

T. C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

147157

KAMBİYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSAN ATALAY

147157

ANABİLİM DALI : ÖZEL HUKUK

KOCAELİ, 2004

T. C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBİYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERSAN ATALAY

ANABİLİM DALI : ÖZEL HUKUK
PROGRAMI : ÖZEL HUKUK

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MEHMET BAHTİYAR

KOCAELİ, 2004

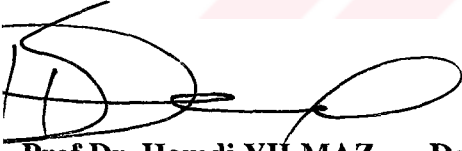
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMBIYO SENETLERİNDE SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ersan Atalay

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 23.06.2004, 2004/14

Prof.Dr. Hamdi YILMAZ

Doç.Dr. Mehmet BAHTİYAR

Yrd.Doç.Dr. Pelin GÜVEN

KOCAELİ, 2004

SUNUŞ

Çalışma konusu " Kambyo Senetlerinde Sebepsiz İktisap Davası" dır. Sebepsiz iktisap, uygulamada rastlanan bir dava türüdür. Bu çalışma, teoride ve uygulamada yazarlar tarafından detaylı olacak şekilde fazlaca incelenmemiştir. Bu dava türünü detaylı bir şekilde incelemek bu dava ile ilgili çeşitli problemleri ortaya koyabilmek amacıyla çalışmalarına başladım. Türk hukuk literatüründe kıymetli evrakla ilgili genel kitapların hemen hepsinde sebepsiz iktisap davasına belli ölçüde yer verilmiştir. Bunun yanında dava ile ilgili poliçe baz alınarak yazılmış bir kaç tane makalede vardır. Çalışmada Türk hukuk sistemi üzerinden hareket edilmiştir.

Bu tezi hazırlamam sırasında bana hep destek olan, eşim Nurhan Atalay' a sevgilerimi sunuyorum.

Konu seçimi, tezin hazırlanması ile ilgili tüm aşamalarda karşılaştığım her sorunda ve ihtiyaç duyduğum her türlü noktada, benden yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mehmet Bahtiyar' a sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Jüri üyesi olarak savunmamda bulunmayı kabul eden hocalarım, Prof. Dr. Hamdi Yılmaz' a, Yrd. Doç. Dr. Pelin Güven' e, Yrd. Doç. Dr. Yusuf Çalışkan' a sonsuz saygılarımı sunarım.

İzmit, Haziran 2004

Ersan Atalay

İÇİNDEKİLER

KONU DİZİNİ.....	II- IV
KISALTMALAR.....	VIII
KAYNAKÇA.....	106

GİRİŞ

I. GENEL OLARAK.....	1
II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE DİĞER TALEP HAKLARI İLE İLİŞKİSİ**

I. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE DÜZENLENİŞ TARZI.....	4
II. TÜRK TİCARET KANUNU VE BORÇLAR KANUNU' NDA DÜZENLENMİŞ OLAN SEBEPSİZ İKTİSAP DAVALARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	11
A. İlgili Kanunlardaki Düzenleniş Biçimleri.....	11
B. Görüşler ve Yasal Düzenlemeler Arasındaki Karşılaştırma...	11
III. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE ASIL BORÇ İLİŞKİSİ.....	18
IV. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE KARŞILIĞIN İNTİKALI.....	27
V. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE TAHVİL.....	28

İKİNCİ BÖLÜM**SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASININ ŞARTLARI**

DAVANIN ŞARTLARI.....	29
A. Kambiyo Senetlerinde Yapılması Gerekli Olan, Hakkı Koruyan İşlemlerin Yapılmamış Veya Yapılmamış Olması Nedeniyle Senetten Doğan Talep Haklarının Sona Ermiş Bulunması.....	30

a. Poliçe Hükümlerine Göre.....	30
b. Bono Hükümlerine Göre.....	37
c. Çek Hükümlerine Göre.....	39
B. Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımının Gerçekleşmiş Olması	
Nedeniyle Senetten Doğan Talep Haklarının Sona Ermiş Bulunması.....	42
a. Poliçe Hükümlerine Göre.....	42
b. Bono Hükümlerine Göre.....	44
c. Çek Hükümlerine Göre.....	46
C. Kambiyo Senedinin Hamilinin Zarara Uğraması.....	47
a. Poliçe Hükümlerine Göre.....	47
b. Bono Hükümlerine Göre.....	50
c. Çek Hükümlerine Göre.....	51
D. Kambiyo Senedinde Hamilin Zararına Karşılık, Senedin	
Borçlusu Olan Tarafın Zenginleşmiş Olması.....	51
a. Poliçe Hükümlerine Göre.....	51
b. Bono Hükümlerine Göre.....	57
c. Çek Hükümlerine Göre.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVANIN TARAFLARI, TALEBİN KAPSAMI, ZAMANAŞIMI VE ÇEŞİTLİ SORUNLAR

I. DAVANIN TARAFLARI.....	59
A. Poliçe Hükümlerine Göre.....	59
a. Davacı Sıfatı.....	59

1. Poliçe Hamili.....	59
2. Müracaat Borçlusu.....	62
3. Poliçeyi Tahsil Ciro su İle Devralan.....	63
b. Davalı Sıfatı.....	63
1. Keşideci.....	64
2. Muhatap.....	64
3. İkâmetgahlı Poliçeyi Ödeyecek Olan Kimse....	65
4. Hesabına Poliçe Çekilen Kimseler.....	67
B. Bono Hükümlerine Göre.....	68
a. Davacı Sıfatı.....	68
b. Davalı Sıfatı.....	68
C. Çek Hükümlerine Göre.....	69
a. Davacı Sıfatı.....	69
b. Davalı Sıfatı.....	71
II. TALEBİN İÇERİĞİ.....	75
III. DAVANIN ZAMANAŞIMI.....	80
IV. CİRANTAYA KARŞI DAVA AÇILAMAMASI KURALI.....	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASINDA İSPAT, GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME, DEF' İLER VE YASA ÇATIŞMALARI

I. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASINDA İSPAT.....	93
II. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME.....	101
III. DEF' İLER.....	102
IV. YASA ÇATIŞMALARI.....	103
SONUÇ.....	105
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	109

ÖZET

Sebepsiz iktisap davası TTK. 644. maddesinde düzenlenmiştir. Bu dava tek madde ile kanuna konulmuştur. Aynı isme sahip olan ve BK. ' da yer bulan sebepsiz zenginleşme davası ile karıştırılmaktadır. Ancak bu iki dava birbirinden farklıdır. TTK. md. 644' de düzenlenen sebepsiz iktisap davası kambiyo hukukuna özgü bir dava türüdür.

Sebepsiz iktisap davası, kambiyo senetleri hukukunun sert kuralları sonucunda oluşabilecek hak kayıplarını en aza indirebilmek ve denkleştirici adalet fikrinin sonucu olarak kanunlaştırılmıştır.

Sebepsiz iktisap davasını açabilecek olanlar ile bu davada davalı olabilecek kimseler, TTK. md. 644' de belirtilmiştir. Sebepsiz iktisap davası, TTK. md. 644' ün açık düzenlemesi karşısında, senetten doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı açılmaz.

Davanın ispat kuraları, ispat hukuku hakkındaki genel hükümlerden, doktrin görüşlerinden ve Yargıtay kararları sonucu belirlenmiştir. Davada ispat yükü şu şekilde olmalıdır: Davacı, karşı tarafın kambiyo senedinden dolayı sebepsiz zenginleştiğini ispatlayacak ve bunu geçerli senedi mahkemeye sunarak yapacaktır. Davalı ise, sebepsiz zenginleşmediğini ispatlamakla sorumlu olacaktır.

Davanın zamanaşımı TTK.' da düzenlenmemiştir. Doktrin ve uygulama bu konu hakkında BK.' daki genel hükümlerin uygulanması gerektiği şeklinde düşünce ortaya koymuşlardır.

ABSTRACT

Unjust Enrichment Suit had been regulated in the 644th article of Turkish Commercial Code. There is only one article about this case in Commercial Code. This regulation is usually confused with unjust enrichment suit which had been prepared in the Turkish Law of Obligations. In spite of the fact that two of them had been made for the same purpose, there are many different points between them. It is clear that the case prepared in Commercial Code is peculiar to negotiable instruments law.

Unjust Enrichment Suit had been legislated to carry out the hard rules of negotiable instruments law into a suitable state, and also this suit had been clearly formed as a result of the equality justice .

The people who can be defendant or claimant about this case had also been prepared in the article of 644 in Turkish Commercial Code. Despite the fact that this suit is clearly prepared in Turkish Commercial Code ; it can not be brought against to endorser whose obligation had been failed about that voucher.

The proving rules of this case had been determined from the general rules of proving law , doctrine, and the decisions of the Turkish Supreme Court.

In this case the obligations of proving should be like this; the claimant has to prove that the defendant got rich with invalid reason by presenting the current voucher to the law court. The defendant has to prove that he didn't get rich by invalid reason.

The prescription about this suit is prepared in the same article of Turkish Commercial Code. Both doctrine and court decisions approve that it is more appropriate to use the general articles in the Turkish Code Of Obligations about the prescription of this suit.

KISALTMALAR

b.	bend
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	Bakınız
BK.	Türk Borçlar Kanunu
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
dn.	Dipnotu
E.	Esas
HUMK.	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK.	İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
Md.	Madde
OR.	İsviçre Borçlar Kanunu
s.	Sayfa
S.	Sayı
TTK.	Türk Ticaret Kanunu
vd.	ve devamı
Yarg.	Yargıtay
Yarg. HD.	Yargıtay Hukuk Dairesi
Yarg. HGK.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Yarg. TD.	Yargıtay Ticaret Dairesi
Yarg. İİD.	Yargıtay İcra ve İflas Dairesi
YKD.	Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

I. GENEL OLARAK

Sebepsiz iktisap davası Türk Ticaret Kanunu' nun 644. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde özel bir düzenlemedir. Kambiyo senetleri hukukunun sertliğini, sıkı şekilciliğini yumuşatabilmek ve bu şekilcilikten doğabilecek hak kayıplarını önlemek amacıyla yasalaştırılmıştır. Bu dava, kambiyo senetlerinden kaynaklanan sebepsiz iktisap probleminin çözümünde önemli bir role sahiptir.

Sebepsiz iktisap davasının özel olarak derinlemesine incelendiği, fazlaca başvuru kaynağı bulunmamaktadır. Ayrıca, teoride ve uygulamada bu dava, Borçlar Kanunu' nda düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davası ile zaman zaman karıştırılmaktadır. Bu nedenle doktrin, bu konuyu tartışmıştır. İncelemek üzere sebepsiz iktisap davasını seçme nedenimiz, yukarıda açıklamaya çalıştığımız tartışma ve eksiklerin var oluşudur. Sebepsiz iktisap davasını, tez kapsamında olacak derinlikte incelemek gerektiğini düşünerek çalışmamıza başladık.

II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Bu çalışmanın konusu, kambiyo senetlerinde¹ sebepsiz iktisap davasıdır.

¹ Kambiyo senetleri, TTK.' nun Üçüncü Kitabının Dördüncü Faslında düzenlenmiştir. Bunlar, bono (emre muharrer senet), poliçe ve çek' tir. " *Eski Ticaret Kanunu' nun üçüncü babında <senedat-ı ticariye> başlığı altında poliçe, bono ve çekler için <ticari senet> terimini değil, <kambiyo senetleri> terimini kullanmış bulunmaktadır.* " ; Ernst Hirsch, *Ticaret Hukuku Dersleri*, 3. Bası, İstanbul, 1948, s.489 vd.; " *Kambiyo senetleri terimi, İsviçre Kanun ve doktrinindeki Effects de Change/ Wechsel teriminin çevirisi olarak gözükmektedir. Fakat bu terim İsviçre' de sadece poliçe ve emre muharrer senedi kapsar, çekler için kullanılmaz.*" Poroy/ Tekinalp, s. 103; " *1. Dünya savaşından sonra, Milletler Cemiyetinin girişimi ile, uzun çalışmalarından sonra, Cenevre' de "Kambiyo Senetleri Hakkında Yeknesak Kanununun Projesinin Kabulü Hakkında Konvansiyon", " Kambiyo Senetlerinde Bazı Yasama Çatışmalarının Çözümüne İlişkin Konvansiyon" ve " Kambiyo Senetleri Hakkında Damga resmi Kanunlarına İlişkin Konvansiyon" ların üçü de 7.6.1930 tarihinde imzalanmış, aynı şekilde 19.3.1931 tarihinde çekler hakkında bir konvansiyon imza altına alınmıştır. Bugün, Yasamızın kambiyo senetleri hakkındaki hükümleri, esas itibariyle, bu Cenevre Konvansiyonları hükümlerine uygundur.*" Bkz. Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku*,

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, sebepsiz iktisap davasını seçme nedenimiz ile inceleme planı ve konunun sınırlandırılmasına yer verilecektir.

Birinci bölümde, sebepsiz iktisap davası ve bu davanın hukuk sistemimizde düzenleniş tarzı incelenirken; belli başlı yabancı hukuklarda bu konudaki yasal düzenlemeler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Sebepsiz iktisap hükmünün, uygulama alanına ilişkin yasal düzenleme ve doktrin görüşleri de bu bölümün konusudur. Ayrıca, inceleme konumuz olan sebepsiz iktisap davası ve BK. ' da düzenlenmiş olan sebepsiz zenginleşme davasının, ilgili yasalarındaki düzenleniş tarzları incelenecek ve bu iki davanın karşılaştırması yapılacaktır. Devamında, kambiyo senedinin düzenlenmesine neden olan asıl borç ilişkisinin, sebepsiz iktisap talebi ile ilişkisi incelenecektir. Diğer başlık altında, kambiyo senetlerinde karşılığın devri hakkındaki yasal düzenleme ve bu düzenleme karşısında sebepsiz iktisap talebinin durumu açıklanacaktır. Bölümün son başlığında ise kısaca, tahvil ile sebepsiz iktisap davasının ilişkisi incelenecektir.

İkinci bölümün konusu, sebepsiz iktisap davasının şartları olacaktır. Davanın şartları her biri ayrı başlık altında tüm kambiyo senetleri açısından belirlenecektir.

Üçüncü bölümde, sebepsiz iktisap davasında kimlerin davacı, kimlerin davalı olabilecekleri incelenecektir. Devamında sebepsiz iktisap davasında nelerin talep edilebileceği belirlenecek ve yasada düzenlenmediği için tartışmalara yol açan zamanaşımı konusu, doktrindeki görüşler ve çeşitli mahkeme kararları ışığında açıklanacaktır. Bu bölümde ayrıca, (TTK.644/ 3. fıkranın özel düzenlemesi) cirantalara karşı sebepsiz iktisap davasının

açılmaması kuralı hakkında ayrı başlık altında bir açıklamaya yer verilecektir.

Dördüncü bölümde, sebepsiz iktisap davasında ispat yükünün hangi tarafta olduğu ve neyi ispatlaması gerektiği belirlenirken, bu konuda doktrindeki görüşler ile Yargıtay kararları ışığında değerlendirme yapılacaktır. Davanın açılacağı, görevli ve yetkili mahkemeye ilişkin yasal düzenleme açıklanacak, ve davayla ilgili def' iler ve yasa çatışmalarına kısaca değinilerek bu bölüme son verilecektir.

Tüm bu bölümlerin ardından, çalışma konusu ile ilgili genel bir değerlendirmeye düşüncelerimize yer verdiğimiz sonuç bölümü yer alacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEBESİZ İKTİSAP DAVASI VE DİĞER TALEP HAKLARI İLE İLİŞKİSİ

I. SEBESİZ İKTİSAP DAVASI VE DÜZENLENİŞ TARZI

Kambiyo senetlerinin kendine has özellikleri sonucu olarak, BK.' da düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap ile ilgili genel hükümler yeterli değildir. Bu nedenden dolayı, sebepsiz iktisap davası özel olarak Türk Ticaret Kanunu' na alınmıştır. Bu dava, kambiyo senetlerine özgü sebepsiz iktisap hallerinin giderilebilmesi amacıyla hizmet etmektedir.

Sebepsiz iktisap davası, hukuk sistemimiz içerisinde yer bulmuş bir dava türüdür. Bizde olduğu gibi, bazı yabancı hukuk sistemlerinde de düzenlenmiştir. Bu dava hakkında bizim hukuk sistemimizdeki düzenlemeyi incelemeden önce, bazı yabancı hukuklarda sebepsiz iktisap davasının ne şekilde düzenlenmiş olduğunu kısaca belirteceğiz.

Fransız hukuk sisteminde, bu davanın düzenleniş mantığını anlayabilmek için karşılık hususuna da değinmek gerekir. Bu sistemde, karşılık üzerindeki hak senedin devri ile birlikte başkaca bir işleme lüzum kalmaksızın devir alana geçmektedir. Böyle bir durumda eğer hamil, müracaat haklarını kaybederse (yani sebepsiz iktisap davasının ileride açıklayacağımız koşullarına sahip olursa) genel hukuk kuralları çerçevesinde karşılık üzerindeki hakkına dayanarak alacak davası açabilecektir. Hal böyle olunca bu sistemde sebepsiz iktisap davası, karşılığı hamile devretmeyen veya eksik bir şekilde devreden keşideciye karşı açılacaktır. Söz konusu nedenlerden dolayı; sebepsiz iktisap davası, Fransa' da istisnai olarak kullanılan bir davadır².

² Fransız Ticaret Kanunu md. 116 f. 6; Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler(Kambiyo Senetleri)**, 4. baskı, Ankara, 1970, s. 334; Poroy/ Tekinalp, s. 221.

Alman hukuk sisteminde, karşılık üzerindeki hak senedin devredilmesiyle birlikte devralana geçmez. Bu nedenle, Fransız sistemindeki gibi bir alacak davası açma hakkı genellikle olmaz. Sebepsiz iktisap davasının düzenleniş tarzı, bizim hukuk sistemimizdeki davayla benzerlik gösterir. Bu hukuk sisteminde, kambiyo hukukunun ağır koşullarını yumuşatabilmek amacıyla yasada belirlenmiş bazı şartlarla, hamile sebepsiz iktisap davası yolu açılmıştır³.

Anglosakson hukukunda ise, hamil vadesinde senedin tahsili yolunda yasada öngörölmüş işlemleri gereği gibi yapmamış olursa ve senet zamanaşımına uğrarsa, senet borçlularına karşı müracaat hakkını kaybeder. Müracaat hakkının bu şekilde kaybı sonucunda, asıl borç ilişkisi de ortadan kalkar. Bu nedenlerden dolayı, bu sistemde hamilin ayrıca sebepsiz iktisap davası açma hakkı yoktur⁴.

İsviçre hukuk sistemi; Alman ve Fransız sistemlerinden faydalanarak karma bir tarz sergilemiştir. Bu sistemde müracaat hakkının kaybı, senedin zamanaşımına uğraması gibi nedenlerden dolayı, hamilin zararına karşılık sebepsiz iktisapta bulunan senet borçlularına karşı sebepsiz iktisap davası açılabilir⁵.

Hukuk sistemimizde sebepsiz iktisap adı altında, başlıca iki ayrı kanunda düzenleme mevcuttur. Bu kanunlar "Türk Borçlar Kanunu" ve "Türk Ticaret Kanunu" dur. Bu dava, temel olarak bu iki kanunda düzenlenmiştir, aynı ismi taşırlar ancak birbirlerinden farklıdırlar. Bu iki düzenleme arasındaki ilişki hakkında daha sonraki kısımlarda detaylı bilgi vereceğimizden şimdilik bu kadar belirtmekle yetiniyoruz.

³ Alman Kamb. SK. Md. 89; Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 335; Poroy/ Tekinalp, s. 221.

⁴Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 333.

⁵ İsviçre Borçlar Kanunu md. 1052; Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 336.

Biz bu çalışmamızda, Türk Borçlar Kanunu' nda genel hükümler arasında yer bulan değil, Türk Ticaret Kanunu' nda md. 644' de düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasını inceleyeceğiz.

İnceleme konumuz olan sebepsiz iktisap davası, Türk Ticaret Kanunu' nun sistematüğinde sadece tek madde halinde düzenlenmiştir⁶. Bu madde, İsviçre Borçlar Kanunu (OR) 1052. maddesinden aynen alınmıştır.⁷ Bunun yanında şunu da belirtelim Eski Ticaret Kanunu' nda sebepsiz iktisap davası düzenlenmemiştir⁸.

TTK. 644. maddesinin sebepsiz iktisap davası hakkındaki düzenleme tarzı ve madde metni şöyledir:

" C) SEBEPSİZ İKTİSAP

Keşideci ve poliçeyi kabul etmiş olan muhatap, (Müruruzaman sebebiyle veya senede dayanan hakların muhafazası için kanun hükmünce yapılması gerekli muamelelerin ihmal edilmiş bulunması dolayısıyla

⁶ TTK. md. 644' ün gerekçesi şöyledir: " Protesto vaktinde çekilmediği takdirde hamil, kabul edene karşı haiz olduğu hakları baki kalmak şartıyla, poliçeden dolayı mesul olan diğer kimselere karşı haiz olduğu rücu haklarını kaybeder. Aynı tehlike poliçeden doğan hakların nispeten kısa zamanaşımı sürelerinden dolayı da mevcuttur. Sözü geçen hallerde hamil haklarını kambiyo hukukuna uygun olarak kaybeder. Bu kayıp, mesul olanlardan biri için bir iktisap mahiyetinde olabilir. Bu kanun hükümlerinin bir neticesi olduğu için Borçlar Kanununun (61) ve müteakip maddelerine göre (sebepsiz) veya (haksız) bir iktisap mahiyetinde olmadığı halde hakkaniyete uygun bir iktisap değildir. Böyle hallerde Tasarı' nın (644) üncü maddesi poliçeden doğan haklar yüzünden özel şartlara tabi bir sebepsiz iktisap iddiasını tanımaktadır." Bkz. Ömer Özkan, "Poliçe' de Sebepsiz Zenginleşme Davası" , Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu' na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001, s. 511.

⁷ 29/ 6/ 1956 tarih 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu.

⁸ Eski Türk Ticaret Kanunu' nda, kambiyo senedinden doğan müracaat hakkının, zamanaşımı nedeniyle veyahut hakkı koruyan işlemlerin yapılmaması gibi nedenlerle, düşmesi halinde; hamilin senet bedelini tahsil etmesini sağlayan özel bir hüküm mevcut değildi. Böyle bir durumda olan hamil, asıl borç ilişkisine dayanarak alacağın tahsili yoluna gitmek hakkına sahipti. Ancak bu düzenleme hamil için elverişli bir durum sayılmazdı. Hamilin asıl borç ilişkisine taraf olmaması (örneğin ciro yoluyla hamil olunan senetler), keşidecinin veya muhatabın iflas etmesi gibi durumlarda hamilin senetten doğan alacağını tahsil edebilmesi imkanı çok çok zayıflamaktaydı, bazen imkansız hale gelmekteydi. Eski TTK. zamanında imkanı çok az olan hamil, Yeni TTK' daki düzenlemeler ile elverişli imkanlara kavuşmuş durumdadır. Bkz. Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 338, 339.

poliçeden doğan borçları düşmüş olsa bile) hâmilin zararına ve sebepsiz olarak iktisap etmiş oldukları meblağ nispetinde ona karşı borçlu kalırlar.

Sebepsiz mal edinmeğe dayanan dava, muhataba ikametgahlı bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve keşideci poliçeyi başka bir şahıs veya ticarethane hesabına çekmiş olduğu takdirde o kimseye veya ticarethaneye karşı dahi açılabilir.

Polıçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir dava açılmaz.”

Bu maddeyi ilk bakışta incelendiğimizde şu sonuçlara varabiliriz: Madde, sebepsiz iktisap başlığı ile üç fıkradan oluşmuştur. Maddenin ilk fıkrasında, sebepsiz iktisap davasında kimlerin sorumlu(davalı) olabileceği, kimlerin davacı olabileceği belirtilmiştir. Bunun yanında aynı fıkrada sebepsiz iktisap davasının hangi koşullarda açılabilceğine de yer verilmiştir. İlk fıkranın devamında, zarara uğrayan kişiye karşı sorumlu olanların, hangi oranda(ne miktarla) sorumlu olabileceklerine de işaret edilmiştir. İkinci fıkrada; ilk fıkradakine benzer bir tarzda düzenleme ile ve ona ek olarak, bazı özel durumlar karşısında sebepsiz iktisap davasının kimlere karşı açılabilceğine değinilmiştir. Son fıkrada ise, açık bir ifade kullanılarak ek bir düzenleme ile, poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı sebepsiz iktisap davasının açılmayacağı kuralı konmuştur.

TTK. 644. maddenin bir diğer özelliği, kambiyo senetlerinden poliçe hükümleri arasında düzenlenmiş olmasıdır. Poliçe için uygulanabileceği konusunda bir şüphe yoktur, ancak diğer kambiyo senetlerine bu maddenin uygulanıp uygulanamayacağını incelemek gerekmektedir. Bu maddenin diğer kambiyo senetlerine uygulanıp uygulanmayacağı konusunda, yine TTK.' nun ilgili maddelerine ve doktrindeki fikirlere bakmak gerekir. Şimdi bu konudaki yasal düzenlemeyi inceleyeceğiz ve yeri geldikçe doktrin görüşlerini de belirtmeye çalışacağız.

Çeklerde uygulanması öngörülen poliçe hükümlerine yollama yapan TTK.md. 730⁹, sebepsiz iktisaba ilişkin 644. maddenin çekler açısından geçerli olduğunu açıkça düzenlemiştir. Dolayısıyla TTK' nun 730.maddesinin yollamasıyla sebepsiz iktisap davasına ilişkin kanun hükmünün, çek açısından uygulanması yasal olarak mümkündür. Bunun yanında, diğer bir kambiyo senedi bono (emre muharrer senet) hakkında çekte olduğu gibi açık bir düzenleme yoktur. Bono hakkında uygulanacak poliçe hükümlerine yollama yapan TTK. md. 690' da, sebepsiz iktisaba ilişkin 644. maddenin bu senetler hakkında uygulanabileceğine yönelik bir düzenleme mevcut değildir. Buna rağmen, bu konuda doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur¹⁰, hakim olan görüş, anılan hükmün bonoya uygulanması gerektiği yönündedir¹¹. Şimdi, doktrinde yer alan, TTK.' nun 644. maddesinin bonolar hakkında uygulanıp uygulanmayacağı hakkındaki görüşleri belirtelim.

Bir görüşe göre; TTK.' da bonolar hakkında sebepsiz iktisap davasına ilişkin TTK.' nun 644. maddesinin uygulanacağı konusunda açık düzenleme yoktur, bunun yanında bonolara uygulanacak poliçe hükümlerine yollama yapan TTK.md. 690' da da, 644. maddeye yollama yapılmamıştır; ancak, hâmil aleyhine sebepsiz iktisapta bulunan ve senedi düzenlemiş olan şahsa karşı, işbu maddenin uygulanabileceği kabul edilmelidir. Yazar bu sonuca varırken şöyle bir yolu izlemektedir; bonoyu düzenleyen kişinin aynen; poliçede, poliçeyi kabul eden kişi¹² gibi bir sorumluluğu söz konusudur. Poliçeyi kabul eden şahıs, sebepsiz iktisaptan dolayı hâmile karşı sorumlu olduğuna göre; bonoyu düzenleyen de poliçeyi kabul eden gibi

⁹ TTK. Md. 730 " VI- Tatbik olunacak hükümler

Poliçeye ait aşağıdaki hükümler çek hakkında da tatbik olunur:

.....

14. Sebepsiz iktisaptan doğan haklara dair 644 üncü madde;

...."

¹⁰ Carry' e göre; sebepsiz iktisapla ilgili hükmün bonoya uygulanması yerinde olurdu. Carry'den aktaran Poroy/ Tekinalp, s. 238.

¹¹ Poroy/ Tekinalp, s. 222; Ali Arman Okan, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları" , **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 50, Sa. 9- 10, İstanbul, 1976, s. 63; Edip Şimşek, **Ticari Senetler**, Ankara, 1969, s. 120.

¹² TTK.md. 691/1 " Bir bonoyu tanzim eden kimse; tıpkı bir poliçeyi kabul eden gibi mesuldur."

sorumlu olduğuna göre, bonoyu düzenleyen kişi da hâmile karşı sebepsiz iktisaptan dolayı sorumlu olmalıdır. Sebepsiz iktisap davası, özellikle ciro yolu ile devredilmiş bonolarda önem kazanmaktadır. Bu durumu açıklamak için şöyle bir örnek vermektedir: "A, B' den sattığı mal karşılığında bir bono almış ve bono sonradan C2 , C3 ve son olarak H' ye ciro yolu ile devredilmiştir. H, zamanında B' ye müracaat etmemiş ve ödememe protestosu düzenlettirmemişse C3 C2 ve A' ya karşı müracaat hakkını kaybetmiş olur. Bu arada H, B aleyhine dava açmak için üç senelik zamanaşımı süresini de geçirmiş olursa B sebepsiz iktisapta bulunmuş olur. Zira A' dan mal almış, fakat bono ödenemez hale geldiği için semeni ödememiştir." Bu örnekten yola çıkarak burada, H' nin, B aleyhinde sebepsiz iktisap davası açabileceğinin kabulü gerekir. Yazarın düşüncesine göre, TTK. md. 644' ün bonolar hakkında da uygulanması doğru olacaktır¹³.

Öztañ' a göre, TTK. md. 690' da TTK. md.644' de yollama yapılmamış olmasının geçerli bir açıklamasını bulmak mümkün değildir. Yazar, yukarıda belirtmiş olduğumuz düşünce tarzını doğru bularak, savunmaktadır¹⁴.

Diğere bir görüşe göre; TTK.' nun 644. maddesi poliçeyi kabul edenin sorumluluğunu açıkça kabul etmiş ve düzenlemiştir, hal böyle olunca poliçeyi kabul edenle aynı durumda olan bononun tanzim edeni de sebepsiz iktisaptan dolayı sorumlu olmalıdır. Bu nedenden dolayı TTK.' nun 690. maddesinde, TTK. 644. maddeye yollama yapılmamış olması redaksiyon hatasından ileri gelmiştir. Ancak bütün bu düşüncesine rağmen yazar, bu hükmün bonolara uygulanmaması yönünde görüş belirtmiştir¹⁵.

¹³ Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 348, 349.

¹⁴ Fırat Öztañ, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bası, Ankara, 1997, s. 1020- 1021.

¹⁵ Bu yazar göre, TTK. md. 690' da TTK. md. 644 ' e yollama yapılmamış olması bir hatadır ancak; Kanun koyucunun bu konudaki sessizliği karşısında, meseleyi olumlu çözmek hukuk tekniğine uymaz. Dolayısıyla kıyasen dahi olsa TTK. md. 644 hükmünün bonolar hakkında uygulanmasını doğru bulmamaktadır. Talih Uyar, "Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akıbeti" , **İstanbul Barosu Dergisi**, Sa: 1- 2, sh: 12- 30, C: 45, İstanbul, 1971, s. 20, 22- 23.

Doktrindeki hakim düşünceler doğrultusunda bir sonuca ulaşan bir görüşe göre, bono hamilinin protestoyu ihmal etmesi sonucu cirantalara rücu etme imkanını kaybetmesiyle veya yine hamilin bonoyu düzenleyen şahsa karşı kambiyo hukukundan kaynaklanan kambiyo talep hakkı da zamanaşımına uğrarsa, sebepsiz iktisap kuralları doğrultusunda müracaat hakkının bulunması doğru olurdu¹⁶.

Doktrinde hakim olan düşünce, bono hakkında TTK. md. 644' ün yasada açık düzenleme olmamasına rağmen, uygulanması yönündedir. Kanımızca, bonoyu düzenleyenin sorumluluğunun aynen poliçeyi kabul eden muhatap gibi kabul edildiğine göre, sebepsiz iktisap kurallarının bono hakkında da uygulanması yerinde olur. Bu durum, TTK. md. 644' ün ulaşmak istediği amacına daha uygun olacaktır.

Yasal düzenlemeyi ve TTK. md 644 hükmünün uygulama alanını inceledikten sonra; sebepsiz iktisap davası hakkında şu şekilde bir tanım yapabiliriz:

Sebepsiz iktisap davası, kambiyo senedindeki alacak hakkını, yine kambiyo hukukunda belirlenmiş olan kurallar çerçevesinde muhafaza edemeyen hamilin; uğradığı zararı giderebilmek ve bu zarar karşısında senet borçlusunun zenginleşmesini önlemek ve bu iki olgu arasındaki dengeyi oluşturabilmek ile kambiyo hukukundan kaynaklanan sertliği biraz olsun yumuşatabilmek amacıyla kanuna alınmış, kambiyo hukukuna özgü bir davadır.

¹⁶ Poroy/ Tekinalp, s. 238.

II. TÜRK TİCARET KANUNU VE BORÇLAR KANUNU' NDA DÜZENLENMİŞ OLAN SEBESİZ İKTİSAP DAVALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

A. İlgili Kanunlardaki Düzenleniş Biçimleri:

Sebepsiz iktisap davasının aynı isimle başlıca iki farklı kanunda düzenlenmiş olduğunu daha önce belirtmiştir. Şimdi, öncelikle sebepsiz iktisap davasının bu iki kanundaki düzenleniş tarzına kısaca değinelim.

Türk Ticaret Kanunu bu davayı, poliçe hükümlerinin bulunduğu birinci kısım beşinci ayrımında 644. madde numarası ve "Sebepsiz İktisap" başlığı ile tek madde halinde olmak üzere düzenlemiştir¹⁷.

Bu düzenleme tarzının yanında, Borçlar Kanununun Üçüncü Faslında "Haksız Bir Fiil İle Mal İktisabından Doğan Borçlar" başlığı altında 61. ile 66. maddelerde (altı maddeden oluşan düzenleme) bir borç kaynağı olarak bu davaya yer verilmiştir¹⁸.

B. Görüşler ve Yasal Düzenlemeler Arasındaki Karşılaştırma:

Aynı ismi taşıdıkları için, sonuçta bu iki dava türü karıştırılmaktadır. Şimdi bu iki düzenlemeyi karşılaştıracamız.

¹⁷ Bkz. s. 6- 7.

¹⁸ BK. md. 61ve 62 davanın şartlarını, 63. ve 64. maddeler iadenin kapsamını, 65. madde istirdadın istenemeyeceği durumları, 66. madde ise davada zamanaşımını düzenlemiştir. Andreas von Tuhr, (Çev. Avukat Cevat Edege), **Borçlar Hukuku 1- 2**, Ankara, 1983, s. 416; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, 1993, s. 729 vd. ; Seza Reisoğlu, **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları**, Ankara, 1961, s. 2.

Bu davaların aynı tür dava olduklarını düşünenler yanında, farklı olduklarını düşünen hukukçular da vardır¹⁹. Şimdi bu konuya ilişkin belli başlı doktrin görüşleri inceleyeceğiz:

Bahtiyar' a göre; bu iki dava aynı ismi taşımalarına rağmen aslında iki farklı davadır²⁰. Aynı hukukçuya göre; kambiyo senedi hamilinin, BK. 'nun sebepsiz iktisap ile ilgili hükümlerine dayanarak uğradığı zararını giderebilme imkanı bulursa idi, ayrı ve özel bir düzenleme olan TTK. 644. maddeye gerek kalmazdı²¹.

Aynı doğrultuda olan diğer bir görüşe göre; TTK. md. 644' de düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davası, BK. ' da düzenlenen sebepsiz zenginleşme talebinin ilkelerine bağlı olmadığı gibi, BK' da düzenlenen sebepsiz iktisap davasının bir türü değildir. Dolayısıyla, bu iki dava birbirlerinden farklıdır²².

TTK' da düzenlenen sebepsiz iktisap davası, zenginleşen tarafın malvarlığında Borçlar Hukuku anlamında haksız bir artışın olmasından değil; kambiyo hukukunun sertliğinden kaynaklanan hak kaybı sonucunda oluşan zenginleşmenin iadesine yönelik bir dava türüdür. Davalar arasındaki bu farklılık, bunların ayrı türde davalar olduklarını gösteren önemli bir noktadır²³.

¹⁹ Kanuna konuluş gerekçeleri, esasları birbirinden farklı olan bu davalarda, BK.' nun 61 ile 66. maddelerinin kıyasen dahi olsa TTK. 644 maddesinde düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasına uygulanmaması gerekir. Görüşler için bkz. Fırat Öztan, s. 904- 905; Farklı davadır görüşü için bkz. Ali Bozer, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi**, Ankara, 1981, s. 124; Özkan, 2001, s. 507; " *Kambiyo hukukundan doğan sebepsiz zenginleşme davası, hamilin poliçeden dolayı sahip olduğu ve fakat sonradan müracaat hakkının kaybı veya zamanaşımına uğraması nedeniyle ileri sürdüğü bir taleptir.*" Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, 2001, s. 135- 136.

²⁰ Bkz. Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2003, s.89; Öztan, s. 904- 905; Özkan, s. 507; " *Kambiyo hukukundan doğan sebepsiz zenginleşme davası, hamilin poliçeden dolayı sahip olduğu ve fakat sonradan müracaat hakkının kaybı veya zamanaşımına uğraması nedeniyle ileri sürdüğü bir taleptir.*" Pulaşlı, s. 135- 136.

²¹ Bkz. Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s.89.

²² Poroy/ Tekinalp, s. 222.

²³ Poroy/ Tekinalp, s. 223; Aynı düşünce için bkz. Sururi Kocaimamoğlu, **Ticari Senetler**, Ankara, 1959, s. 67.

Doğanay, TTK. md. 644 ' de düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasının, ticari senetler hukukuna has özellikte bir dava türü olduğu görüşündedir²⁴.

Görülüyor ki; doktrinde hakim olan düşünce bu iki düzenleme karşısında aynı ismi taşımalarına rağmen, söz konusu davaların birbirlerinden farklı olduğuna yöneliktir.

Farklı olmalarının yanı sıra bu iki davanın birbirini engellemesi mümkün müdür? Bu konuda Şimşek' e göre, Türk Ticaret Kanunu' ndaki düzenlemenin amacı doğrultusunda, bir kambiyo senedini elinde bulunduran kimse, sadece TTK. md. 644.' de dayanan sebepsiz iktisap davası yoluna başvurabilir, genel hükümlere dayalı sebepsiz iktisap davası açamaz anlamı çıkmamalıdır. Böyle bir düşünceyi haklı kılacak nedenler arasında, TTK.' nun, TMK' nun ayrılmaz bir parçası olduğuna dair yine TTK. md. 1 gösterilebilir. Yazara göre burada bir ayırım yapılmalıdır. Dava konusu olayda, ilk bakışta TTK. md. 644' de sayılan dava koşulları mevcutsa, açılmış bulunan davanın sebepsiz iktisap davası olduğunun kabulü gerekir. Ancak TTK. md. 644' de sayılmış koşullar aşılmış ise, BK. anlamındaki sebepsiz zenginleşme davasının var olduğu kabul edilmelidir²⁵.

İnceleme konumuz olan kambiyo hukukuna özgü sebepsiz iktisap davasının düzenleniş amacı da, başlı başına Borçlar Hukuku anlamındaki sebepsiz iktisap davasından farklılık göstermektedir²⁶. Çünkü, TTK. 'da

²⁴ İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi(Madde 420- 815)**, C. II, 3. Baskı, Ankara, 1990, s. 1807; " Davacının davasına mesnet yaptığı emre muharrer senet dava tarihinden çok önce TTK.' nun 661 inci maddesinde yazılı üç yıllık zamanaşımına uğramış bulunmasına ve davacı davasını münhasıran bu senede dayamış olup başka bir hukuki sebep ileri sürmemiş olmasına ve davacı ve dava arzuhalinde ve ne de duruşma sırasında TTK. nun 644 ve 691 inci maddelerine göre < haksız mal edinme> den bahsetmemiş olmasına binaen senet bedelinin tahsiline karar verilmesi isabetsiz olduğundan hükmün bozulması oyundayım. Yarg. TD. 11/ 4/ 1969, 1968/ 5191 E., 1969/ 1782 K. (İsmail Doğanay imzalı muhalefet oyu.) Doğanay, s. 1809.

²⁵ Edip Şimşek, "Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap Davası" , **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 9, Ankara, 1978, s. 350- 351.

²⁶ TTK. anlamında sebepsiz iktisap davasında kambiyo hukukunun sertiğinin yumuşatılabilmesi amacı, Borçlar Hukuku anlamındaki sebepsiz zenginleşme davasında bulunmamaktadır.

düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davası, kambiyo hukukuna dayanan ve kambiyo senetleri hukukunun sertliğini biraz olsun yumuşatabilmek ve bu sertlikten kaynaklanan hak kayıplarını yine hakkaniyet düşüncesi çerçevesinde giderebilmek amacıyla düzenlenmiş bir davadır²⁷.

Ayrıca bir görüşe göre, kambiyo alacağı olarak değil de, kambiyo hukukuna dayalı bir kambiyo istemi şeklinde ileri sürülen sebepsiz iktisap davası yoluyla alacağın tahsili talebi, kambiyo alacağı talebinin sūrrogatıdır²⁸. Bu da gösteriyor ki, TTK. md. 644' de düzenlenmiş olan dava, kambiyo hukukuna özgü bir dava türüdür.

BK' da yerini bulan sebepsiz iktisap davası, TTK' da düzenlenmiş olan davaya göre genel bir dava türüdür. Aynen sözleşmeler ve haksız fiiller gibi, bir borç kaynağıdır. BK' da üçüncü fasılda düzenlenmiştir, bu fasılda sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlara yer verilmiştir. Bahsetmiş olduğumuz üçüncü fasıl, akitten doğan borçlar ve haksız fiilden doğan borçları düzenleyen birinci ve ikinci fasılları takiben kanunda yer bulmuştur. Kaynak İsviçre Borçlar Kanunu' ndan aktarılırken, bu faslın başlığı bir çeviri hatası sonucu olarak " Haksız bir fiil ile mal iktisabından doğan borçlar" adını almıştır²⁹. Görülüyor ki iki davanın düzenlenme şekilleri ve yasada yer buldukları bölümlerde de farklılık vardır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız farklılıklarının yanında bazı ortak yönler de yok değildir. Bu iki dava türünün temelinde yatan düşünce,

²⁷ Genel olarak sebepsiz zenginleşme kavramı, kökeni Aristoteles' e kadar giden " Denkleştirici Adalet" fikrine dayanmaktadır. Bkz. Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, İstanbul, 1995, s. 682; " TTK' nun 644. maddesi zamanaşımına uğramış veya müracaat hakkının kullanılması için ibraz, protesto göndermek gibi yasada öngörülen işlemlerin yapılmaması ya da ihmal edilmesi yüzünden poliçe hamilinin iktisap ettikleri meblağ oranında keşideci ve poliçeyi kabul etmiş olan muhatap aleyhine sebepsiz iktisap davası açabileceği kabul edilmiştir. Bu hükümlerle kambiyo hukukunda geniş bir uygulama olanağı bulunan biçimsel kuralların ve özellikle hak düşürücü sürelerin ve zamanaşımının doğurması muhtemel haksız zenginleşmeleri bir ölçüde gidermek amacı güdüldüğü açıktır. Yarg. 11. HD, 21.10.1976, 4033 E. 4357 K. Bkz. Şimşek(Haksız İktisap),s.351; Hayri Domaniç, **TTK. Şerhi IV- Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1990, s. 354.

²⁸ Poroy/ Tekinalp, s. 223.

²⁹ Bkz. Oğuzman, Öz, s. 679 vd.

hakkaniyet fikriyle hareket edilerek iki taraf arasındaki dengeyi sağlamaktır³⁰. Davalar birbirinden farklıdır ancak, denkleştirici adalet düşüncesinden hareket etmeleri temelde aynıdır. Aynı zamanda, iki düzenlemenin ülkemiz kanunlarına aktarıldığı ülke ve kanun da ortaktır.

Bu düzenlemenin, hukuk sistemimize alındığı ülke olan İsviçre' de bu dava için, "Kambiyo Hukukuna Özgü Haksız Zenginleşme Davası" tabiri kullanılmaktadır³¹.

Birinin varlığı, diğerinin yokluğuna bağlı değilken, iki davada aynı olayda birleşebilir³². Ancak, kambiyo hukukuna yani 644. maddeye dayanarak açılmış bulunan bir sebepsiz iktisap talebinin yanında, BK. hükümlerine bağlı ikinci bir sebepsiz iktisap davasında bulunmaya imkan yoktur³³.

Hakkında özel bir düzenleme olmayan durumlarda sebepsiz iktisap sonucu ortaya çıkan zararın giderilebilmesi için, BK.' da düzenlenmiş olan sebepsiz zenginleşme davası yoluna - koşulları mevcut olduğu takdirde- her zaman başvurulabilecektir.

Şimdi, iki davanın şartlarını inceleyelim:

Borçlar Kanunu' nda düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasının şartları şöyledir³⁴:

³⁰ Reisoğlu (Sebepsiz İktisap), s. 1 vd.

³¹ Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1994, s. 88.

³² Bkz. Öztan, s. 905.

³³ BK.' da düzenlenmiş olan davanın şartları incelendiğinde bu sonuca ulaşılmaktadır. Senetten doğan müracaat hakkının kaybı veya zamanaşımı nedeniyle müracaat hakkının kaybı sonucunda, genel hükümlerdeki sebepsiz zenginleşme davasının en önemli şartlarından birisinin ortadan kalkmıştır. Zira, bu şekilde iktisapta haksızlık söz konusu değildir, kanun icabı oluşmuştur. Öztan, s. 927.

³⁴ von Tuhr, s. 416- 437; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 733- 747; Oğuzman, Öz, s. 687- 702.

- a. Taraflardan birinin malvarlığında artış olurken, diğerinin malvarlığında bir eksilmenin oluşması,
- b. Söz konusu eksilme ve artış arasında bir illiyet bağının bulunması,
- c. Söz konusu artış ve eksilmenin haklı bir nedene dayanmaması,
- d. Sebepsiz olarak oluşan zenginleşmenin, özel bir hukuk kuralına dayanılarak iadesinin talep edilebilmesinin mümkün olmaması.

TTK' da düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasının şartları şöyledir³⁵:

- a. Kambiyo senedinin türüne göre, yapılması gerekli olan hakkı koruyucu işlemlerin yerine getirilmemiş olması veya bu senetler açısından kanunda belirlenmiş olan zamanaşımı sürelerinin gerçekleşmiş bulunması dolayısıyla, yine kambiyo senedinin türüne göre sorumlulara (veya sorumluya) müracaat hakkının kaybedilmiş olması,
- b. Kambiyo senedi ifa uğruna düzenlenmiş olması,
- c. Hamilin zarara uğramış olması,
- d. Hamilin zarara uğramış olmasına karşılık, diğer tarafın zenginleşmiş olması.

Yukarıda belirttiğimiz şartlardan da anlaşılacağı üzere, TTK.md. 644' e dayalı bir sebepsiz iktisap davasında, BK. md. 61 anlamında bir "zenginleşme" ve bu zenginleşmenin "haksız olması" ile söz konusu zenginleşme ve fakirleşme arasında uygun illiyet bağının bulunması şartları aranmamaktadır³⁶.

Kambiyo senedine özgü sebepsiz iktisap davasında meydana gelen zararın, haksız olmayacağı noktasında görüş belirten, Öztan' a göre, Borçlar

³⁵ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), İstanbul, 2003, s. 90- 91.

³⁶ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 89-90; Şimşek(Haksız İktisap), s. 350- 351; Celal Göle, **Çek Hukuku**, Ankara, 1989, s. 185.

Kanunu 61 ve devam eden maddelerinde yer alan iktisabın haksız olması kavramı, ilgili kanundaki anlamında TTK' daki düzenlemede yer almamıştır³⁷.

Aynı yönde düşünen, Bahtiyar' a göre; haksız zenginleşme konusunda, kambiyo senedinin zamanaşımı sürelerini geçirmiş olan veya senede dayanan hakların korunabilmesi için kanunda öngörülen işlemleri hiç veya zamanında yapmayan hamilin, haksız bir şekilde zarara uğramış olmasından söz edilemeyecektir³⁸.

Kambiyo hukukuna dayalı olan sebepsiz iktisap davasında, haksız zenginleşme, kanun icabı ortaya çıkan kayıpların sonucunda doğrudan kabul edilmiştir. Borçlar hukukundaki anlamında haksız bir şekilde iktisap şartının aranmamış olması burada önemli bir fark olarak gözükmemektedir.

TTK. 644. maddesinde düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasının, kambiyo hukukunun sertliğini yumuşatmak amacıyla hakkaniyet prensibine dayanarak hukuk sistemine kazandırılmış olması bile, Borçlar Kanunu' ndaki sebepsiz zenginleşme davasından farklı olduğuna bir işarettir³⁹.

Yargıtay 11. HD.' nin bu konuda çelişkili kararları vardır, 5.7.1984 tarihli kararında⁴⁰ TTK. md. 644' de düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasının, Borçlar Kanunu' nda düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davasından farklı olduğunu açıklarken; daha yeni bir kararında⁴¹ TTK. md. 644 uyarınca açılan davalarda, Borçlar Kanunu' nun 61. ve onu izleyen maddelerinin dikkate alınacağını belirtmiştir.

³⁷ Öztan, s. 931.

³⁸ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 90.

³⁹ Öztan, s. 931.

⁴⁰ Bkz. s. 23, dn. 54.

⁴¹ Yarg. 11. HD. 17.6.2002, E. 2756, K. 6224 (Bkz. Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda Ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara, 2003, s. 345).

Kambiyo hukukundan kaynaklanan sebepsiz iktisap davası⁴² kanuna konuluş amacı, gerekçesi ve koşulları açısından, BK' nda düzenlenmiş olan sebepsiz zenginleşme davasından tamamen farklı bir dava türüdür⁴³.

Bütün bu açıklamalardan yola çıkarak, iki dava hakkında şu çıkarımları yapabiliriz: Birisi kambiyo senetleri hukukundan kaynaklanan ve bu hukuk sistemi içerisinde düzenlenmiş olan özel bir dava türü iken, diğeri Borçlar hukuku sistemi içerisinde daha genel bir düzenleme ile yerini bulan bir dava türüdür. Genel hükümlerdeki sebepsiz iktisap davası, tüm ihtiyaçlara cevap verebilse idi, ayrıca başka bir kanunda sebepsiz iktisap adı altında bir davaya gerek kalmazdı. Ayrıca, BK.' anlamında sebepsiz iktisabın var olduğunun kabulü için zenginleşme halinin haksız olarak ortaya çıkması gerekirken, TTK. anlamındaki sebepsiz iktisap davasında haksız zenginleşme şartı aranmaz; zenginleşme bazı yasal zorunlulukların yapılmaması veya zamanaşımı nedeniyle oluşan hak kaybı sonucunda kanun gereği olarak ortaya çıkar. Bu iki davanın düzenleniş yerleri, hizmet ettikleri amaç, şartları ve yukarıda bahsettiğimiz özellikleri gösteriyor ki, isimleri benzer olsa bile, birbirlerinden bağımsız ve farklı türde davalardır.

III. SEBEPSİZ İKTİSAP DAVASI VE ASIL BORÇ İLİŞKİSİ

Mevcut bir hukuki ilişkide (örneğin: alım- satım akdi, karz akdi v.b. akitler gibi), taraflardan biri kendi borcuna karşılık diğerk tarafa bir kambiyo senedi düzenleyip verebilir. Ayrıca kredi sağlamak amacıyla da kambiyo ilişkisi oluşturulabilir. Bu tür işlemler tarafların karşılıklı anlaşmaları sonucunda birçok hukuki ilişkide gündeme gelmektedir. Bunun çeşitli

⁴² Yargıtay 11. HD. " TTK.' nun 644 üncü maddesinde düzenlenmiş olan sebepsiz iktisap davası kambiyo hukukuna dayalı bir dava çeşididir. Çeke dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağını dava yoluyla kavuşabilmesi için önünde iki seçenek bulunmaktadır. Hamil ya doğrudan temel borç ilişkisine dayanarak tahsil davası açacak, ya da TTK.' nun 730/ 14 maddesi yollaması ile çeklerde de uygulanan aynı yasanın 644 üncü maddesinde düzenlenen dava tamamen kambiyo hukukundan kaynaklanan dava türüdür." Yarg. 11. HD. 26.4.1999, E. 99/ 1329, K. 99/ 3234 (Gönen Eriş, **Açıklamalı- İçtihatlı- Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara, 2000, s. 409- 410); Yargıtay bu konudaki görüşünü daha sonraki bazı kararlarında da belirtmiştir. Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 222.

⁴³ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 90; Göle, s. 185.

nedenleri vardır; bunlardan en başta geleni tarafların borçlarını ifade karşılıklı olarak güven tesis etme amaçlarıdır. Bunun yanında alacaklının alacağına en çabuk ve en güvenilir yoldan ulaşabilmesi ihtiyacı, ayrıca kambiyo senetlerinin tedavül kabiliyetinin günümüz ticari hayatında önemli bir yer tutması, çeşitli ihtiyaçlara cevap vermesi sonucudur ki kambiyo senetlerine ihtiyaç duyulmuştur. Saymaya çalıştığımız bu ve benzeri birçok nedenden dolayı, taraflar mevcut hukuki ilişkilerinde kambiyo senetlerini kullanmaktadırlar.

Kambiyo senedi vermekle oluşan hukuki ilişki soyut bir ilişkidir⁴⁴. Kambiyo senedi düzenlenmekle oluşan ilişki ile, asıl borç ilişkisi birbirlerinden bağımsızdırlar. Kambiyo taahhüdü asıl borç ilişkisinin varlığına bağlı değildir, BK. md. 17 anlamında soyuttur (TTK. md. 583, 688, 692)⁴⁵. Bizim hukuk sistemimizdeki bu düzenleme karşısında, bazı Kıta Avrupası devletlerinin hukuk sistemlerindeki genel hükümlerinin arasında, asıl borç ilişkisi ile kambiyo senetleri arasındaki etkileşimi gösterir hükümler mevcut değildir⁴⁶.

Şimdi kambiyo senedi düzenlemekle oluşan sonuçları hukuk sistemimizdeki düzenlemeler ışığında belirleyelim. Bir borç için kambiyo senedi düzenleyip vermekle söz konusu borç, doğrudan doğruya sona ermeyecektir. Bununla ilgili Borçlar Kanunu' nun 114. maddesi şöyledir:

“B. TECDİT

Borcun tecdidi akitten vazih surette anlaşılmalıdır.

⁴⁴ Soyutluk, kambiyo senedindeki hakkın temel ilişkiden bağımsız olması ve temel ilişkinin görünümüne bağlı olmaması anlamına gelir. von Tuhr, s.256- 260; Bahtiyar(Kıymetli Evrak), s. 14; Poroy/ Tekinalp, s. 25- 27.

⁴⁵ Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, s. 137- 142; Oğuzman, Öz, s. 147- 148; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 36; Poroy/ Tekinalp, s. 109- 110; Deryal, s. 160- 161;

BK. md. 17 “ C) *Borcun Sebebi*

Borcun sebebini ihtiva etmemiş olsa bile borç ikrarı muteberdir.”

⁴⁶ Nurkut İnan, **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk**, Ankara, 1981, s. 16.

Hususiyle mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak veya yeni bir alacak senedi veya yeni bir kefaletname imza etmek, tecdidi tazammun etmez.

Bununla beraber, bu hükmün aksine dair akdolunan mukaveleler muteberdir.”

Bu madde hükmüne göre, bir borç için kambiyo senedi düzenleyip vermekle, asıl borç ilişkisinden doğan borç ortadan kalkmayacaktır. Asıl borç ilişkisi ile kambiyo senedinden doğan borç paralel olarak varlıklarını sürdüreceklendir (Paraleldirler ancak, iki ayrı borç halinde değildirler. Çünkü aralarında amaç birliği vardır. Söz konusu borç bir defa ödenmekle, asıl borç ilişkisi ve kambiyo ilişkisi sona erecektir.)⁴⁷. Genel kural bu olmakla birlikte, istisnası da söz konusudur. Yani taraflar, bu hükmün sonuçlarının aksini kararlaştırabileceklerdir.

⁴⁷ Hirş, s. 499- 500; İnan (Riziko), s. 16; Uyar, s: 15; M. Kemal Kutluay, “Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri” , **Yargıtay Dergisi**, C: 6, Sa: 3, s. 560-566, Ankara, 1980, s. 564 Yargıtay 11. HD. ’ sinin kararı şöyledir: “ Dava dilekçesinde davalı ile aralarında para alıp vermesinden dolayı bononun düzenlendiği ileri sürülmüş ve mevcut borcun ve alacağın tespiti ile alacağın tahsili istenmiştir. Özellikle bononun zamanaşımına uğradığından söz edilmesi, esas borç ilişkisine dayanılmak istendiğini göstermektedir. Mahkemece, TTK. Md. 662 gereğince üç yıllık zamanaşımı aşıldığından davanın zamanaşımından reddine karar verilmiştir. Hüküm, davacı tarafından temyiz edilmiştir.

TTK ile benimsenen kambiyo hukuku sisteminde bononun temelinde esas borç ilişkisinin varlığı kabul edilmiştir. Keşideci ve lehdar arasında temeldeki ilişkinin kambiyo senedine dönüştürülmesi yolunda yaptıkları ek bağit, önceki borçluluğun bilimsel açıdan yeni bir görünüme bürünmesi amacına yöneliktir. Yoksa temeldeki borç ilişkisini sona erdirmez ve yeniden ortaya çıkarmaz. Çünkü BK. md. 114 gereğince mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak, kural olarak tecdidi tazammun etmez. Böyle olunca, TTK’ nun 557. maddesindeki ana kural dışında kalan ve senede dayanma olanağı bulunmayan istisnai hallerde alacaklı kambiyo senedini bir tarafa bırakarak esas borç ilişkisini ileri sürebileceği gibi hem senede hem de temel borç ilişkisine dayanmağa hakkı vardır. Gerçekten TTK’ nun 557. maddesindeki kıymetli evrakta yerleşen hakkın senetten ayrı olarak dermeyan edilemeyeceğine ilişkin hüküm, senedin geçerliliğini koruduğu ve ona dayanma olanağı bulunduğu sürece temel borç ilişkisinin dava konusu yapılamayacağı anlamındadır. Çünkü bu durumda davalı senedin ibrazını istemek hakkına sahiptir. Hukuki ilişkiye dayanma olanağı bulunduğu hallerde zamanaşımının da buna göre hesap edilmesi gerekeceğinden HUMK. Md. 76 gereğince temel ilişki ile ilgili zamanaşımının uygulanması gerekir.” Yarg. 11. HD. 25.4.1978 E. 78/ 2055 K. 78/ 2164, (Bkz. Tekil, 1994, s. 87); A. Hulusi Gürbüz, **Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar**, İstanbul, 1985, s. 475- 478.

Bu konuyu biraz açmakta yarar vardır: Kambiyo senedi düzenleyip vermekle mevcut bir asıl borç ilişkisinin sona erip ermeyeceğini incelerken öncelikle, Borçlar Hukuku' nda yer alan "Edime Uygun İfa İlkesi" ile bunun istisnalarına bakmak gerekecektir⁴⁸. Bu ilkeye göre, borçlu ne borçlanmış ise onu ifa etmekle yükümlüdür. Ancak, taraflar anlaşarak farklı türde ifayı kararlaştırabilirler. İfa yerine edim kararlaştırılır ise, bu takdirde asıl borcun ifası o anda gerçekleşmiş olacaktır. İfa uğruna edim kararlaştırılır ise, asıl borcun yanında ikinci bir borç daha doğacaktır. İşte bu bilgiler ışığında şu sonuçlara varabiliriz. Mevcut bir borç için kambiyo senedi düzenlenmiş olduğunda bu durum kanunen ifa uğruna edim sayılmaktadır ve alt ilişkiden kaynaklanan borç sona ermemektedir(BK. md. 114). Taraflar aksini kararlaştırarak, kambiyo senedinin ifa uğruna değil de, ifa yerine verilmesini kararlaştırabilirler; bu takdirde asıl borç ilişkisi sona erecektir⁴⁹.

Mevcut borç ilişkisinde bir kambiyo senedi düzenlenmesi halinde ilke olarak asıl borç ilişkisinin sona ermeyeceğini⁵⁰ ve yan yana iki borcun varlığını sürdüreceğini daha önce belirtmiştik. İşte bu iki borç birlikte varlıklarını sürdürürken, kambiyo senedinin vadesi doluncaya kadar asıl borç ilişkisinin donmuş halde varlığını sürdüreceği varsayılır. Burada asıl borcun vadesinin kambiyo senedinin vadesine kadar uzatıldığı kabul edilir. Bu tür bir hukuki ilişkide kambiyo senedini alan taraf, asıl borç ilişkisinden önce kambiyo senedinin vadesini beklemeyi kabul etmiştir; aksi takdirde senedin vadesini beklemeden asıl borç ilişkisine dayanarak alacağını talep eden alacaklıya karşı kambiyo senedi verildiği savunması yapılabilecektir⁵¹.

⁴⁸ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 37; Okan, s. 60- 61.

⁴⁹ Bahtiyar (Kıymetli Evrak); s.37-38; İmregün, s. 35; Tekil, s. 83- 84.

⁵⁰ " Borçlar Kanunu' nun 114. maddesi gereğince, bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak tecdidi tazammun etmez. Bu itibarla, davacının borcu doğuran esas akdi ilişkiye dayanmaya hakkı vardır. Bu sebeplerle, bononun zamanaşımına uğraması, önceki akit yönünden uygulaması gerekli zamanaşımı süresi geçmedikçe, davanın zamanaşımına uğradığı savunulamaz." Yarg. TD. 19.1.1977, 2563 E., 2785 K., (Selahattin Canbolat, Bedrettin Canbolat, **Ticari Senetlerde Menfi Tesbit ve İsdirdat Davaları**, Ankara, 1987, s. 520).

⁵¹ Bahtiyar(Kıymetli Evrak), s. 38; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı " Taraflar arasındaki "menfi tespit" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; davanın kabulüne dair verilen karar davalı tarafça temyiz edilmekle, Yargıtay 15. HD' nin 25.4.2000 tarihli E. 00/1711 K. 00/ 2030 sayılı kararı ile şu gerekçeyle bozulmuştur: "...TTK' nun 692. maddesi hükmünce

Dolayısıyla borçlu, senedin vadesi henüz dolmadığından, asıl borç ilişkisine dayanarak alacak talebinde bulunulamayacağını savunacaktır.

Bunun yanında, çeşitli nedenlerden dolayı kambiyo senedinden doğan alacak tahsil edilemiyorsa; o takdirde asıl borç ilişkisine dayanarak, yasal koşulları yerine getirildiği takdirde, alacağın tahsil edilebilmesi her zaman mümkündür⁵².

Kambiyo senetlerinde, asıl borç ilişkisinin senet üzerinde gösterilmesi mümkün değildir (TTK. md. 583, 688, 692)⁵³.

Kambiyo taahhüdü ve bunun asıl borç ilişkisine etkisini bu şekilde belirledikten sonra, sebepsiz iktisap davasının konuyla bağlantısını ele almak gerekir:

Asıl borç ilişkisi ile sebepsiz iktisap davasının ilişkisini gözler önüne seren, Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin bir kararında dikkat çeken nokta, davacıya seçimlik hak tanınmasıdır. Karar şöyledir: “ *TTK.md. 644’ de düzenlenmiş dava, kambiyo hukukuna dayalı bir dava çeşididir. Çeke dayalı*

çek, kayıtsız şartsız belli bir miktarın ödenmesini öngören bir havaledir. Başka bir deyişle, çek bir ödeme vasıtasıdır. Bundan dolayı, çekin ödemedi başka bir amaçla verildiği iddiasının keşideci (somut olayda davacı) tarafından kanıtlanması gerekir. Olayda, davalı çekin ödemeye karşılık keşide edildiğini savunarak eser sözleşmesi ilişkisini reddettiğinden bu ilişkinin varlığı ve ardından çelik kapıların teslim edilmediği dolayısıyla çekin bedelsiz kaldığı iddiası HUMK.’ nun 288. maddesi uyarınca davacı tarafından yazılı şekilde kanıtlanmalıdır. Davacı, bu konuda bir delil getirememiş ise de dava dilekçesinde ve sair deliller demek suretiyle yemin deliline de dayandığından davacıya bu hakkı hatırlatılarak sonucu dairesinde bir hükme varılması yerine ispat külfetinin tayininde yanılığa düşülüp davanın yazılı şekilde kabulü bozmayı gerektirir...” yerel mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

..... Bu durumda, uyumsuzluk; alacağın kambiyo senedine bağlanması karşısında, temel ilişkiye girilip girilemeyeceği, buna bağlı olarak davacının borçlu olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.... Kambiyo senedi düzenlendiğine göre artık kural olarak temel ilişkiye girilmez. Ancak, çek illetten mücerret olmakla birlikte, yanlar çekin düzenlenmesine neden olan ilişkiyi yargılama sırasında açıkladıklarından, uyumsuzluk bu çerçevede çözümlenmelidir.” Yarg. HGK. 27.6.2001, E. 01/ 15- 520, K. 01/ 553 (Bkz. Nizam İpekçi, **Kıymetli Evrak – Taşıma 557- 815**, C. 3, Ankara, 2003, s. 2495-2496).

⁵² Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 38; Bunun öncelikli şartı, geçerli bir asıl borç ilişkisinin varlığıdır. Hatır senedi gibi ilişkilerde, asıl borç ilişkisi mevcut olmadığından asıl borç ilişkisine dayanarak tahsil davası açılmayacaktır.

⁵³ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 36.

*başvuru hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yolu ile kavuşabilmesi için ya doğrudan temel ilişkiye dayanarak tahsil davası açması ya da TTK. Md. 730 b. 14 yollaması ile çeklerde de uygulanması gereken ve TTK. Md. 644 ' de düzenlenmiş bulunan sebepsiz zenginleşme yoluna başvurması gerekir.*⁵⁴ Yargıtay, bu görüşünü daha sonra vermiş olduğu bazı kararlarında tekrar etmiştir⁵⁵.

Kambiyo senedinden doğan alacağın, asıl borç ilişkisinden bağımsız olarak üçüncü bir kişiye devri mümkündür⁵⁶. Dolayısıyla senedi devralan hamil, asıl borç ilişkisine başvurma hakkına sahip olamayacaktır, sadece senede ve senedi devri aldığı kimse ile aralarındaki ilişkiye dayanarak alacağını tahsil yoluna gidebilecektir.

⁵⁴ Yarg. 11. HD, 5.7.1984, E. 84/ 4694 K. 85/ 4765, (Bkz. Tekil, s. 89).

⁵⁵ " Davacı vekili, davalı M. tarafından keşide edilen çek' in haricen ödeneceği vaad edilerek bankaya ibrazının engellendiğini, ciro yolu ile hamil olan müvekkilinin alacağının ödenmediğini beyanla çek bedeli 300.000.000.-TL' nin davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalılar, davaya karşı beyanda bulunmamışlardır.

Mahkemece, iddia ve dosyadaki belgelere göre, davanın sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacak davası olduğu, davaya konu çekin hamilinin davacı olduğu, çekten başka delili bulunmadığı, teklif edilen yeminin davalı tarafından eda edildiği, davacının davasını ispat edemediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, ibraz süresi kaçırılan çek nedeniyle keşideciye karşı açılmış bulunan çek bedelinin tahsili istemine ilişkindir.

Davacı, keşidecisi davalı M. olan 30.05.1999 tarihli çek' in yetkili hamili olup, ibraz süresinin kaçırılmış olduğunu beyanla çek bedelini talep etmektedir. Çeke dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yolu ile kavuşabilmesi için ya doğrudan temel ilişkiye dayanarak bir tahsil davası, ya da TTK.' nun 730/ 14 bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken ve aynı yasanın 644. maddesinde düzenlenmiş bulunan sebepsiz iktisap davası yoluna başvurması gerekir. Somut olayda davacı ciro yolu ile hamil olup, keşideci ile aralarında temel ilişki bulunmaması nedeniyle TTK.' nun 644. maddesine göre talepte bulunmaktadır. Bu maddeye göre açılan davalarda ispat yükü sebepsiz olarak zenginleşmediğini veya çek bedelini cirantalardan birine veya hamile ödediğini savunan keşideci davalıya aittir. O halde mahkemece davalıya bu konuda ispat imkanı vermek gerekirken yazılı olduğu şekilde davacıya ispat külfeti yüklenmek ve icapsız olarak yemin delilinin hatırlatılması ve yeminin eda edildiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.

.....hükmün BOZULMASINA..... oybirliği ile karar verildi. " Yarg. 11. HD. 22.1.2001, E. 2000/ 9468, K. 2001/ 373 (Bkz. Yargıtay Kararları Dergisi, C. 27, S. 4, Nisan- 2001, s. 535-536).

⁵⁶ Bkz. Öztan, s. 376- 387; Poroy/ Tekinalp, s. 109- 112; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 38.

Sebepsiz iktisap davası, kambiyo senedinin dayanağı olan asıl borç ilişkisine dayalı bir dava türü değildir. Kambiyo senedinin varlığına bağlı bir dava türüdür⁵⁷.

Alacaklı dilerse, asıl borç ilişkisine dayanarak alacağını tahsil edebilecektir,⁵⁸ isterse, koşulları uygun olduğu takdirde kambiyo senedine dayalı sebepsiz iktisap davası yolu ile alacağını tahsil yoluna gidebilecektir. Burada tercih hakkı alacaklıya aittir⁵⁹, hakların yarışması mevcuttur, hangi yolu isterse onu tercih ederek dava açabilecektir. Burada önemli bir husus da, asıl borç ilişkisine ancak, o ilişkinin taraflarının başvurabilecek olmasıdır⁶⁰. Bu nedenle, yukarıda belirttiğimiz hakların yarışması, asıl borç

⁵⁷ Bu konuda, senedin çalınması veya zayi edilmesi gibi haller istisna teşkil edebilir. Bkz. s. 60.

⁵⁸ Öztan, s. 903; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 89.

⁵⁹ Alacaklı dilerse elindeki zamanaşımına uğramış veya müracaat hakkı düşmüş kambiyo senedine dayanarak ilamsız icra takibi yoluna başvurabilecektir. Bu takibe borçlu tarafından bir itiraz gelmezse sorun yok, takip kesinleşip alacağın tahsili yoluna gidilebilecektir. Aksi takdirde icra takibi durdurulacağından bu yolda alacağın tahsili sağlanamayacaktır. Bu takdirde sebepsiz iktisap kurallarına dayanarak itirazın iptali davası açılabilir görüşünderiz.

Yargıtay' ın da bu yöndeki bir kararı şöyledir: " Davacı vekili, davalı tarafından keşide edilmiş bulunan çekin süresi içinde bankaya ibraz edilmediğinden, bu yüzden davalının çek bedeli oranında sebepsiz zenginleşmediğini, TTK.' nun 730/ 14. maddesi delaleti ile TTK.' nun 644 üncü maddesi gereği davalı keşidecinin sebepsiz zenginleşmede bulunduğunu, aleyhine girilen icra takibinin davalının itirazı üzerine durduğunu belirterek, itirazın iptali ile takibin devamına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, ibraz süresi geçen çeklerde, hamilin cirantalara ve keşideciye müracaat hakkının ortadan kalktığını, haciz yolu ile takipte bulunamayacağını, icra takibine konu çekin müvekkilinin bilgisi dışında kullanıldığını belirterek, davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece; davanın reddine karar verilmiş ve hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Davacı, yasada öngörülen süre içinde muhatap bankaya ibraz etmemiş bulunması sebebiyle, çeke dayalı müracaat hakkını kaybetmiş ise de, TTK.' nun 730 uncu maddesi yollaması ile çeklerde de uygulanması gereken 644 üncü maddesi gereğince ve genel haciz yoluyla talepte bulunabileceğinin kabulü gerekir.

Bu nedenle, itirazın iptali davasının bu doğrultuda değerlendirilip iddia ve savunma çerçevesinde gerekli araştırma yapılarak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddedilmesinde isabet görülmemiştir. (Yarg. 19. HD. 7.10.1997, E. 2289, K. 8173) Gönen Eriş, **Açıklamalı- İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara, 2004, s. 408.

⁶⁰ " ... Davacı, davalı murisinin borçlusu, dava dışı Muzaffer' in lehtarlığı olduğu 30.10.1985 vadeli (1.000.000.-TL) bedelli bonoya ciroyla hamil olduğunu, giriştiği icra takibinin zamanaşımı nedeniyle durduğunu ileri sürerek alacağın faiziyle tahsilini dava etmiştir.

..... yerel mahkeme davayı kabul etmiştir.

ilişkinde taraf olan alacaklı için söz konusu olabilecektir. Çünkü, kambiyo senedinin ciro yoluyla devredilmesi suretiyle asıl borç ilişkisinden kaynaklanan hakların devri söz konusu olmaz. Bunu yukarıda belirtmiştik⁶¹. Kambiyo senedinin ciro yoluyla devrinde, asıl borç ilişkisinden doğan haklar senedi devralan üçüncü kişilere geçmemekle birlikte; sebepsiz iktisap davası açabilme hakkı bu devirler ile üçüncü kişilere geçmektedir⁶².

.... Davacının, alacağına dayanak yaptığı bono 30.10.1985 vade tarihini taşıması ve bu bono için vadeden itibaren üç yılın geçmesi nedeniyle bu bono zamanaşımına uğramıştır.

Ancak davacı bono hamili olması nedeniyle temel ilişki dışında TTK.' nun 644. maddesi uyarınca, bono borçlusuna bir yıl içinde başvurabilirdi. Bu başvuru süresi de, bononun vade tarihinden itibaren üç yılın geçmesinden sonra başlayabilir. Yani, bono 30.10.1985 vadeli olduğuna göre üç yıllık süre 30.10.1988 tarihinde sona erer ve TTK.' nun 644. maddesinde öngörülen bir yıllık süre başlar. Bu bir yıllık süre de 30.10.1988' de başlar ve 31.10.1989 tarihinde sona erer. Davacı ilk kez 16.10.1990 tarihinde icra takibine başladığına göre, bir yıllık süre de çoktan geçmiş bulunmaktadır.

Açıklanan bu duruma göre, davacının alacağının dayanak yaptığı bononun zamanaşımına uğramış bulunmasına ve davacının hamil olması nedeniyle borçluya (keşideciye) karşı temel ilişki nedeniyle dava açması da olanaksız bulunmasına göre, davanın zamanaşımı nedeniyle reddi gerekirken, yazılı biçimde gerekçe gösterilmeksizin kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş ve hükmün bozulması gerekmiştir." Yarg. 11. HD: 17.6.1993, E. 1992/4865 K. 1993/ 4363 (Bak. N. İpekçi, Kıymetli Evrak Taşıma, s. 2503-2504); Ciroşuz bir senette lehdar, keşideciye karşı; ciro ile devredilmiş senette ise hamil senedi ciro yoluyla aldığı cirantasına karşı asıl borç ilişkisine dayanarak dava açabilecektir.

⁶¹ " Davada söz konusu çekin yasal süresi içinde ödeme için muhataba ibraz edilmediği ve bu nedenle hamilin ödememe halinde keşideci ve cirantalara karşı kambiyo hukukundan doğan müracaat hakkını kaybettiği uyuşmazlık konusu değildir. Olayda davacının davalı ile doğrudan hukuki bir ilişkisi olmamıştır. Davalı çeki Emin adında dava dışı bir kişiye ciro etmiş ve adı geçende ciro yoluyla davacıya geçirmiştir. Davacı bu şekilde çekin hamili olmuştur. Böylece davacı ile davalı arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığından davacının davalıya karşı esas ilişkiye dayanarak alacak talebinde bulunması hukuken olanaksızdır. Çek arkasında çekin davacıya geçmesini sağlayan cirolar alacağın temlik mahiyetinde değildir. Kaldı ki çek borç ikrarını havi bir belge değil bir ödeme vasıtasıdır. Mevcut bir borcun yerine getirilmesi için verilebileceği gibi ödünç verme amacı ile de düzenlenebilir veya ciro edilebilir. O halde davacının dayandığı bu belge ve ciro kendi cirantası Emin' in davalı Semra' dan alacaklı olduğunu da göstermez. Bu nedenle bu belgeye dayanılarak çeki davacıya ciro eden Emin' in davalı da alacağı olduğu ve bu alacağını davacıya temlik ettiği ve bu yolla davacının davalıya karşı alacaklı durumuna geldiği kabul edilemez. Açıklanan nedenlerle davanın reddi gerekirken kabulü usul ve yasaya aykırıdır. Yarg. 13. HD, 26.11.1984, 7086 E. 7493 K. (Bkz. Abdullah Çetin Oğuzoğlu, Özkan Oğuzoğlu, Açıklamalı- İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları, 7. Basi, İstanbul, 2000, s. 98).

⁶² Alacağın temlik yoluyla bir kambiyo senedinin devri mümkündür. Senedi alacağın temlik yoluyla devir alan hamil, devreden kişinin hukuki durumuna sahip olur. Dolayısıyla ciro yoluyla devri işleminden farklı olarak burada, senedi devralan şahıs asıl borç ilişkisine dayanabilecektir. Miras yoluyla senedi külli halefiyet yoluyla devralan hamil, murisin halefi olmaktadır, burada hamil asıl borç ilişkisine dayanabilir. Öztan, s. 211, 550, 552; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 60.

Poroy/ Tekinalp' e göre alacaklı hamil, dilerse sebepsiz iktisap davası ile dilerse asıl borç ilişkisine dayanarak talepte bulunabilirken bunlardan birine öncelik tanımak zorunda değildir⁶³.

Aksi fikirde olan Reisoğlu' na göre, Yargıtay' ın vermiş olduğu bazı kararlarında belirttiği üzere, alacaklının dilerse asıl borç ilişkisine dayanarak alacak davası açabileceği veya sebepsiz iktisap davası yoluna başvurarak senet bedelini tahsil yoluna gidebileceği yönünde verdiği kararlarının aksine düşünerek, böyle bir durumda, eğer tarafların aralarında bir asıl borç ilişkisi mevcutsa ve bu da bir akde dayanıyorsa, sebepsiz iktisap davası açılmayacaktır. Bu durumda alacağına kavuşmak isteyen tarafın, asıl borç ilişkisine dayanıp alacak davası açması gerekmektedir. Çünkü, bu durumda keşidecinin, asıl borç ilişkisine dayalı bir alacak hakkı mevcut olduğu için, sebepsiz zenginleşmeden söz edilemeyecektir. Yazara göre, Yargıtay' ın kararında belirtmiş olduğu, alacaklının asıl borç ilişkisine dayanarak alacak davası açmak veya sebepsiz iktisap davası açmak noktasında bir seçimlik hakkı, akdi ilişki mevcut olduğu sürece yoktur. Ancak, keşideci çek(poliçe, emre muharrer senet) keşide edip vermekle asıl borç ilişkisindeki borcu sona ermişse, bu durumda sebepsiz zenginleşme mevcut olacaktır ve asıl borç ilişkisi sona ermiş olduğundan dolayı alacaklının sebepsiz iktisap davası açabileceğinin kabulü gerekir⁶⁴.

Sebepsiz iktisap davası ile asıl borç ilişkisi arasındaki ilişki, özellikle kambiyo taahhüdü ile asıl borç ilişkisine taraf olanlar için bir anlam ifade edecektir. Yargıtay' ın da genellikle kabul etmiş olduğu üzere, alacaklı hamil, dilerse asıl borç ilişkisine dilerse sebepsiz iktisap davası yoluna başvurabilir. Burada hangi yolu tercih ederse daha çabuk ve yeterli sonuca ulaşabilecekse onu tercih etmelidir. Ancak, asıl borç ilişkisine taraf olmayan üçüncü kişi hamiller, böyle bir seçimlik imkana sahip olamayacaklarından, onlar açısından koşulları oluştuğunda tek imkan sebepsiz iktisap davası yolu olur.

⁶³ Poroy/ Tekinalp, s. 226.

⁶⁴ Reisoğlu (Çek), s. 347.

IV. SEBESİZ İKTİSAP DAVASI VE KARŞILIĞIN İNTİKALİ

Türk hukuk sisteminde, kambiyo senedinin düzenlenmesine neden olan asıl borç ilişkisindeki alacak (karşılık)⁶⁵ kambiyo senedinin devri ile birlikte senet hamiline geçmez. Kural bu olmakla birlikte, bunun iki tane istisnası mevcuttur. Bu istisnai durumlar, birisi iradi diğeri ise kanuni devir diye adlandırabileceğimiz hallerdir. Sebepsiz iktisap davası, her zaman hamilin haklarını koruması için yeterli olmamaktadır. Örneğin, keşidecinin iflas etmiş olduğu bir halde, hamilin alacağı iflas masasına dahil olacaktır, ayrıca burada muhatabın sebepsiz zenginleşmesinden söz edilemeyecektir ve hamil, TTK. m. 644 uyarınca sebepsiz iktisap davası açamayacaktır. Bu durumda da hamil, senetten doğan hakkını koruyamamış olacaktır⁶⁶. Karşılığın devrini mümkün kılan istisnai durumlar, işte bu tür sakıncaları giderebilmek amacıyla kanuna konulmuştur.

Şimdi, karşılığın devrinin mümkün olduğu bu istisnalar, poliçe hükümleri arasında TTK. 'nun 645. maddesinde düzenlenmiştir⁶⁷.

TTK. Md. 645/ I' de düzenlenmiş olan ilk istisna, kanun gereğince karşılığın devrini mümkün kılmaktadır. Bu fıkraya göre karşılığın devri, yalnızca keşidecinin iflası halinde mümkündür.

⁶⁵ " Karşılık kavramı iki şekilde karşımıza çıkar: 1. Karşılık Alacağı: Keşidecinin muhataptan olan ve poliçenin düzenlenmesine neden teşkil eden alacağıdır. Bu alacak, satış, ödünç, komisyon gibi bir sözleşmeden doğmuş bulunabilir. 2. Doğrudan doğruya Karşılık: Para, mal, kıymetli evrak gibi değerler." Bkz. Carry' den aktaran, Tekil, s. 96.

⁶⁶ Öztan, s. 932 ; Poroy/ Tekinalp, s. 220; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 92.

⁶⁷ " D) POLİÇE KARŞILIĞININ DEVRİ

Keşideci hakkında iflas açılmasıyla beraber, poliçe karşılığının veya keşidecinin muhatap hesabına matlup olarak geçirdiği diğer paraların geri verilmesi hususunda keşidecinin muhataba karşı poliçe münasebetinden başka bir hukuk münasebetinden dolayı haiz olduğu talep hakkı poliçe hâmiline geçmiş olur.

Keşideci, karşılık münasebetinden dolayı haiz olduğu haklarını devrettiğini poliçede beyan etmiş olursa sözü geçen haklar, poliçe hamili kim ise ona ait olur.

Muhatap, iflasın açıldığı ilan veya kendisine devir keyfiyeti ihbar edildikten sonra yalnız poliçenin iadesi mukabilinde usulü dairesinde hakkını ispat eden hamile karşı ödemede bulunabilir."

Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s.92- 93; Bazı yabancı hukuk sistemlerinde (İngiliz, Fransız) karşılığın senetle birlikte senet lehdarına geçmesi sistemi kabul edilmiştir. Bkz. İmregün, s. 35; Poroy/ Tekinalp, s. 217; Fransız, Alman, İsviçre sistemleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ekrem Edgü, *Ticaret Hukuku III Kıymetli Evrak*, Ankara, 1965, s. 96- 98.

TTK. Md. 645/ II' de düzenlenmiş olan ikinci istisna, tarafların iradi olarak karşılığın devrini kararlaştırabileceklerini anlatır. Bu fıkrada belirtildiğine göre, keşideci, muhatap nezdindeki alacak hakkını hamile devrettiğini poliçeye yazarak bu devri gerçekleştirebilecektir.

Karşılığın intikali ile ilgili, TTK. 645. maddeye, bonoya uygulanacak poliçe hükümlerini düzenleyen TTK. 690. maddesinde atıf yapılmamıştır. Bonoda karşılık ilişkisi olmadığı için maddenin düzenleniş tarzı yerindedir⁶⁸.

Karşılığın devrinin mümkün olduğu hallerde, söz konusu karşılık nedeniyle karşılığın oluştuğu hukuki ilişkiye dayanarak alacak davası açılabilir. Hamil, karşılık ilişkisine taraf olmasa bile senedin devri ile karşılık da geçeceğinden, buna dayalı alacak davası açılabilir. Bunun yanında, koşulları oluştuğunda sebepsiz iktisap davası da açmak mümkündür. İşte burada, daha önceki kısımlarda belirttiğimiz gibi bir tercih hakkı söz konusu olacaktır.

V. SEBESİZ İKTİSAP DAVASI VE TAHVİL

Kambiyo senetlerinde, o senedin zamanaşımına uğraması yüzünden veya hakkı koruyan işlemlerin ihmal edilmesi ya da hiç yapılmaması yüzünden, kambiyo ilişkisi çerçevesinde senet borcunun düşmesi mümkündür. İşte bu gibi durumlarda, senetteki borca ilişkin kambiyo taahhüdünün başka bir borç taahhüdü türüne tahvil edilmesi mümkün değildir⁶⁹. Bundan sonra kambiyo taahhüdünden dolayı düşmüş olan borcun tabi olduğu hukuki prosedür ve imkanlar kullanılabilir hale gelir. Dolayısıyla alacaklının(hamilin) koşulları oluştuğunda, yasanın öngörmüş olduğu yollardan birisi olan sebepsiz iktisap davası ile alacağını talep etmesi mümkündür.

⁶⁸ Öztan, s. 1020; Poroy/ Tekinalp, 238.

⁶⁹ Öztan, s. 927.

İKİNCİ BÖLÜM

SEBESİZ İKTİSAP DAVASININ ŞARTLARI

Bu bölümde sebepsiz iktisap davasının, kambiyo senetlerinin türlerine göre şartları hakkında bilgi verilecektir.

DAVANIN ŞARTLARI

Davanın şartlarına geçmeden önce şunu belirtmek isteriz; poliçe hükümlerine dayanarak alacağını tahsil edemeyecek duruma düşen hamilin hukuki durumunu korumak için konulmuş olan sebepsiz iktisap davasına, poliçe hukukunun normal yollarından faydalanılabilmesi imkanı mevcut oldukça, başvurulamaması gerekir⁷⁰.

Sebepsiz iktisap davasının açılabilmesi için, yasada belirlenmiş olan bazı koşulların varlığı gereklidir. TTK. 644. maddesinin getirmiş olduğu düzenleme doğrultusunda ve kambiyo hukukunun prensiplerinden kaynaklanan şartları, aşağıdaki şekilde tespit etmek mümkündür⁷¹:

Sebepsiz iktisap davasının açılabilmesi için en öncelikli şart tabi ki, kambiyo senedinin varlığı ve davayı açmayı düşünen kimsenin böyle bir senede sahip olmasıdır⁷². Bunun yanında, kambiyo senedinin Türk Ticaret Kanunu' ndaki düzenlemeler doğrultusunda zorunlu şekil şartlarını bünyesinde eksiksiz olarak bulundurması gerekir⁷³.

⁷⁰ Yaşar Karayalçın, "Zürich Üst Mahkemesi" nin 27 Temmuz 1962 Tarihli Kararı ve Protestodan Muafiyet – İbrazdan Muafiyet Temel Borç İlişkisi – Sebepsiz İktisap Konuları", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. VII, S. 3, Ankara, Haziran 1974, s. 723; Özkan, s. 520.

⁷¹ Dava koşulları madde metninde tırnak içinde sayılmıştır. Bu şekilde koşulların belirtilmiş olması, bu konuda bazı örnekler verildiği izlenimi uyandırabilir. Madde metnindeki <borçları düşmüş olsa bile> ifadesi davacının durumunu güçlendirmek için kullanıldığını kabul etmek amaca uygun olur. Şimşek (Haksız İktisap), s. 358.

⁷² Domaniç (Şerh), s. 356.

⁷³ Şimşek (Haksız İktisap), s. 354; Reisoğlu (Çek), s. 345; Geçerli olmayan bir poliçeyi devralmış olan hamil, söz konusu senedi kendisine devreden cırantaya karşı, sadece haksız

Şimdi, diğer şartların neler olduğu hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

A. Kambiyo Senetlerinde yapılması gerekli olan, hakkı koruyan işlemlerin yapılmamış veya yapılamamış olması nedeniyle senetten doğan talep haklarının sona ermiş bulunması:

a. Poliçe hükümlerine göre:

Öncelikle, senetten kaynaklanan hakların korunabilmesi ve senedin normal yoldan tahsil edilebilmesi için, Türk Ticaret Kanunu'ndan kaynaklanan ve yapılması gerekli olan işlemler ve kurallar hakkında bilgi vereceğiz.

Poliçeden kaynaklanan müracaat⁷⁴ haklarının korunabilmesi için hamil tarafından yapılması gereken belirli bazı işlemler vardır. Bir poliçeye hamil

fiil veya haksız iktisap kuralları çerçevesinde talepte bulunabilecektir. Bak. Domaniç (Şerh), s. 359; Poliçenin TTK.'nin 583. maddesi ile düzenlenmiş bulunan şekil şartlarına uygun olarak keşide edilmesi gerekmektedir, aksi takdirde, (TTK. md. 584' deki istisnai haller dışında) keşide edilmiş olan bu senet poliçe vasfını taşımayacaktır.

Bononun TTK.'nin 688. maddesi ile düzenlenmiş bulunan şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir, aksi takdirde bu maddede belirtilen zorunlu şartlar eksik olduğu takdirde düzenlenmiş olan bu senet bono vasfını taşımayacaktır.

Çekin TTK.'nin 692 ve 693. maddeleri ile düzenlenmiş bulunan şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir, aksi takdirde bu maddelerde belirtilen zorunlu şartlar eksik olduğunda ve bu eksiklikler TTK. md. 693/ 2, 3. fıkralara göre giderilemediği takdirde düzenlenmiş olan bu senet çek vasfını taşımayacaktır.

⁷⁴ " Müracaat hakkı (Rückgriffrecht, droit de recours) ticari senetler hukukunda teknik anlamda ve doğrudan doğruya dava hakkının karşılığı olarak kullanılmıştır.

Müracaat etmek genel olarak talep etmek mânasında da kullanılmaktadır. Daha dar mânada müracaat etmek <alacaklısına ödediğini diğer kimseden istemeğe hakkı olmak> demektir. (Hukuk Lûgatı, s. 287) Kambiyo hukukunda ise müracaat hakkı, asıl poliçe borçluları dışında kalan yani poliçe tutarının doğrudan doğruya talep edilemeyeceği poliçe borçlularından poliçe tutarını .. talep etmek hakkı mânasındadır.

Buna rağmen 1) Bütün poliçe borçlularının müteselsil mesuliyetine ait m. 636' nın, kabulden ve ödemeden imtina halinde müracaat hakkına ait beşinci ayırmada yer alması, 2) m. 625' de müracaat hakkı terimi ile kabul edenden dahi poliçe tutarının talep edilmesinin ifade edilmiş olması ve nihayet 3) müracaat hakkının düşmesi hakkındaki m. 642' de < kabul eden kimsenin hariç> tutulması ihtiyacının duyulmuş olması müracaat hakkı teriminin hem teknik mânada, hem de daha geniş mânada kullanıldığını göstermektedir." Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 188- 189; Doğanay, s. 1765- 1767; Poliçenin asıl borçlusu

olan kimsenin, Türk Ticaret Kanunu' ndan kaynaklanan işlemleri yapması kambiyo ilişkisine girmesinden dolayı ona bir yükümlülük olarak yüklenmiştir. Poliçe hamilinin, poliçeyi ibraz etmesi(kabul için, ödeme için) ve gerektiğinde de protesto işlemlerini(protesto benzeri işlemleri) yapması gerekmektedir. Poliçenin zamanında, kabul için veya ödenmek üzere ibraz⁷⁵ edilmemesi veya ödemededen kaçınma halinde ödememe protestosunun düzenlenmemesi durumunda, hamilin poliçeden kaynaklanan ve senet bedelini tahsil edebilmek için sahip olduğu müracaat hakkı düşecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere; poliçe hamili, poliçeyi kabul edilmek veya ödenmek üzere muhataba ibraz etmelidir⁷⁶. Kabul, kambiyo senetleri içerisinde poliçeye özgü bir işlemdir. Diğer kambiyo senetlerinde(emre muharrer senet, çek) kabul işlemi yoktur. Poliçede kabul işlemi; bazen isteğe bağlı, bazen de zorunlu olmaktadır⁷⁷. Kabulün isteğe bağlı olduğu durumlarda hamil, poliçeyi muhataba ibraz edip etmemek konusunda

muhataptır, bunun yanında keşideci, ciranta, aval veren kimse ve araya girmek suretiyle senedi ödeme taahhüdünde bulunan kimse gibi şahıslarda kendilerine başvurulabilecek senet borçluları sınıfına girerler. Poliçe bedelinin tahsili için hamil, koşulların varlığı halinde bu şahıslara müracaat edebilecektir. (Bkz. dn. 192) Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1975, s. 287 vd. ; Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, 3. bası, İstanbul,1954, s. 150- 151; Hırş, s. 506.

⁷⁵ Poliçenin herhangi bir takas odasına ibraz edilmesi, ödeme için ibraz yerine geçer. (TTK. md. 620/ II).

⁷⁶ " Görüldükten muayyen bir süre sonra" ödenmek üzere keşide edilmiş olan bir poliçeyi, keşide edildiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kabul olunmak üzere muhataba ibraz etmek mecburidir. Bu işlemin zamanında veya hiç yapılmamış olması müracaat hakkının düşmesi sonucunu doğurur. TTK. md. 642/ I, TTK. md. 605/ I " Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan poliçelerin, keşide gününden itibaren bir yıl içinde kabule arz edilmesi lazımdır.

Keşideci bu müddeti kısaltabileceği gibi daha uzun bir müddet da şart koşabilir.

Cirantalar kabule arz müddetlerini kısaltabilirler." Keşideci bu süreyi kısaltıp uzatabilecekken, cirantalar sadece kısaltma hakkına sahiptirler.

"Görüldüğünde" ödenecek olan poliçelerde, senedin keşide tarihinden itibaren en geç bir yıl içerisinde ödenmek için ibraz edilmesi gerekmektedir. TTK. md. 616/ I " Görüldüğünde ödenmek üzere keşide olunan poliçe ibrazında ödenir. Böyle bir poliçenin keşide gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı lazımdır. Keşideci bu müddeti kısaltabileceği gibi daha uzun bir müddet dahi tespit edebilir. İbraz müddetleri cirantalar tarafından kısaltılabilir." Keşideci, ibraz süresini dilediği gibi değiştirebilir, cirantalar ise sadece kısaltabilir. Bunun yanında keşideci, poliçenin, belirlediği günden önce ödenmek üzere ibraz edilmemesini şart koşabilir. TTK. md. 616/ II.

⁷⁷ TTK. 603. madde " Poliçe vâdenin hulûlüne kadar hâmil veya poliçeyi elinde tutan herkes tarafından muhatabin ikâmetgâhında onun kabulüne arz olunabilir."

serbesttir. Ancak, poliçenin kabul için ibrazının zorunlu olduğu durumlarda ise hamil, mutlaka poliçeyi muhataba ibraz etmelidir⁷⁸. Poliçenin kabule sunulması işleminin zorunlu olduğu durumlar, kanundan⁷⁹ veya keşideci(TTK.md. 604/ 1) veya cirantaların(TTK. md. 604/ 4) irade beyanlarından doğar.

Hâmil, kabule arzı zorunlu olan poliçelerde kabul edilmeme ve ödemeden kaçınma hallerini bir protesto⁸⁰ işlemi ile tespit ettirmek durumundadır. Ödememe protestosunun çekilmemesi, senedin adi senet haline dönüşmesi sonucunu doğurmaz⁸¹. Hamil eğer bu zorunluluğa uymaz ise, kabul eden muhatap (veya kabul etmesi zorunlu olan muhatap) dışındaki tüm poliçe(müracaat) borçlularına karşı müracaat hakkını kaybeder⁸².

⁷⁸ TTK. 604 madde " Keşideci bir müddet tayin etmek veya etmemek suretiyle poliçenin kabule arz edilmesini şart koşabilir.

Keşideci, üçüncü bir şahsın ikametgahında veya muhatabın ikametgahından başka bir yerde yahut görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi gereken poliçeler hariç olmak üzere, poliçenin kabule arzını menettiğini poliçeye yazabilir.

Keza, keşideci poliçenin muayyen bir tarihten önce kabule arz edilmemesini de şart kılabilir.

Keşideci poliçenin kabule arzını menetmiş olmadıkça her ciranta, bir müddet tayini etmek veya etmemek suretiyle, poliçenin kabule arzını şart koşabilir.;" Bak. TTK.md. 605, 609.

⁷⁹ Poliçenin kabule arzının kanunen zorunlu olduğu durumlar şöyledir: 1- Görüldükten belirli bir süre sonra vadeli poliçeler, TTK. md. 605 uyarınca keşide tarihinden itibaren bir yıl veya keşideci yahut cirantalar tarafından belirlenen sürede kabul için ibraz edilmelidir. Bu ibraz sonucu kabul etmeme halinin de yine aynı süre içerisinde protesto ile tespit edilmesi gerekir. 2- İkametgahlı – adresli- poliçelerinde kabul için ibraz edilmesi kanunen mecburi kılınmıştır. Bak. Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 288.

⁸⁰ " İcra takibi senedi lehdarın cirosu ile eline geçiren hamil A.C. vekili tarafından H.Ç. hakkında da yapılmış ve adı geçen tarafından süresinde takibe itiraz edilmiştir. Merciin imza itirazı ile ilgili inceleme ve bu itiraz nedenine dayalı kararı yasaya uygun ise de borçlunun bononun protesto edilmediği yönündeki şikayeti incelenmemiştir.

*TTK.' nun 690.'ıncı maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken ve 626 ve 642.' inci maddelerine göre keşidecinin protesto edilmemesi halinde hâmil, cirantalara müracaat hakkını kaybeder. Somut olayda, evrak içerisinde keşidecinin protesto edildiğine dair belgeye rastlanılmamıştır. Mercice bu husus İİK.' nin 170/ a- 2' nci maddesi gereğince re' sen araştırılarak sonucuna göre ve yukarıdaki ilkeler ışığında bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir. Yarg. 12. HD. 27.4.2000, E. 5773, K. 6803 (Nazif Kaçak, **İçtihatlarla Bono**, 2001, s. 125).*

⁸¹ Öztan, s. 775- 776; Doğanay, s. 1767 – 1768.

⁸² TTK. md. 642/ I/ 2. bendinde, ödememe protestosu ile birlikte kabul etmeme protestosu ifade edilmiştir. Bu nedenle kabul etmeme protestosunun çekilmemesi halinin müracaat hakkının kaybı sonucunu doğuracağı görünümü yaratılmıştır. Bu durum maddedeki ifade hatasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Öztan, s. 776.

Kabule arzın ihtiyari olduğu durumlarda, kabul etmeme protestosunun çekilmemesi, müracaat hakkının kaybı sonucunu doğurmaz. Bu protestonun çekilmesi, vadeden önce senet bedelini tahsil etmek isteyen hamil için önem taşır.⁸³ Böyle bir durumda kabul etmeme protestosu düzenlemeyen hamil, vadeden evvel rüçû (TTK. md. 625) imkanını kaybeder. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtay, bazı kararlarında yanlış yorum yaparak bu protestonun çekilmemiş olmasının müracaat hakkını ortadan kaldırdığını kabul etmiştir⁸⁴.

Ancak, kabul için ibraz işleminin zorunlu olduğu durumlarda, yukarıdaki açıklamalardan farklı bir durum ortaya çıkar. Yani, kabul etmeme protestosunun çekilmemiş olması müracaat hakkının düşmesine yol açar⁸⁵.

Kabul beyanı poliçe üzerine yazılırken, kabul şerhine tarih yazılmalıdır. Tarih yazılmadığı takdirde, hamilin, cirantalarla keşideciye karşı müracaat haklarını koruyabilmesi için, tarih konusundaki eksikliğin giderilmesini sağlaması gereklidir. Hamil bunu protesto çekmek suretiyle yapabilecektir⁸⁶.

Keşideci tarafından (poliçenin kabule arzı keşideci tarafından men edilmiş olmadıkça, ciranta da bir süre tayin ederek kabulü zorunlu kılabilir), kabul için bir süre şartı konmuş ve bu sürede poliçenin kabule arz edilmesi şart edilmiş olabilir. Bu durumda da, belirlenmiş olan bu koşullarda senedin

⁸³ TTK. md. 642/ 2. bent ; Kabul etmeme protestosu çekildiği takdirde vadeden önce müracaat borçlularına senet bedelini tahsil için başvurma imkanı sağlar. Öztan., s. 776.

⁸⁴ Yarg. TD. 10.1.1962 T. E. 3521, K. 62/ 107, Yarg. İD. 25.3.1968 T. E. 5471, K. 5468, Bkz. Öztan, s. 776- 777.

⁸⁵ Görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek poliçelerde ve keşidecinin kabule arzı zorunlu kıldığı poliçelerde bu durumla karşılaşabiliriz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1973 tarihli bir kararında bu iki durumu tespit etmiştir.(Yarg. HGK. 4/ 7/ 1973 T. E. 972, K. 600) Bkz. Öztan, s. 777.

⁸⁶ TTK. md. 607/ II " ...Tarih atılmamış olduğu takdirde hamil cirantalarla keşideciye karşı müracaat haklarını muhafaza edebilmek için bu eksikliği vaktinde tanzim edilecek bir protesto ile tesbit ettirmeye mecburdur."

Kabul eden muhatabın kabul şerhine tarih yazmadığı bir durumda hamilin, senet borçlularına karşı müracaat haklarını koruyabilmesi için tarih tespit protestosu ile bu eksikliği gidermesi gerekir. Bkz. Öztan, s. 777

kabul için ibraz edilmesi gerekir. Aksi takdirde, müracaat hakkı yine kaybedilecektir.

Poliçe hamili, senet bedelini tahsil edebilmek için de poliçeyi vadede muhataba ibraz etmek zorundadır⁸⁷. Kabul işleminin zorunlu veya isteğe bağlı olup olmaması durumu bir fark yaratmaz. Çünkü poliçenin ödenebilmesi için muhataba ibraz edilmesi, kambiyo hukukunun bir ilkesidir ve şarttır. Ayrıca bu durum yasalaştırılmıştır ve TTK. md. 558 ibrazı zorunlu kılmıştır⁸⁸. Poliçenin aslının, kural olarak borçlunun ikametgahında⁸⁹ ibraz edilmesi gerekmektedir⁹⁰. Ödenmek üzere ibraz edilmiş poliçenin hiç veya kısmen ödenmemesi halinde⁹¹, TTK. md. 620 ve 626 'da belirlenen süreler içerisinde ödememe protestosunun çekilmesi gerekir. Aksi takdirde, hamilin müracaat hakları yine düşer.

Kabul edilmemiş olan ve bu durumun protesto ile tespit edilmiş olduğu poliçenin, ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesine gerek yoktur. Ödeme için ibraz edilmesine gerek olmadığından dolayı ödememe protestosu da bu tür poliçelerde çekilmeyecektir⁹².

⁸⁷ TTK. 620. madde " *Muayyen bir günde veya keşide gününden yahut görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenecek bir poliçenin hâmilli, poliçeyi ödeme gününde veya onu takip eden iki iş günü içinde ödenmek üzere ibraza mecburdur.*

Poliçenin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer. "; Bkz. TTK. md. 626, 616.

⁸⁸ TTK. md. 558/ f. 1 " *Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükelleftir.*"; Poliçenin bir takas odasına ibrazı da ödeme için ibraz yerine geçer. Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 175.

⁸⁹ İkametgahlı poliçelerde senetten anlaşılan ödeme yerinde ibraz yapılır.

⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 17.9.1980 tarihli 78/ 11, 1005/ 2134 sayılı bir kararında bononun ziya edilmesi halinde, mahkemeden alınmış iptal kararı ile ibrazın gerçekleştirilebileceğini kabul etmiştir. Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 175.

⁹¹ TTK.md. 621/ 2 " *Hâmil kısmi ödemeyi reddedemez.*" Bu fıkra gösteriyor ki, ödenmek üzere ibraz edilmiş poliçenin kısmen ödeneceği teklif olunursa hamil bu ödemeyi reddedemeyecektir. Şayet hamil böyle kısmi bir ödemeyi reddeder ise, reddettiği oranda müracaat haklarını kaybedecektir. Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 290; TTK. md. 621/ 2 ' deki bu düzenleme, BK. 68. maddesinden farklı bir esası kabul etmiştir. Adi borçlarda BK. md. 68' e göre, kısmi ödeme reddedilebilir, ancak poliçeye ilişkin kısmi ödemeyi reddetme imkanı yoktur. Kısmi ödeme halinde ödenmeyen kısım için hamilin müracaat hakları devam eder. Bkz. Öztan, s. 692-694.

⁹² TTK.md. 626/ 4 " *Kabul etmeme protestosu çekilmiş olması halinde ödeme için poliçeyi ibraz etmeye lüzum olmadığı gibi ödememe protestosu çekmeğe de ihtiyaç yoktur.*"

Görüldüğünde vadeli poliçelerde de, kabul için ibraz işlemine gerek yoktur. Bu tür poliçeler de, ödenmek üzere süresinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bir zorunluluk olup buna aykırı davranış müracaat hakkının kaybına yol açar(TTK. md. 620)⁹³.

Burada protestodan muafiyet hali farklı bir durum arz eder. Keşideci, ciranta veya aval veren şahıs; hamili, poliçeden kaynaklanan müracaat hakkını kullanabilmesi için kabul etmeme veya ödememe protestosu keşide etmekten muaf tutabilir⁹⁴. Bu işlem, yukarıda saydığımız kişiler tarafından, poliçe üzerine "Masrafsız iade", "protestosuz" şartlarını veya bunlara eşdeğer ifadeyi yazıp imzalamak suretiyle gerçekleştirilebilir⁹⁵.

Hiç veya zamanında ödememe protestosu çekilmemiş olması, kabul eden fakat ödeme yapmayan muhatabı TTK. md. 642 düzenlemesi sonucu olarak, sorumluluktan kurtarmaz⁹⁶.

Ancak, TTK. md. 634' e göre, protestodan muafiyet şartı bulunsa bile, ibraz süresi işlemeye devam eder ve ibraz işlemi gerçekleştirilmezse hamil müracaat haklarını yitirir.

İkametgahlı poliçelerde protesto muhataba çekilecektir; çünkü, poliçede gösterilen üçüncü kişi ile muhatap arasındaki ilişki kambiyo ilişkisi dışında olup bu ikisi arasındaki özel bir durumdur⁹⁷.

⁹³ Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 289.

⁹⁴ TTK.md. 634 " Keşideci veya ciranta yahut aval veren kimse, senet üzerinde "Masrafsız iade", "protestosuz" şartlarını veya bunlara muadil diğer herhangi bir ibareyi yazarak imzalamak suretiyle, hamili müracaat hakkını kullanmak için kabul etmeme veya ödememe protestosu keşidesinden muaf tutabilir.

Bu şart, hamili, poliçeyi vaktinde ibraz etmek ve gereken ihbarları yapmak mükellefiyetlerinden varestede kılmaz. Müddetlere riayet olunmadığını isbat mükellefiyeti, bunu hamile karşı iddia eden şahsa düşer."

⁹⁵ Bkz. TTK. Md. 634; Mücbir sebep hallerinde bu poliçeye ilişkin bu süreler uzatılmaktadır. Ancak mücbir sebep halinin ortadan kalkmasından hemen sonra gecikmeksizin, hamilin, poliçeyi kabul veya ödeme için muhataba ibraz etmesi gerekmektedir. Bkz. TTK. Md. 643.

⁹⁶ Bkz. Öztan, s. 777.

Araya girmek suretiyle poliçenin ödenmek istenmesi halinde⁹⁸ hamil, poliçeyi araya girmek suretiyle kabul eden kimseye veya böyle bir kabul olmamakla birlikte, senet üzerinde gösterilen bu tür araya girerek ödemede bulunacak üçüncü kişilere, ödeme için senedi ibraz etmeli ve ödenmeme halinde protesto düzenlemelidir. Aksi takdirde hamil, araya girerek ödeyecek kimseyi gösteren veya araya girerek lehine poliçe kabul edilen kimselerle, onlardan sonra gelen borçlulara karşı müracaat hakkını kaybedecektir⁹⁹.

Acaba kendisine ibraz edilmiş olan poliçeyi kabul etmiş olan muhatap, daha poliçe kendisine, ödeme için ibraz edilmemişken ölürse ne olacaktır?

Poroy/ Tekinalp' e göre; hamil, borçlunun ikametgahında ibraz yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Bundan önce, kabul eden muhatabın mirasçılarını tespit edip onlara başvurmak zorunda değildir. Bu şekilde ibrazdan sonra ödememe halinde, ödememe protestosu çekip senetteki diğer sorumlulara müracaat hakkını kullanabilir¹⁰⁰.

Kanımızca da hamil, kabul eden muhatabın ölümü halinde mirasçılarını bulup poliçeyi kabul için tekrar onlara ibraz etmezden önce, borçlunun ikametgahında ödenmek üzere ibraz yükümlülüğünü yerine getirir ise, ödenmeme halinin tespiti ve buna ilişkin protesto işlemleri daha süratli yapılabilir ve kabul edilmiş poliçe için tekrar bir kabul işlemine gerek kalmaz. Zaten kabul eden muhatabın terekesine bu poliçe borcu dahil olmuştur. Bu düşünce tarzının, senetlerin tahsili konusunda zaman kazandıracağını düşünüyoruz.

⁹⁷ Poroy/ Tekinalp, s. 124.

⁹⁸ Resen araya girme halinde hamil, ibraz ve protesto sorumluluğunda değildir. Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 291.

⁹⁹ Araya girmek suretiyle kendisine yapılan ödeme teklifini reddeden hamil, ödeme halinde senet borcundan kimler kurtulacak idiyse onlara karşı müracaat hakkını kaybeder. (TTK. md. 650, 651, 652) Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 290.

¹⁰⁰ Poroy/ Tekinalp, s. 175.

İbraz ve protesto işlemlerini gereği gibi ya da hiç yerine getirmemiş olan hâmil, istisnai¹⁰¹ durumlar hariç olmak üzere poliçeden doğan müracaat hakkını kaybeder¹⁰².

Bu yükümlülükler yerine getirilmez ise, hamil, poliçeden dolayı onu tahsil edebilmek için sahip olduğu müracaat haklarını kaybeder. Kambiyo hukukunda senedin tahsilini kolaylaştıran bu müracaat haklarını kaybeden hamile son bir şans verilmiştir. O da sebepsiz iktisap davası açma hakkıdır. Hamil, müracaat haklarının kaybı dolayısıyla, kambiyo hukukuna özgü sebepsiz iktisap davasını açarak alacağına ulaşmayı deneyebilir.

b. Bono hükümlerine göre:

Türk Ticaret Kanunu' nda bono, poliçe ile beraber düzenlenmiştir. Kanunda bonoya has özellikler dört madde halinde ayrıca düzenlenmiş ve diğer konularda poliçe hükümlerine yollama yapmakla yetinilmiştir¹⁰³.

Bonoda, poliçede olduğu gibi bir kabul işlemi yoktur. Bononun kabul için ibraz edilmesine gerek yoktur, zaten ikili ilişki olmasından dolayı da bonoda poliçedeki gibi bir muhatap yoktur.

¹⁰¹ Protestodan muafiyet, mücbir sebep halleri. Bkz. TTK. md. 626, 634, 643.

¹⁰² TTK. 642. madde " *Hâmil, muayyen müddetleri içinde:*

1. *Görüldüğünde veya görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan poliçeyi ibraz;*
2. *Kabul etmeme veya ödememe protestosunu keşide;*
3. *"Masrafsız iade olunacaktır" şerhinin bulunması halinde poliçeyi ödeme maksadiyle ibraz etmezse, kabul eden kimse hariç olmak üzere cirantalara, keşideciye ve diğer borçlulara karşı haiz olduğu hakları kaybeder.*

Kabul maksadiyle ibraz edilmesi için keşidecinin tayin ettiği müddete hamil riayet etmezse, kabul ve ödemededen imtina sebebiyle müracaatta bulunmak haklarını kaybeder; meğer ki, keşidecinin yalnız kabule ait mesuliyeti müstesna tutmak istediği şerhten anlaşılsın.

Ciroda ibraz için bir müddet şart kılınmışsa ancak ciranta bu müddeti ileri sürebilir." ; Domaniç (Şerh), s. 354.

¹⁰³ Poliçenin bir nevi havale ilişkisi olmasına karşılık, bono bir ödeme vaadidir. Bono ikili bir ilişkidir. Bonoyu düzenleyen ve lehtar bulunmaktadır. Geniş bilgi için Bkz. Öztan, s. 981- 983; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 94 vd.

Ancak kabul için olmasa bile bononun, ödenmek üzere ibraz edilmesi gerekir. Ödeme hususunda, TTK. md. 690 yollaması ile, poliçeye ilişkin olan TTK. 620- 624. maddeleri uygulanacaktır¹⁰⁴. Bu konuda, gereksiz tekrar olmaması amacıyla, poliçeye ilişkin açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz.

Aynı şekilde, TTK. md. 690 yollaması ile, ödenmeme halinde müracaat haklarına ilişkin TTK. md. 625- 639 ile 641- 643 bonodan dolayı müracaat haklarının kullanılması için uygulanacaktır. Ödemeden kaçınma hallerinde müracaat hakkının kaybına yol açmamak için yapılması gerekenler konusunda poliçe bölümünde yapmış olduğumuz açıklamalar, bono için de geçerlidir.

Şunu belirtmek gerekirse, zamanında protesto çekilmemiş olması "bonoyu tanzim eden" kimseyi TTK. md. 642 düzenlemesi sonucu olarak, sorumluluktan kurtarmaz¹⁰⁵. Bonoyu düzenleyen aynen poliçeyi kabul eden muhatap gibi senedin asli borçlusu sayılır, dolayısıyla ilgili madde düzenlemesi sonucunda protestonun zamanında çekilmemiş olmasından dolayı sorumluluktan kurtulamaz.(TTK. md. 690 yollaması ile TTK. md. 642)

Aynen poliçe kısmında yapmış olduğumuz açıklamalar doğrultusunda, emre muharrer senetten dolayı sahip olduğu müracaat haklarını yitiren hamil sebepsiz iktisap davası açabilir.

¹⁰⁴ " Takip konusu 25/1/ 1984 vade tarihli emre muharrer senedin TTK.' nun 626 maddesinde belirtilen kanuni süre içerisinde ödememe protestosuna tabi tutulduğuna ilişkin belge bulunmaması itibariyle, TTK. nun 642 inci maddesi hükmü gereğince yetkili hamilin senet bedelinin ödenmesi hususunda cirantaya müracaat imkanını kaybettiği nazara alınarak İcra-İflas K.' nun 170/ a hükmüne göre (takibin iptaline), karar verilmesinin düşünülmemesi bozmayı gerektirmiştir." Yarg. 12. HD. 29/ 12/ 1987, 2253 E., 13883 K. (Doğanay, s. 1800-1801).

¹⁰⁵ Bkz. Öztan, s. 777; TTK. md. 642/II 3. " *Masrafsız iade olunacaktır*" *şerhinin bulunması halinde poliçeyi ödeme maksadiyle ibraz etmezse, kabul eden kimse hariç olmak üzere cirantalara, keşideciye ve diğer borçlulara karşı haiz olduğu hakları kaybeder.*"

c. Çek hükümlerine göre:

Türk Ticaret Kanunu' nun çekler hakkındaki bölümünde çekin, kendine has özelliklerinin gerektirdiği özel düzenlemeler yapılmış (aynen bonoda olduğu gibi), diğer konularda poliçeye ilişkin hükümlere yollama yapılmakla yetinilmiştir.

Çekte kabul işlemi yoktur. TTK. md. 696 kabul işleminin çekler için geçerli olmadığını açıkça düzenlemiştir.¹⁰⁶ Dolayısıyla, poliçenin kabulüne ilişkin ilgili kısımda yapmış olduğumuz açıklamalar çek açısından geçerli değildir.

Herhangi bir çekin keşide edilip alacaklıya verilmesinden itibaren TTK.' da belirlenmiş süreler içinde, yine alacaklı tarafından ödenmek üzere muhataba ibraz edilmesi gerekir. İbraz ile birlikte, çek üzerinde yazılı bedel muaccel hale gelir.

TTK. md. 708' e göre¹⁰⁷ üç farklı ibraz süresi vardır. Çek, keşide edildiği yerde ödenecekse bu süre on gündür. Eğer keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse, bu süre bir aydır. Çek, ödeneceği memlekette başka bir memlekette keşide edilmişse ibraz süresi; iki farklı durum göstermektedir. Keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir aylık, ayrı kıtada ise üç aylık ibraz süresi bulunmaktadır¹⁰⁸. Çekte ibraz sürelerinin başlangıcı çekin keşide edildiği tarihidir¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Öztan, s. 1030, 1078; Bahtiyar' a göre, çekte kabul yasağı, ödeme konusunda kuşku yarattığı için, çekin ibrazını hızlandırır. Kabul işlemi, çekin görüldüğünde ödenen bir senet olması ile bağdaşmaz. Muhatabın, çekin borçlusu olmaması ve kabul işleminin çeki banknota dönüştüreceği ve banknot çıkarma konusunda devletin tekel olması, kabul işleminin yasaklanmasının gerekçelerindedir. Bahtiyar(Kıymetli Evrak), s. 116.

¹⁰⁷ Kanunun bu düzenlemesinde "yer" kavramından ne anlaşılması gerektiği yer almamıştır. İlçe sınırlarının esas alınması doğru olur. Bkz. Öztan, s. 1168- 1169; Göle, s. 175- 176.

¹⁰⁸ Daha geniş bilgi için bak. Öztan, s. 1168- 1169.

¹⁰⁹ Çekte ibraz süresi, çek üzerinde yazılı keşide tarihinden bir gün sonra işlemeye başlar. (TTK. md. 729); Keşide tarihinin, mümkün olan bir takvim günün göstermesi gerekmektedir. Açıkça mantığa aykırı ve imkansız olan bir tarih keşide tarihi olarak yazılmış ise bu, senedi geçersiz yapar. Keşide tarihinin imkansızlığının kambiyo senedi üzerindeki etkisi hakkında doktrinde iki temel düşünce vardır: Bunlardan birincisi keşide tarihinin imkansızlığının senedi geçersiz kılacağı yönündedir; ikincisi ise, senedin geçersiz sayılmasının aşırı bir yorum

Çek, yukarıda bahsetmiş olduğumuz ibraz süreleri içerisinde ödenmek üzere muhataba ibraz edilmezse; hamilin, cirantalar ile keşideciye karşı müracaat hakları ortadan kalkar¹¹⁰. Çek, kambiyo senedi olma özelliğini kaybeder¹¹¹. Dolayısıyla, kambiyo hukukuna dayalı, özel takip yolları kullanılamaz hale gelir.

olduğu ve senedin geçerli kalacağı yönündedir. Senedi geçersiz sayan görüş, tarih imkansızlığının herkes tarafından kolaylıkla tespit edilebildiği durumlarda senedin geçersiz olacağını belirtirken, senedi geçerli sayan görüş, bunun aşırı bir yaptırım olduğunu ve çeşitli tarihlere göre ayrıma gidilmesini, TTK. md. 618' e kıyasen bu tür senedin o ayın son günü keşide edilmiş sayılması gerektiğini söyler. Yazar, gerekçeleri makalede belirtildiği üzere, ikinci görüşün yerinde olduğunu düşünmektedir. Geniş bilgi için bak. Mehmet Bahtiyar, "Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XX, S. 1, Ankara, Haziran 1999, s. 48- 51; TTK. md. 708/ son fıkrasına göre ibraz süreleri " ...çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işler..." hükmünü getirmiştir. Bunun yanında, TTK.md. 729 " Kanunun bu kısmında gösterilen müddetler hesap edilirken bunların başladığı gün sayılmaz." Hükmünü getirmiştir. Bu durumda ibraz süreleri ne zaman işlemeye başlayacaktır sorusu akla gelebilir. Bu konuda Teoman' a göre; TTK. md. 708/ f.4 özel bir hükümdür ve bu yüzden süreler hesaplanırken TTK. md. 729' un göz önüne alınmaz. Dolayısıyla, ibraz süreleri hesaplanırken keşide günü başlangıç olmalıdır. Bu konuda doktrinde çeşitli görüşler vardır, bazı yazarlara göre, ibraz süresi keşide tarihinden başlar, bazılarına göre ise, keşide tarihi sayılmaz takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Ömer Teoman, "Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi", **Reha Poroy' a Armağan**, İstanbul, 1995, s. 426- 435.

¹¹⁰ Göle, s. 173 vd.; Geçerli bir ibrazdan söz edebilmek için, ibraz işleminin kanunda belirtilen ibraz süreleri içerisinde, ödenmek üzere ve hak sahibi olan hamil tarafından yapılması gerekmektedir. Emre yazılı çeklerde yetkili hamilin tespit edilebilmesi için, ciro silsilesinin düzenli olması ve yasal koşulları taşıması gerekir. Hamiline çeklerde ise çeki elinde bulunduran kimse hamil sayılır. Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul, 1996, s. 33, 34.

¹¹¹ Çek kartı uygulamasının bulunduğu durumlarda, çekin ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmemesi halinde, bankayla yapılmış olan garanti anlaşması dolayısıyla çek hamilinin sahip olduğu ödeme talebi imkanı da sona erer. Bak. Öztan, s. 1169; Çekin süresinde muhataba ibraz edilmemesinin diğer önemli bir sonucu da şudur: Kendisine ibraz edilen ve karşılığı bulunan çeki muhatabın ödemesi bir zorunluluk iken, ibraz edilmeyen çekin ödenmesi durumunda muhatabın ödeme yükümlülüğü ortadan kalkar. Narbay, s. 34.

" Merci kararının müddeti içinde temyizden tetkiki borçlu vekili tarafından istenmesi üzerine bu işle ilgili dosya mahallinden daireye gönderilmiş olmakla okundu ve gereği görüşülüp düşünüldü.

Takep dayanağı çekin muhatap bankaya ibrazı bulunmadığından İİK. ' nun 68.maddesinde yazılı mücerret borç ikrarını içeren belge niteliğinde olmayıp adi havale hükmündedir. Borçlu da borcu kabul etmediğine göre alacaklı bu belgeye dayalı olarak itirazın kaldırılmasını isteyemez. Mercice istemin reddine karar vermek gerekirken yazılı gerekçe ile kabulüne karar verilmesi isabetsizdir.

....İİK. 366 ve HUMK. 428. maddeleri uyarınca BOZULMASINA ...oybirliği ile karar verildi. " Yarg. 12. HD. 9.4.2002, E. 2002/ 6132 K. 2002/ 7457 (Bkz. **Yargı Dünyası**, S. 85, Ocak, 2003, s. 87).

Hamilin çekin ödenmemesi halinde¹¹², müracaat borçlularına karşı çek bedelini tahsil edebilme hakkını kaybetmemek için, çekin bankaca ödenmediğini yine süresi içerisinde tespit ettirmesi gerekmektedir. Bu tespit sadece protesto çekmek suretiyle olmayacaktır¹¹³. Bu konuda yapılabilecek birkaç işlem vardır: Noter kanalıyla ödememe protestosu çekmek, ibraz günü de gösterilmek üzere muhatap (banka¹¹⁴) tarafından çek üzerine yazılan tarihli bir beyan, herhangi bir takas odasının süresi içinde teslim edilen çekin ödenmediğine dair tarihli beyanı.

Hamil, yukarıda saydığımız işlemleri yerine getirmeyerek, müracaat hakkını kaybetmiş ise, elindeki çeke dayanarak, senedin tahsili için sebepsiz iktisap davası açabilir¹¹⁵.

¹¹² TTK.md. 720 " Vaktinde ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödemediğine imtina keyfiyeti:

1. Resmi bir vesika ile (protesto)
2. Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla;
3. Bir takas odasının, çek vaktinde teslim edildiği halde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyan ile;

Sabit bulunduğu takdirde hâmil; cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat haklarını kullanabilir."

¹¹³ TTK.md. 721 " Protesto veya buna muadil olan tesbit, ibraz müddetinin geçmesinden önce yapılmalıdır.

İbraz keyfiyeti müddetin son gününde vukubulursa protesto veya buna muadil tesbit, müteakip iş gününde de yapılabilir ." Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 103; Çeklere TTK.md. 626ve 642 uygulanmaz. Poroy/ Tekinalp, s. 270.

¹¹⁴ 3167 sayılı "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun" 5. madde(4814 sayılı yasa ile değişik) "Çekin ibrazında karşılığının tamamen ödenmemesi veya çek hamili tarafından kısmi ödemenin kabul edilmemesi halinde, ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır."

¹¹⁵ Bu davada, çekte müracaat hakkının kapsamını düzenleyen TTK. 722. madde uygulanmayacaktır. ; " Dava konusu çeklerde davacı ciro yoluyla hamil, davalı ise keşidecidir. Çekler zamanında bankaya ibraz edilmediğinden gerçekten davacının keşideciye başvurma hakkı düşmüş bulunmaktadır. Bu durum karşısında davacı çek hamilinin sadece TTK.' nun 644. md. si hükmü uyarınca sebepsiz zenginleşmeye dayalı olarak çeklerin zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir yıllık zamanaşımı süresi içerisinde keşideciye karşı ayrı bir talep ve dava hakkı bulunmaktadır. Dava konusu olayda da davacının isteminin TTK.' nun 644/ I. md. si koşullarına uygun olup olmadığı incelenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, zamanaşımına uğramış çeklerden dolayı hamilin keşideciye karşı dava açamayacağı gerekçesiyle reddi isabetli görülmemiştir." Yarg. 11. HD. 27/ 6/ 1994, 94/ 1093 E. , 94/ 5524 K. (Erdoğan Moroğlu, Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7. Bası, İstanbul 2001, s. 536.

B. Kambiyo Senetlerinde zamanaşımının gerçekleşmiş olması nedeniyle senetten doğan talep haklarının sona ermiş bulunması:

a. Poliçe hükümlerine göre:

Hamil, poliçe elinde iken TTK.' nun poliçe için öngörmüş olduğu zamanaşımı süresi içerisinde senet bedelini tahsil imkanını kullanmalıdır. Eğer bu imkanını belirlenmiş olan zamanaşımı süresi içerisinde kullanmaz ise, hamilin, poliçeden doğan müracaat hakkı düşecektir¹¹⁶.

TTK.' nun ilgili hükümlerince öngörülmüş şekil şartlarına sahip bulunan bir poliçe hakkında, TTK. md. 661 ' de belirtilen zamanaşımı süreleri uygulanır. Buna göre¹¹⁷:

Poliçeyi kabul etmiş olan muhataba karşı poliçeden kaynaklanarak yöneltilebilecek tüm talepler vade tarihinden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar¹¹⁸. Maddenin bu düzenlemesi hakkında doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur. Bazı hukukçulara göre; TTK. 661 madde hükmünde zamanaşımının başlangıcı vade tarihi olarak düzenlendiği için, vadenin bir tatil gününe rastlaması halinde, senet bedelinin ödenmesi talebi ertesi iş günü yapılabilecek olsa bile, zamanaşımının vade tarihinden itibaren işleyecektir¹¹⁹. Poroy/ Tekinalp' göre bu düşünce yerinde değildir. Çünkü kanun, zamanaşımının başlangıcı olarak ödemenin talep edilebileceği gün belirtmek üzere vadeden söz etmiştir¹²⁰.

¹¹⁶ Özkan, s. 520- 521.

¹¹⁷ Yücel Kıran, "Poliçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı", *İstanbul Barosu Dergisi*, S. 1-2-3, İstanbul, 1979, s. 75- 84; Gürbüz, s. 367.

¹¹⁸ TTK. md. 661/ f. 1 "*Poliçeyi kabul edene karşı açılacak davalar vâdenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle müruruzamana uğrar.*"

¹¹⁹ Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 210; Okan, s.57- 59.

¹²⁰ Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 210; Kabul eden şahsa vadeden önce müracaat imkanının bulunması halinde bile, zamanaşımının hesabı yine vade tarihinden itibaren yapılır. Bu görüş için bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 211.

Hamilin cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar¹²¹, kabul etmeme protestosu veya ödememe protestosunun keşide tarihinden, bunlar yoksa vadeden itibaren bir yıl içinde açılmadığı takdirde zamanaşımına uğrar¹²².

Cirantanın, keşideci ve diğer cirantalara karşı açacağı davalar altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar¹²³. Zamanaşımı süresinin başlangıcı çeşitli durumlara göre değişiklik göstermektedir. Ciranta, kendisine müracaat edildiği vakit poliçe bedelini ödemişse; zamanaşımı ödeme tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır. Ciranta, kendisine karşı dava yoluyla takip yapıldığında poliçe bedelini ödemiş ise, bu durumda zamanaşımı dava tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır¹²⁴.

Reisoğlu' na göre; zamanaşımına uğramış olan bir alacak için, borçlu aleyhine genel hükümlere göre bir sebepsiz zenginleşme davası açma imkanı mevcut değilken, TTK: md. 644 ile bu tarz bir imkanın kambiyo senetleri için tanınmış olması Borçlar Hukuku' nun genel prensiplerine aykırı olup kambiyo alacaklısı lehine oluşturulmuş önemli bir koruma şeklidir¹²⁵. Bu düşünceye katılmıyoruz. Çünkü,TTK. md. 644 özel bir düzenlemedir. Bu maddenin amacı, kambiyo hukukunda denkleştirici adalet düşüncesini hakim kılmaktır. Zaten BK. genel hükümleri ile doğrudan bağlantısı yoktur. Hal böyle olunca genel hükümlerde zamanaşımına uğrayan senetler için bir hak

¹²¹ TTK. md. 661/ f. 2 " *Hâmilin, cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar müddetinde keşide edilen protesto tarihinden veya senette "masrafsız iade olunacaktır" kaydı varsa vâdenin bittiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle müruruzamana uğrar.*"

¹²² İflas durumunda, müracaat hakkının kullanılması ve diğer sorumlulara rüçû etmek için iflas ilâmının ibrazı yeterli olduğundan zamanaşımının başlangıcı vade tarihidir. Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 189, 199, 211.

¹²³ TTK.md. 661/ f. 3 " *Bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar.*"

¹²⁴ Madde metninde belirtilen "*dava yoluyla kendisine karşı dermeyan* " ifadesi kapsamına, icra takibi, davanın ihbarı, iflas masasına alacak kaydı gibi işlemler de girer. Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 211.

¹²⁵ Reisoğlu (Çek), s. 343- 344.

verilmemiş olması ile TTK. md. 644 düzenlemesinin karşılaştırılması maddenin amacını ortaya koymaz.

Zamanaşımına uğramış senetlere ilişkin olarak:

Arslanlı' ya göre; kambiyo senedinin ciro yoluyla tedavülünde muhatap veya borçluda bulunan karşılık, senetle birlikte devralana intikal etmediğinden, kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması ile muhatap ve borçlunun hamile karşı her türlü sorumluluğu ortadan kalkar¹²⁶.

Bize göre; TTK. md. 644 hükmü karşısında sadece, karşılık senetle birlikte devralana geçmediğinden bahisle, zamanaşımına uğrayan senetten dolayı borcun ortadan kalkmayacağını düşünmek daha doğru olur.

Police için öngörülmuş zamanaşımı sürelerine uymayarak, müracaat haklarının kaybına neden olan hamilin, diğer koşullar mevcut ise sebepsiz iktisap davası yoluna başvurması hakkı mevcuttur.

b. Bono hükümlerine göre:

TTK. md. 690' da belirtildiği üzere, poliçenin zamanaşımına ilişkin olarak düzenlenmiş hükümleri bono(emre muharrer senet) hakkında da uygulanacaktır¹²⁷. Bunun içindir ki, TTK. md. 690 yollaması ile TTK. md. 661-663 hükümlerinde öngörülen üç yıllık zamanaşımı süresi bonolar için geçerlidir. Bonodan kaynaklanan alacağın kambiyo hukukuna dayalı ve bono vasfından kaynaklanan talep imkanları ile elde edilebilmesi için, vadeden itibaren üç yıl içerisinde borçluya(borçlulara) müracaat edilmesi gerekmektedir¹²⁸.

¹²⁶ Arslanlı, s. 150.

¹²⁷ Kıran, s. 85- 86.

¹²⁸ " Davacı, davalının borçlusu bulunduğu emre muharrer senetteki meblağı onun ricası üzerine bankaya ödediğini ileri sürerek bu meblağın tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı savunmasında parayı kendisinin vererek davacıdan ricada bulunması üzerine bankaya onun ödediğini ve kendi kesesinden ödemiş gibi muamele yaptığını, kaldı ki

Çeşitli ihtimallere göre değerlendirildiğinde bonoda zamanaşımı süreleri şöyledir:

Bono'yu düzenleyene karşı açılacak davalar veya takipler vadeden itibaren üç yıllık zamanaşımına tabidir¹²⁹.

Hamilin, cirantalara karşı müracaat hakları ise, bir yıllık zamanaşımına tabidir.

Cirantanın diğer cirantalara karşı müracaat hakları ise, altı aylık zamanaşımı süresine tabidir.

emre muharrer senedin zamanaşımına uğradığını, hatta olayda bir yıllık haksız iktisap zamanaşımının dahi geçtiğini ileri sürmüştür.

Türk Ticaret Kanunu' nun 690. maddesi delaletiyle 646. maddesi gereğince davacının ödemesi, araya girme suretiyle bir ödemedir. Aynı kanunun 653. maddesinde bono üzerinde kimin için ödeme yapılmış ise onun adı gösterilmek suretiyle makbuz mahiyetinde bonoya bir şerh yazılacağı, aksi takdirde ödemenin keşideci için yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bonoda bu yolda bir şerh ve taraflar arasında da bir uyuşmazlık bulunmadığına göre, davacının ödemesinin davalı bono borçlusu lehine vaki olduğunun kabul etmek iktiza eder. Bu suretle davacının bonodan doğan hakları davalıya karşı etmesi Türk Ticaret Kanunu' nun 654. maddesi hükmünün emri icabıdır.

Bu itibarla davacının emre muharrer senetten doğan dava hakkı 661. madde gereğince 3 yıllık zamanaşımına tabidir.

Emre muharrer senedin vade tarihi 20.7.1965 olduğuna göre 3 yıllık süre 20.7.1968 tarihinde sona erer. Ancak, TTK.' nun 644. maddesinin ilk fıkrası hükmü mucibince zamanaşımı sebebiyle keşidecinin poliçeden doğan borcu düşmüş olsa bile, hamilin zararına ve olarak ettiği meblağ nisbetinde ona karşı borçlu kalır ve bu itibarla haksız iktisap zamanaşımı 661. maddeye müstenit zamanaşımının bittiği tarihten başlar ise de 644. madde 690. madde de bonolar hakkında da uygulanacağı gösterilen hükümler arasında yer almadığından olayda tatbik olanağı mevcut bulunmamaktadır.

İcra takibi 18.1.1969 da yapıldığından ve daha önce zamanaşımını kesen bir işlem cereyan etmediğinden vade tarihinden itibaren 3 yıllık sürenin geçmiş olması sebebiyle davanın zamanaşımı yönünden reddi gerekirken yazılı şekilde tahsil kararı verilmesinde isabet görülmemiştir.

.....hükmün BOZULMASINA.....karar verildi. " Yarg. 11. HD. 25.12.1973, E. 1973/ 4749, K. 1973/ 5190 (Bkz. Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.).

¹²⁹ " Bononun vade tarihinin dolduğu günün iş saati hitamına kadar borçlusu tarafından ödenmesi mümkün ve muhtemel bulunduğundan, TTK.' nun 665. maddesine göre zamanaşımı süresi hesap edilirken vadenin dolduğu günün ertesi günü zamanaşımının başlangıç tarihi olur. Başka bir deyişle, zamanaşımı hesabında ilk gün hariç son gün dahil bulunduğundan, zamanaşımı son günün tatil saatinde dolmuş olur." Yarg. İD. 4.4.1968, 3367 E., 3306 K. (Gürbüz, s.367).

İşte bu maddelerde öngörüldüğü sürelerde, başvuruda bulunmayan hamil, senetten doğan alacağını elde edebilmek hususunda, diğer koşulları mevcutsa sebepsiz iktisap davası yoluna başvurarak alacağını elde etme imkanına sahiptir.

c. Çek hükümlerine göre:

Çekte, belirli alacaklıların durumuna göre, talep haklarının hangi sürede zamanaşımına uğrayacağı TTK. md. 726' da düzenlenmiştir¹³⁰.

Buna göre:

Çek hamilinin, keşideci, cirantalar ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar¹³¹.

Zamanaşımı süresi, hamilin açacağı davalarda ibraz sürelerinin bittiği tarihten, çek sorumlularından birinin kendisine karşı sorumlu olan kişilere karşı açacağı davalarda ise çeki isteyerek ödediği ya da çekin ödenmesi için kendisine dava yolu ile başvurulduğu tarihten itibaren işlemeye başlar¹³².

¹³⁰ TTK. md. 726 " *Hâmilin; cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar.*

Çek borçlularından birinin diğerine karşı haiz olduğu müracaat hakları bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar."; Göle, s. 183- 184; Kıran, s. 86- 89

¹³¹ " ...Dava konusu çeklerin keşide tarihleri 30.6.1994 ve 30.7.1994 olup, davacı hamil ilamsız icra takibine 10.4.1995 tarihinde girişmiştir. Davalı keşideci, gerek icra takibinde gerekse davaya verdiği cevabında, çeklerin zamanaşımına uğradığını öne sürmüştür. TTK.' nun 726/ 1 maddesine göre, hamilin cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları ibraz müddetinin bitiminden itibaren 6 ay geçmekle zamanaşımına uğrar. Somut olayda, yukarıda bahsi geçen çeklerin zamanaşımına uğradığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, çeklerin yazılı delil başlangıcı olarak kabulü mümkün ise de, davacı ile davalı arasında temel bir borç ilişkisi de olmadığından, zamanaşımına uğrayan çeklerin yazılı delil başlangıcı niteliği sonuca etkili bulunmamaktadır. Açıklanan bu nedenlerle, davacı hamilin dava dışı kendi cirantasına temel borç ilişkisine dayanmak suretiyle müracaat edebileceği gözetilip, açılan davanın reddi gerekirken, yukarıda açıklanan hususlar dikkate alınmadan yazılı olduğu şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir. (Yarg. 19. HD. 21.10.1997, E. 2937 K. 8696) Gönen Eriş, **Açıklamalı- İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, Ankara, 2000, s. 273

¹³² TTK. md. 726 " *Hâmilin; cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar.*

Çek borçlularından birinin diğerine karşı haiz olduğu müracaat hakları bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar."; Poroy/ Tekinalp, s. 273.

Müracaat hakları düşmemiş olan bir çekte, çek bedelini talep etme hakları zamanaşımına uğrayabilir. Bu durumda çek hükümlerine dayanarak alacağın talep edilebilmesi mümkün olmayacağından, sebepsiz iktisap davası yoluna başvurmak imkanı mevcuttur¹³³.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız zamanaşımı sürelerine riayet ederek alacağına kavuşabilecekken, bu sürelerde gerekli başvuruyu yapmayarak zamanaşımı süresinin dolmasına neden olan kimse(hamil), diğer koşullar mevcut ise sebepsiz iktisap davası yoluna başvurma imkanına sahiptir.

C. Kambiyo senedinin hamilinin zarara uğraması:

a. Poliçe hükümlerine göre:

Hamil, yukarıdaki kısımlarda açıkladığımız ve üzerine düşen yasal yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde elinde bulunan senetten doğan alacağını tahsil edemediğinden bir zarara uğrayacaktır¹³⁴.

Kambiyo hukuku kuralları gereğince yapılması gerekli olan ve yukarıda bahsettiğimiz, hakkı koruyucu işlemlerin yapılmamış (yapılamamış) olmasıyla veya kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması gibi nedenlerle, senetten doğan alacağın müracaat hakları çerçevesinde istenemez hale gelmesiyle, hamilin malvarlığında bir zarar oluşur. Bu şekilde oluşan zararda kusurun bir rolü yoktur¹³⁵. Zararın varlığının kabul edilebilmesi için, hamilin poliçeyi bir karşılık vermek suretiyle elde etmiş(Bedel Teorisi) olduğunu ispat etmesi gerekmez. Zamanaşımı veya hakkı koruyucu işlemlerin yapılmamış olması

¹³³ Poroy/ Tekinalp, s. 273.

¹³⁴ M. Zerrin Akgün, **İcra- İflas ve Ticaret Kanunlarına Göre Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 1965, s. 89.

¹³⁵ Öztan, s. 913.

sebebiyle, senetten kaynaklanan alacağın talep edilemeyecek olması halinde zararın oluştuğu kabul edilir¹³⁶.

Zararın oluştuğunun kabulü için, zararı oluşturan koşulların hem keşideci hem de muhatap açısından aynı anda gerçekleşmiş olması şart değildir¹³⁷.

Bunun yanında hamilin, kabul eden muhataptan senet bedelini tahsil edebilecek imkana sahip olması halinde herhangi bir zarardan söz edilemeyecektir¹³⁸. Ancak, muhatabın ödeme gücünü kaybettiği bir durumda, ilgili muhataptan senet bedelini tahsil imkanına sahip olmayan hamil, sebepsiz iktisap davası yoluyla keşideciye karşı talepte bulunabilecektir¹³⁹.

¹³⁶ Senedi hibe olarak almış olsa bile koşulları oluştuğunda hamil, sebepsiz iktisap davası açabilecektir. (Mücerret Zarar Teorisi) Öztan, s. 913.

¹³⁷ "Çünkü, 644' üncü maddede sebepsiz iktisap sebebiyle kendilerine başvurulabileceği belirtilen kimselerden herhangi birine karşı sebepsiz iktisap iddiasında bulunabilmek için, poliçe borcunun zamanaşımının gerçekleşmiş olması veya hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması sebebiyle bu sayılan şahısların hepsi bakımından, yani kümülatif bir şekilde, düşmüş olması şartı aranmamıştır." Öztan, s. 914.

¹³⁸ Zürich Üst Mahkemesi 27.7.1962 tarihinde vermiş olduğu bir kararında, "poliçeye dayanan talebin sonuçsuz kalacağı" nın ispat edilmesi halinde, hamil tarafından sebepsiz iktisap davası açılabilirliği yönünde görüş bildirmiştir. Bu şekilde düşünce ile, sebepsiz iktisap davası şartlarına yenisinin ilave edildiği düşünülmektedir. Kararın tahlili için bak. Karayalçın (Zürich), s. 723.

¹³⁹ Öztan, s. 914; " ...Müracaat hakkı düşmüş veya zamanaşımına uğramış bir poliçenin medeni hukuk bakımından hiçbir önemi yoktur. Örneğin böyle bir poliçe borç tanımı sayılmaz. Poliçe hamilinin keşideciye karşı poliçe hukukuna dayanan sebepsiz iktisap davası açmak hakkı ancak herhangi bir poliçe borçlusundan poliçe tutarının talep edilememesi halinde söz konusu olabilir..." " Davalı(lehdar) alacağını, poliçeden doğan sebepsiz iktisap talebi olarak BK. 1052' ye dayandırmamıştır. Esasen böyle bir talebin de reddedilmesi gerekecektir. Poliçeden doğan sebepsiz iktisap talebi müracaat hakkı düşmüş veya zamanaşımına uğramış poliçe malikinin poliçeden doğan haklarını kaybetmesinden ileri gelen zararı telafi esasına dayanır. Böyle bir zarar ancak poliçe tutarı poliçe borçlularından herhangi birinden talep edilemedikçe (yani bütün poliçe borçlularından herhangi birinden talep edilemedikçe) yani bütün poliçe borçlularına karşı müracaat hakkı düşünce veya zamanaşımı gerçekleşince veya poliçeye dayanan talebin neticesiz kalacağı ispat edilirse söz konusu olabilir. Olayda ne kabul eden J.K.' ya karşı poliçeden doğan müracaat hakkı düşmüş (BK. 1050 f.1' e göre zamanında protesto düzenlenmemesi kabul edene karşı müracaat hakkının düşmesine sebep olmaz); ne de zamanaşımı gerçekleşmiştir. Ayrıca Davalı(lehdar) da ödeme gücünün yokluğu dolayısıyla poliçe tutarının J.K.' dan tahsil edilemeyeceğini ileri sürmemiştir. Poliçeden doğan sebepsiz iktisap açısından da davalının davacıya karşı bir talep hakkı yoktur." (Zürich Üst Mahkemesi 1. HD. 27.7.1962 T. kararı) Zürich Üst Mahkemesi' nin 27.07.1962 tarihli kararından alınan bu bölüm gösteriyor ki, hamilin keşideciden önce diğer borçlulara müracaat edip alacağını tahsil imkanını kullanması gerekmektedir. Bu karara göre, herhangi bir poliçe borçlusundan senet bedeli talep edilebiliyor ise, hamilin sebepsiz iktisap davası açma hakkı olmayacaktır. Bkz. Karayalçın (Zürich), s. 701.

Hamilin, senetten dolayı zarara uğradığının kabul edilebilmesi için, TTK. md. 644 ' de belirtilen kimselerden tümü açısından borcun düşmüş olması şartına değil; hamilin sırada önce gelen borçlulardan alacağını tahsil imkanına sahip olup olmadığına bakılacaktır. Burada önemli olan, senet bedelinin derhal tahsil edilebilme imkanının var olup olmadığıdır¹⁴⁰. Bir görüşe göre; hamilin alacağını derhal tahsil edebilme hususunda bir asıl borç ilişkisine dayalı talep hakkına sahip bulunmuş olması hali, senetten dolayı zarara uğramamış sayılmasını gerektirmez. Böyle bir imkanın varlığına rağmen sebepsiz iktisap konusu bir zararın varlığı söz konusu olabilir¹⁴¹. Bu görüşün aksini savunanlara göre; hamil başkaca bir hukuki imkana sahipken ve bu sebebe dayanarak alacağını derhal tahsil imkanı var iken; senetten dolayı bir zararı söz konusu olmayacaktır ve bu kimse TTK. 644' den yararlanamayacaktır¹⁴².

Hamilin malvarlığında müracaat hakkının yitirilmesiyle oluşan zarar, tazminat hukukundaki zarar kavramından farklı ve kambiyo hukukuna ilişkin soyut bir kayıptır. Burada bahsedilen zarar soyuttur. Çünkü hamilin zararı, asıl borç ilişkisinden bağımsız olarak, kambiyo ilişkisi düzeyinde ortaya çıkmıştır. Zarar, iki tarafın malvarlıkları arasında karşılığın yer değiştirmesi

¹⁴⁰ Öztan, s. 914.

¹⁴¹ Bir görüşe göre; TTK. md. 644' de belirtilen talep hakkı, hamilin genel hükümler gereğince sahip olduğu talep haklarının yanında bulunur. Şayet hamil, borçlulardan birine karşı genel hükümlere dayalı bir talepte bulunarak senedin tahsili yoluna giderse, TTK. md. 644' den kaynaklanan talep imkanını bu kişiye temlik etmelidir. Bkz. Öztan, s. 914- 915.

¹⁴² Bu görüş taraftarlarına göre; senedin asli borçlusu ile hamil arasındaki, zincire paralel şekilde bir "asıl borç ilişkileri zinciri" vardır. Bu yüzden poliçenin tahsil imkanı için, alacaklılar öncelikle bu zincir üzerinden geriye doğru gitmelidir. Bu görüşün eleştirisinde şu sonuca varılmıştır: Bu görüşe göre, hamilin, senedi ifa yerine geçmek üzere almış olduğu durumda, ifa için alan kimseye nazaran daha avantajlı bir durum etmiş olduğu sonucuna varılır; çünkü, ifa yerine alınan senet sonucunda asıl borç yenileme sebebiyle sona erecek ve hamilin başvurabileceği bir asıl borç ilişkisi kalmayacaktır. Bu nedenle sebepsiz iktisap iddiasında bulunabilecektir. Ancak ifa amacıyla senedi alan hamil, asıl borç ilişkisi varlığını sürdürdüğü için alacağını asıl borç ilişkisinden temin etmeye çalışacaktır. Bu yüzden bu görüş bir çelişki yaratmaktadır. Ayrıca bu görüşün diğer bir eleştirilecek yanı ise, kendinden önce gelen kişiye karşı genel hükümlerden kaynaklanan bir talep hakkı yok ise, asıl borç ilişkisinden dolayı sorumlu olan kimselerden bir kişinin, zararı tek başına taşımak zorunda kalabilmesidir. Öztan, s. 915; Hamilin, sahip olduğu asıl borç ilişkisine dayalı talep imkanına rağmen; TTK. md. 644 yolu ile alacağını talep imkanına sahip olması, lüzumsuz işlemleri ortadan kaldırıp, çabukluk sağlayacaktır. Hueck' den aktaran Öztan, s. 916.

şeklinde meydana gelmiştir, bu özelliğiyle de tazminat hukukundaki zarar kavramından farklıdır. Hamil, asıl borç ilişkisine dayanarak alacağını talep imkanına sahip olsun, veya senet hamile karşılıksız verilmiş olsun zarar yine de mevcuttur¹⁴³.

Bu şekilde oluşan bir zararın miktarı nedir? Hamilin zararı senedi tahsil edememekten kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla senet üzerinde yazan bedel oranında bir zararının söz konusu olduğu düşünülebilir¹⁴⁴.

Bu şekilde bir zarara uğrayan hamil, bu zararını giderebilmek için sebepsiz iktisap davası açabilir.

b. Bono hükümlerine göre:

Bono hamili, Türk Ticaret Kanunu'ndan kaynaklanan ve müracaat haklarının korunabilmesi için yapılması gereken işlemleri yerine getirmemiş ise; ya da bu işlemleri yerine getirmiş olsa bile, senedin zamanaşımı süresi dolmuş ve bu yüzden senetten doğan hakkını talep imkanını kaybetmiş ise, zarara uğramış olacaktır¹⁴⁵. Hamil, yasal koşulları yerine getirseydi hak sahibi bulunduğu senedini borçludan tahsil edebilecekti; bu yasal zorunlulukları yerine getiremediği için veya zamanaşımı nedeniyle senet bedeli oranında zarara uğramış olur.

Eğer hamil, senet bedelini tahsil edebilecek hukuki imkana sahip ise, hakkı koruyan işlemlerin yapılmaması veya zamanaşımı sebebiyle tahsil imkanını yitirdiği senetten dolayı zarara uğramış olmamalıdır.

Açıklamaya çalıştığımız şekilde, senetten dolayı malvarlığında bir zarar oluşan hamil, TTK. md. 644 uyarınca diğer koşulları mevcut olduğu takdirde sebepsiz iktisap yoluna başvurabilir.

¹⁴³ Poroy/ Tekinalp, s. 223.

¹⁴⁴ Geniş bilgi için bkz. "Talebin İçeriği", s. 75- 79.

¹⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz. Poliçeye ilişkin açıklama, s. 47-50.

c. Çek hükümlerine göre:

Çek hamili, müracaat haklarının korunabilmesi için yapması gereken işlemleri yerine getirmemiş ise; bu işlemleri yerine getirmiş olsa bile senedin zamanaşımı süresi dolmuş ve bu yüzden senetten doğan hakkını talep imkanını kaybetmiş ise, zarara uğramış olacaktır¹⁴⁶.

Çek bedelini tahsil edemeyen hamil, söz konusu çek bedelinin malvarlığına dahil olamaması sonucunda zarara uğramış olur.

Reisoğlu' na göre; hamilin bir zararının varlığının kabul edilebilmesi için, söz konusu çeki bir kazandırma karşılığında elde etmiş olması şart değildir¹⁴⁷.

Hamili bulunduğu çekten dolayı yukarıdaki şekilde bir zarara uğramış olan kimse, diğer koşulların varlığı halinde sebepsiz iktisap davası yoluna başvurabilecektir.

D. Kambiyo senedinde hamilin zararına karşılık, senedin borçlusunu olan tarafın zenginleşmiş olması:

a. Poliçe hükümlerine göre:

Sebepsiz iktisap davası açılabilmesi için gerekli olan şartlardan bir diğeri, poliçeden kaynaklanan müracaat haklarını kaybeden hamil aleyhine, senedin borçlusunu olan şahsın (şahısların) sebepsiz olarak zenginleşmiş olmasıdır.

Keşideci, muhatap, ikametgahlı poliçeyi ödeyecek olan şahıs veya hesabına poliçe çekilen kişi¹⁴⁸ (veya ticarethane) yönünden zenginleşme

¹⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. poliçeye ilişkin açıklama, s. 47-50.

¹⁴⁷ Reisoğlu (Çek), s. 346.

halinin varlığı davanın şartlarından birisidir. Bu koşul olmasaydı, örneğin; keşidecinin poliçe karşılığını, hamil lehine temin etmiş olduğu bir durumda, hamile karşı sebepsiz iktisaptan dolayı sorumlu kalmakta devam ederdi. Bu sakıncayı ortadan kaldırabilmek için, zenginleşme koşulunun aranması TTK. 644. md.' nin amacına uygundur. Böyle bir zenginleşmenin olup olmadığını soyut olarak tesbit etmek mümkün olmaz, mutlaka somut olayı inceleyerek bir sonuca varmak gerekir Bunun için de kambiyo ilişkisinin temelinde yatan ilişkinin incelenmesi gerektiği yönünde fikirler vardır. Yabancı doktrinde bazı yazarlar tarafından, zenginleşmenin olup olmadığını tespit, karşılık ve bedel ilişkileri incelenerek sonuca gidilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır¹⁴⁹.

Somut olayda bir zenginleşme halinin var olup olmadığını tespit, tam bir görüş birliği yoktur. Bu konuda önde gelen iki görüş vardır¹⁵⁰:

Doktrinde hakim olan görüşe göre; zenginleşme, alınan ile verilen arasındaki farktır. Borçlu olan kimsenin poliçe vermek suretiyle almış olduğu karşılık ile, ödediği bedel arasındaki farkın tespiti yapılarak sonuca varılmaktadır. Bundan dolayı bu düşünce sistemine doktrinde "Fark Teorisi" denilmektedir. Keşideci ya da kabul eden muhatabın, poliçeden dolayı vermiş oldukları karşılık, almış oldukları bedelden düşük miktarda ise, zenginleşmenin var olduğu kabul edilir. Bunun tespiti asıl borç ilişkisine dayanılarak yapılmalıdır. Bu teori, doktrinde uzunca bir süredir hakimiyetini sürdürmektedir. Son zamanlarda bu düşünceye karşı fikirler ortaya atılmaya başlamıştır. Bu karşıt düşünce sahiplerine göre zenginleşmenin tespiti, alınan ile verilen arasındaki farka bakılarak bulunmamalıdır. Poliçe zamanaşımının gerçekleşmesiyle veya müracaat haklarının kaybı sonucu olarak, ödenmesi mecburi olan poliçe borcundan kurtulma imkanının mevcut olup olmadığına

¹⁴⁸ Hesabına poliçe çekilen kimsenin zenginleşmesi nasıl olacaktır? Hesabına poliçe çekilen satıcı, poliçenin keşidecisi ise komisyoncu durumundadır. Satıcı olan kimse, anlaşılan miktarda parayı almış karşılığında da, alıcı olan muhataba sözleşme konusu malı göndermemiş ise, hesabına poliçe çekilen bu şahısta sebepsiz zenginleşme hali ortaya çıkar. Kocaimamoğlu, s. 69.

¹⁴⁹ Hueck, Jacobi, Ulmer, Stranz, Kemmann, Zöllner, Baumbach/ Hefermehl' den aktaran Öztan, s. 917.

¹⁵⁰ Öztan, s. 917.

göre, zenginleşmenin varlığı tespit edilmelidir. Bu tespite göre, sebepsiz olarak zenginleşen kimse, poliçenin temelindeki ilişkiye göre borcu ödemek zorunda kalan kimse olacaktır¹⁵¹.

Fark teorisine yöneltilebilecek eleştiriler vardır: Bu teoriyi savunanlar, zamanaşımının gerçekleşmiş olması veya müracaat imkanının yitirilmiş olması sonucunda ortaya çıkan malvarlığı kaymasını tespit edip, zenginleşmeyi bu şekilde belirleyeceği yerde, asıl borç ilişkisine dayanarak zamanaşımı veya müracaat hakkının yitirilmesiyle ilgisi olmayan, "poliçenin değerlendirilmesi" (poliçenin paraya çevrilmesi) işlemini baz alarak zenginleşmeyi tespit hataya düşmüşlerdir¹⁵². Bu nedenle, kabul edilmiş poliçede, kabul eden muhatap; kabul edilmemiş poliçede de keşideci asıl borç ilişkisi itibarıyla sebepsiz zenginleşmiş olur¹⁵³. Burada, asıl borç ilişkisinden dolayı sorumluluğu devam eden kimse, TTK.' nun 644. maddesine dayanılarak sorumlu tutulamayacaktır. Hamilin, genel hükümlere dayanarak, kabul eden muhataba veya keşideciye karşı ileri sürebileceği bir talep imkanı olduğunda bu kişilerin sebepsiz olarak zenginleşmiş olmaları söz konusu değildir¹⁵⁴.

Fark teorisine göre; asıl borç ilişkisindeki durumuna nazaran, poliçe karşılığında muhataba vermiş olduğundan daha fazla değer elde eden keşideci zenginleşmiş olur. Keşidecinin elde ettiği bedelin nakit olması şart

¹⁵¹ Öztan, s. 918.

¹⁵² Öztan, s. 918; "Canaris' in ifadesiyle < zenginleşme tarafların fiilen ne almış ne vermiş olduklarına bağlı olarak değil, sadece tarafların temel ilişki uyarınca, hukuken neyi iktisap ve muhafaza etmeye hakları bulunduğu kıstasına göre tespit edilir. Ayrıca, poliçenin değerlendirilmesi (paraya çevrilmesi) suretiyle taraflardan birinin herhangi bir kazanç sağlamış olup olmamasının da önemi yoktur. Çünkü, bu kazancı talep etmek, ilgili tarafa senedin temlini oluşturan esas borç ilişkisi uyarınca zaten alacaklıya nihai olarak tanınmış bir haktır; bunun (Alm.) Kamb. SK. 89 (TTK. md. 644) aracılığıyla tasfiye edilmesi caiz değildir. Öte yandan hakim görüş, zamanaşımı veya müracaat hakkının yitirilmesi sebebi ile malvarlığında meydana gelen değişmeyi değil, fakat zamanaşımı veya protestonun gerçekleşmesinden önceki bir tarihte meydana gelmiş ve dolayısı ile bunlarla hiçbir ilgisi bulunmayan ve münhasıran senedin değerlendirilmesine (paraya çevrilmesine) ilişkin olguları esas aldığı için de hatalıdır.>" Canaris' den aktaran Poroy/ Tekinalp, s. 224- 225.

¹⁵³ Öztan, s. 918.

¹⁵⁴ Öztan, s. 918-919.

değildir¹⁵⁵. Yine bu görüş taraftarlarınca, keşideci, poliçeyi karşılıksız olarak (örn: hibe olarak) vermişse bunun sonucunda herhangi bir ivaz almadığından, zenginleşme söz konusu olmayacaktır¹⁵⁶.

Yeni doktrin tarafından kabul gören düşünceye göre; poliçedeki asıl borç ilişkisinde en sonunda, senet bedelini kim ödemek zorunda ise, zenginleşenin o kişi olduğu kabul edilir¹⁵⁷. Bu düşünceye göre doğru bir tespit yapılabilmesi için, asıl borç ilişkisine ve tarafların senet düzenleyip verirken aralarında yapmış oldukları anlaşmaya bakılacaktır. Çeşitli durumları değerlendirerek konuyu açıklamaya çalışalım:

Poliçenin kabulünde ifa yerine veya ifa uğruna bir anlaşma yapılmış ise, zenginleşmenin tespiti farklılık arz edecektir. İlişkinin tarafı bir poliçeyi alırken bunu ifa yerine geçmek üzere almış ise; asıl borç ilişkisi sona erip borç yenilenmiş olacağından asıl borç ilişkisine dayanılarak kendisinden senet bedelinin tahsili istenemeyecektir. Bunun sonucu olarak da, sebepsiz zenginleşme kabul eden muhatap nezdinde gerçekleşmiş olmaktadır. Yine poliçenin kabulü bu sefer ifa yerine değil de ifa uğruna olarak gerçekleşmişse; bu durumda asıl borç ilişkisi sona ermeyecek ve borç yenilenmiş sayılmayacaktır. Ancak, zenginleşmenin gerçekleştiği kişi yine kabul eden muhatap olacaktır. Çünkü, kabul eden muhatap poliçeden dolayı asıl borçlu konumundadır ve eninde sonunda senedi ödemekle yükümlüdür. Yukarıda açıkladığımız her iki durumda da poliçe bedeli kabul eden muhatap tarafından henüz ödenmeden sebepsiz iktisap koşulları oluşmuşsa, senet bedelini ödemediğinden kabul eden muhatap (ödenmesi gereken miktar) o oranda zenginleşmiştir¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Bir borçtan kurtulma, bir malın teslimi şeklinde olabilir. Öztan, s. 919.

¹⁵⁶ Öztan' a göre; keşideci lehine ,burada elbette bir zenginleşmenin var olduğu kabul edilebilir. Fark teorisi taraftarları, keşidecinin bir borçtan kurtulduğunu gözden kaçırmışlardır. Böyle bir durumda, maddi hukuk kurallarına göre borç altına giren keşidecinin, bu borçtan kurtulma şeklinde bir zenginleşmesi mevcuttur. Öztan, s. 919.

¹⁵⁷ Poroy/ Tekinalp, s. 225.

¹⁵⁸ Poroy/ Tekinalp, s. 225.

Bu noktada hatır ilişkilerinde durumun ne olacağına bakmak gerekir. Hatır senedinin kabulü halinde, kabul eden muhatap sadece hatır ilişkisine dayanarak iyilik yapmak amacıyla senedi kabul ettiği için senedi ödeyecek olan kişi yine keşidecidir ve zenginleşme keşideci nezdinde gerçekleşecektir¹⁵⁹.

Bir poliçenin hatır (veya bağış) amacıyla muhatap tarafından kabul edilmesi halinde, keşideci zenginleşmiş olur.

Keşidecinin tedavüle çıkardığı bir poliçe kabul edilmediği takdirde, zenginleşme yine keşidecide olacaktır¹⁶⁰. İkametgahlı poliçede iki farklı durum söz konusu olacaktır. Söz konusu poliçede, poliçeyi ödeyecek olan kişi açıkça gösterilmiş ise; sebepsiz zenginleşme koşulları oluştuğunda zenginleşme bu şahıs üzerinde gerçekleşmektedir. Aksi takdirde yani poliçede ödeyecek olan kişi gösterilmemiş ise, poliçede belirtilen ikametgahta bu poliçeyi kim kabul eder ise, koşulları oluştuğunda zenginleşme, kabul eden bu kişide olacaktır. Hesaba çekilen poliçede de kabul eden muhatap zenginleşen olmaktadır. Aksi durumda hesabına poliçe çekilen kişi sebepsiz zenginleşen olacaktır¹⁶¹.

Yukarıda belirttiğimiz iki farklı görüş temelinde aynı hedefe yönelmiştir. Poroy/ Tekinalp' in açıklanan bu iki görüşe ilişkin değerlendirmesi şu şekildedir: Bu görüşler, asıl borç ilişkisine dayanmakta, ilk görüş taraftarları; poliçeden dolayı borçlu olanın fiilen ne alıp verdiğini tespit ile ikisi arasındaki farkı ortaya çıkarabilmek için, asıl borç ilişkisine gitmekte iken, diğer görüş taraftarları; poliçenin ne amaçla verildiğini ve senet bedelini en sonunda

¹⁵⁹ Poroy/ Tekinalp, s. 225; Hatır için verilmiş olan senette, hatır alacaklısının doğrudan hatır borçlusuna başvurup senet bedelini istemeye yetkisi yoktur. Böyle bir davranışta bulunan hatır alacaklısı, hatır anlaşmasına aykırı davranmış olur. Bu durumda hatır borçlusu, hatır anlaşmasına göre senedi ödemek zorunda olmadığını ileri sürebilir, buna "hatır defii" denilir. Hatır defii TTK. md. 599 anlamında şahsi defiler grubuna girer. Hatır anlaşmasına taraf olmayanlar açısından, kambiyo hukuku kuralları çerçevesinde veya tarafları arasındaki asıl borç ilişkisine göre senet işlem görecektir. Nurkut İnan, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara, 1969, s. 127- 128, 139; von Tuhr, s. 30.

¹⁶⁰ Poroy/ Tekinalp, s. 225.

¹⁶¹ Poroy/ Tekinalp, s. 225.

kimin ödemek zorunda olduğunu, senedin ödenmemesi durumunda, bu senetten dolayı kimin zenginleştiğini tespit edebilmek amacıyla asıl borç ilişkisine yönelmektedir¹⁶².

Yeni doktrin adıyla adlandırılmış olan görüş Poroy/ Tekinalp' e göre, TTK. md. 644' ün *ratio legisine ve lafzına* daha uygundur, çünkü maddenin ifadesinde herhangi bir farktan (yani sağlanan kazançtan) söz edilmemiştir¹⁶³.

Poliçenin karşılığını elde etmiş ve bunu iade etmek zorunda olmayan muhatap, sebepsiz zenginleşmiş olur. Alman Federal Mahkemesi, kabul eden muhatabın; asıl borç ilişkisine dayanarak genel hükümler uyarınca sorumlu tutulabildiği hallerde sebepsiz olarak zenginleşmediğini kabul etmiştir. Aynı mahkeme tarafından, mevcut bir borcu ifa etmek amacıyla, senedin kabulü halinde; senedi muhataba vermeyen keşidecinin genel hükümler çerçevesinde muhataba karşı alacağını talep imkanı mevcut olduğu için, yine muhatabın zenginleşmesinden söz edilemeyeceği yönünde karar verilmiştir. Muhatabın kabulü, mevcut bir borç yerine geçmek üzere yapılmış ise, keşidecinin muhataba karşı genel hükümler çerçevesinde, asıl borç ilişkisine dayanarak alacağını talep etmek imkanı kalmadığından, bu durumda muhatap zenginleşmiş olabilir¹⁶⁴.

Asıl borç ilişkisinden doğan talep hakkı zamanaşımına uğradıktan sonra, poliçeden doğan talep hakkı da zamanaşımına uğrar ise, poliçe borcunun zamanaşımına uğradığı andan itibaren muhatap, asıl borç ilişkisindeki talep miktarı oranında zenginleşmiş olur¹⁶⁵.

Domaniç' e göre, Türk Ticaret Kanununda açıkça düzenlenmiş olmamasına rağmen, sebepsiz iktisap davası açabilmek için veya açılmış olan davada olumlu sonuç alınabilmesi için, dava tarihinde dava konusu

¹⁶² Poroy/ Tekinalp, s. 225- 226.

¹⁶³ Poroy/ Tekinalp, s. 226.

¹⁶⁴ BGH, WM 1956 s. 188' den aktaran Öztan, s. 920.

¹⁶⁵ Öztan, s. 920.

kıymetin, davalının malvarlığında bulunması gerekir. Ancak, davalının kötü niyetle hareket ederek söz konusu malvarlığı artışını elden çıkarmış olması halini bundan hariç tutmak gerekmektedir¹⁶⁶.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız şekillerde bir zenginleşme halinin mevcut olması, sebepsiz iktisap davasının açılabilmesi için gerekli koşullardan birisidir. Kambiyo senedinden dolayı herhangi bir zenginleşme hali mevcut değilse, bu dava açılmayacaktır.

b. Bono hükümlerine göre:

Bonoyu düzenleyen şahıs, aynen poliçeyi kabul eden muhatap gibi sorumlu olduğundan(yani bononun esas borçlusu olduğundan); bonodan kaynaklanan bedeli almışsa ve iade etmek zorunda değilse, zenginleşmiş olur¹⁶⁷.

Zenginleşmenin görünüm tarzı ve bu konu hakkındaki bazı teoriler için yukarıda poliçe ile ilgili kesimdeki açıklamalara atıfla yetiniyoruz.

Zenginleşme halinin varlığı durumunda, zenginleşen taraf aleyhine sebepsiz iktisap davası açılabilir.

c. Çek hükümlerine göre:

Çek bedelini ödemek zorunda olan borçlu(keşideci), çekin zamanaşımına uğraması veya hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması nedeniyle müracaat hakkının yitilmesi sonucunda, çek bedelini ödemek zorunda kalmazsa zenginleşme hali ortaya çıkar¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Domaniç (Şerh), s. 356.

¹⁶⁷ Öztan, s. 920.

¹⁶⁸ Reisoğlu (Çek), s. 347.

Çekin ödenmemesi halinde ortaya çıkan bu zenginleşme keşideci nezdinde oluşur. Muhatap bankanın, çekin ödenmemesi dolayısıyla bir zenginleşmesi söz konusu olmaz.

Zenginleşmenin görünüm tarzı ve bu konu hakkındaki bazı teoriler için yukarıda poliçe ile ilgili kesimdeki açıklamalara yollama yapıyoruz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVANIN TARAFLARI, TALEBİN KAPSAMI VE ZAMANAŞIMI

I. DAVANIN TARAFLARI

Sebepsiz iktisap davasında, kimlerin talepte bulunabileceği ve talepte bulunmak isteyen kişilerin kimlere bu davayı yöneltebileceği, her bir kambiyo senedi açısından ayrı ayrı açıklanacaktır.

A. Poliçe hükümlerine göre:

a. **Davacı Sıfatı:** Poliçe hamili, poliçenin müracaat borçlusu ve poliçeyi tahsil cirosu ile devralan şahıslar sebepsiz iktisap davasını açabileceklerdir.

1. Poliçe hamili:

Sebepsiz iktisap davasını açmağa hakkı olan kişi öncelikle o senedin hamilidir¹⁶⁹. Sebepsiz iktisap davasının koşulları olduğu anda hak sahibi olan hamil, bu davayı açabilecektir. Kendi kusuruyla senetten dolayı müracaat haklarını kaybetmesine veya senedi elinde iken zamanaşımına uğratmış olmasına rağmen hamil, sebepsiz iktisap davasında davacı olmaktadır.

Poliçeyi senette ismi yer almayan bir üçüncü kişi öderse, bu kişinin sebepsiz iktisap davası açabilmesi için, hamilin halefi olması gerekir; bu da temlik işlemi ile mümkün olacaktır, çünkü ödeme sonucu olarak otomatikman yasal bir temlik oluşmamaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Öztan, s. 907; Kambiyo senedini elinde bulunduran hamil, gerçek (meşru) hamil durumunda değil ise, sebepsiz iktisap davası açamayacaktır.; Şimşek, s. 121; Hamilin ölümü halinde, varisleri, senedi ibraz ederek sebepsiz zenginleşme davası açabileceklerdir. Bkz. Özkan, s. 525.

¹⁷⁰ Öztan, s. 908.

Poliçede yazılı bedeli ödeme taahhüdü altına giren ve poliçe bedelini ödemiş bulunan kimse, poliçeden dolayı son hamile tanınan imkanların sahibi olur¹⁷¹. Örneğin; aval veren¹⁷² şahıs senet bedelini öderse, lehine aval verdiği şahsa ve bu şahsa karşı senetten dolayı sorumlu olanlara karşı poliçeden doğan hakları elde eder¹⁷³, ¹⁷⁴. Aval işlemi ile, bir poliçe borcunun ödeneceği konusunda teminat verilmiş olur. Aval verenin sorumluluğu bağımsızdır ve müteselsildir. Aval veren şahıs kimin lehine taahhüt vermişse aynen onun gibi sorumlu olur¹⁷⁵. Bunun anlamı şudur: Aval veren kimse, örneğin; kabul eden muhatap lehine aval vermişse, müracaat hakkının kaybından dolayı hamilin, muhataba karşı yöneltebileceği sebepsiz iktisap davasında aynen muhatap gibi sorumlu kalmaya devam edecektir¹⁷⁶. Bu ödemenin kambiyo senetleri hukuku kuralları içerisinde mecbur kalınan bir ödeme olması gerekir. Yoksa müracaat hakkını kaybetmiş olan hamile, kendi isteğiyle ödemede bulunan avalist senetten doğan hakları iktisap edemez¹⁷⁷. Aval veren şahıs, senet bedelini öderse, lehine aval verdiği şahsa ve bu şahsa karşı senetten dolayı sorumlu olanlara karşı poliçeden doğan hakları elde eder¹⁷⁸. Ödemede bulunan avalist, lehine aval verdiği borçludan, ödediği meblağın tamamını isteyebilir¹⁷⁹, ¹⁸⁰.

¹⁷¹ Bu imkanı sağlayan TTK. 636 maddesi 3. fıkrası şöyledir: " *Poliçeden dolayı taahhüt altına girmiş olup da poliçeyi ödemiş bulunan herkes aynı hakkı kullanabilir.*"

¹⁷² Aval, üçüncü bir şahıs veya senette imzası bulunan bir şahıs tarafından verilebilir.(TTK. md. 612/ II).

¹⁷³ TTK.md. 614/ III " *Aval veren kimse, poliçe bedelini ödediği takdirde poliçeden dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kimseye ve ona karşı poliçe gereğince mesul olan kimselere karşı poliçeden doğan hakları iktisap eder.*"; Bu nedenden dolayı, poliçedeki asıl borç ilişkisinden kaynaklanan ve asıl borçluya karşı defileri avaliste karşı ileri sürülemez. Bkz. Öztan, s. 793.

¹⁷⁴ Ödemede bulunan avalist, lehine aval verdiği borçludan, ödediği meblağın tamamını isteyebilir. Burada bir halefiyet söz konusu değildir.. Öztan, s. 793.

¹⁷⁵ TTK. md. 614/ I " *Aval veren kimse, kimin için taahhüt altına girmişse tıpkı onun gibi mesul olur.*"

¹⁷⁶ Öztan, s. 809; Senet bedelini ödeyen avalistin, lehine aval verdiği kişiye poliçe kuralları çerçevesinde rücu edebilmesi için, bu kişinin senetten dolayı sorumluluğunun doğmuş olması gerekir. (Bkz. TTK. md. 614) Çeşitli nedenlerle aralarındaki ilişkiye dayanarak talepte bulunma imkanı da yok ise, bu durumda avalistin başvurabileceği yol sebepsiz iktisap davasıdır. Bkz. Nizam İpekçi, Nedret İlbuldu, **Türk Ticaret Yasasında Aval**, İstanbul, [Tarih yok] s. 39.

¹⁷⁷ Öztan, s. 814.

¹⁷⁸ TTK.md. 614/ III " *Aval veren kimse, poliçe bedelini ödediği takdirde poliçeden dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kimseye ve ona karşı poliçe gereğince mesul olan*

Aval, üçüncü bir şahıs veya senette imzası bulunan bir şahıs tarafından verilebilir.(TTK. md. 612/ II)

Keşideci, muhatap(kabul eden), ciranta, araya giren veya avalist lehine aval verilebilir¹⁸¹.

Aval veren şahıs, lehine aval verdiği şahıstan ayrı olarak diğer tüm poliçe borçlularıyla birlikte müteselsilen sorumlu olur¹⁸².

Kısmen kabul edilen poliçede, keşideci lehine aval veren kimseden senet bedelinin tamamının ödenmesi istenebilir¹⁸³.

Açıklamaya çalıştığımız koşullara uygun şekilde, hamil olan (ya da hamilin haklarına sahip olan) kimse sebepsiz iktisap davasını açabilir.

Sebepsiz iktisap davasında davacı olacak hamilin senete sahip olması ve bunu mahkemeye ibraz etmesi gereklidir. Bu yüzden şimdi burada kambiyo senedinin kaybedilmesi sonucunda ortaya çıkabilecek hukuki durumları belirteceğiz: Kambiyo senedinde mevcut olan hakkın ileri sürülebilmesi için, o senedin elde bulunması şarttır. Çünkü hak senetten ayrı olarak ileri sürülemeyecektir. Senedin zayi olması halinde bu hakkın nasıl ileri sürülebileceği konusunda yasada düzenleme mevcuttur¹⁸⁴. Zayi olmuş

kimselere karşı poliçeden doğan hakları iktisap eder.”; Bu nedenden dolayı, poliçedeki asıl borç ilişkisinden kaynaklanan ve asıl borçluya karşı defileri avaliste karşı ileri sürülemez. Bkz. Öztan, s. 793.

¹⁷⁹ Öztan, s. 793; Burada bir halefiyet söz konusu değildir. ; İpekçi, İlbuldu, s. 35- 40.

¹⁸⁰ Öztan, s. 814.

¹⁸¹ Öztan, s. 797.

¹⁸² TTK. md. 636/ I “ Bir poliçeyi keşide, kabul, ciro eden veya o poliçeye aval veren kimseler hamile karşı, müteselsil borçlu sıfatıyla mesuldürler.”; Öztan, s. 808.

¹⁸³ TTK. md. 608/ I; Öztan, s. 810.

¹⁸⁴ TTK.md. 563/ f. 1 “ Kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir.”

TTK.md. 730 b. 20 yollaması ile, TTK. md. 676 f. 2' nin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenden dolayı iptal kararı ile, protesto çekilmek suretiyle hak talep edilebilir.

poliçenin yasada düzenlenen usulü dairesinde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir. İptali isteyen kişi, bu karardan itibaren hakkını sanki zayi olan poliçeyi ibraz etmişcesine dermeyan etme hakkına sahip olacaktır¹⁸⁵. Senedin iptalini talep eden iptal kararı sonucunda hamil durumundadır. Yani senet elinde iken mevcut hukuki imkanlarına yeniden kavuşacaktır. Unutulmamalıdır ki, iptal kararı iptal edilen senedin yerine geçmez¹⁸⁶.

Rızası olmaksızın senedi kaybeden, çaldıran (yanmış veya yıpranmış olan) hamil, yetkili mahkemeden iptal kararı aldığı takdirde, senetsiz olarak sebepsiz iktisap davası açabilecektir¹⁸⁷.

Bir görüşe göre; müracaat haklarının korunması için gerekli yasal işlemleri yerine getirip de senet elinde iken zamanaşımına uğratan hamil, sorumluluğu devam eden cirantaya karşı sebepsiz iktisap davası açabilir. Ancak müracaat haklarının muhafazası için gerekli yasal işlemleri yerine getirmeyen hamil, bu şekilde cirantaya karşı sebepsiz iktisap davası açamayacaktır. Bu nedenle iki hamil arasında ilkinin lehine bir farklılık yaratılmıştır¹⁸⁸.

2. Müracaat Borçlusu:

Çeşitli durumlarda bazen, müracaat borçlusu da hamil olabilecektir¹⁸⁹. Hamil, rücu yolu ile senet bedelini keşideci, ciranta, avalist veya araya

¹⁸⁵ TTK. md. 676/ f. 2 " Poliçenin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen dilekçe sahibi kabul edene karşı, poliçeden doğan talep hakkını dermeyan edebilir."

¹⁸⁶ Poroy/ Tekinalp, s. 91.

¹⁸⁷ Şimşek (Haksız İktisap), s. 354.

¹⁸⁸ Şimşek (Haksız İktisap), s. 358.

¹⁸⁹ " Kambiyo hukukunda (Hâmil) adı verilen ve senet üzerindeki zilyetliği (fili hakimiyeti) elinde bulunduran kimse deyimini geniş anlamda kabul etmek ve yerine göre onun durumuna geçen kimselere de bu hakkı tanımak yerinde olur. Yoksa, TTK.' nun 644. maddesinde <...hâmilin zararına... ona karşı borçlu kalırlar.> yolundaki hükmü dar anlamda yorumlayarak, dava hakkının yalnız senet lehdarına ya da ciro yoluyla senedi elinde bulunduran kimseye ait olacağı gibi bir sonuca varılmasını haklı gösteren nedenler olmamalıdır. " Bkz. Şimşek (Haksız İktisap), s. 353- 354.

girmek¹⁹⁰ suretiyle ödeme taahhüdünde bulunanlardan yani müracaat borçlularından birinden bu senet bedelini tahsil etmişse, bu durumda dava açma hakkı hamilin rücu yoluyla tahsilat yaptığı kimseye geçer¹⁹¹.

Kendisinden senet bedeli tahsil edilen müracaat borçlusunu, senet bedelini öder ve senedi hamilden alır. Bundan sonra sebepsiz iktisap davası açma imkanı bu müracaat borçlusuna geçer.

3. Poliçeyi tahsil cirosu ile devralan:

Senedi tahsil cirosu ile devralan kişinin, ciranta adına sebepsiz iktisap davası açma hakkı mevcuttur. Ancak burada önemli olan nokta şudur: Senedi tahsil cirosu ile devreden ciranta açısından, sebepsiz iktisap davası açabilmenin koşulları yerine gelmiş olmalıdır. Bu koşullar oluşmadığı takdirde tahsil cirosu ile senedi devralan kişinin sebepsiz iktisap davası açma hakkı olmayacaktır¹⁹².

b. Davalı Sıfatı:

Sebepsiz iktisap davasında kimlerin davalı olabileceği, TTK. md. 644/ I.- II. fıkralarında sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre dava; keşideci, kabul etmiş olan muhataba, ikâmetgahlı bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye, hesabına poliçe çekilen kimseye(veya ticarethaneye) karşı açılabilir¹⁹³.

¹⁹⁰Yasal koşulları oluşmadan, araya girmek suretiyle senedi ödeyen kimse bu senede dayanarak sebepsiz iktisap davası açamayacaktır.

¹⁹¹ Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 295.

¹⁹² Öztan, s. 908.

¹⁹³ Poliçe borçluları asıl ve müracaat borçluları diyerek ikiye ayrılabilir. Asıl borçlular, kabul eden muhatap, kabul eden lehine aval veren ve bu kimselerin yetkisiz temsilcileridir. Hamil bu kişilere karşı senet bedelinin tahsili amacıyla doğrudan doğruya talep ve dava hakkına sahiptir. Müracaat borçluları ise, asıl borçlular dışında kalan kişilerdir. Buna göre, keşideci, ciranta ve bu kişilere aval verenler ile bunların yetkisiz temsilcileri müracaat borçlusunu sınıfına girerler. Hamil bunlara karşı aynı asıl borçlulara karşı olduğu gibi doğrudan dava ve talep hakkına sahip değildir. Poliçe bedelinin tahsili için bu tür borçlulara başvurabilmek için, müracaat hakkına sahip olmak gerekir. Bkz. Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 188.

1. Keşideci:

Poliçenin keşidecisi, senedi düzenleyip lehdara verdiği andan itibaren kambiyo taahhüdü altına girmiştir. Poliçe kabul edilinceye kadar poliçeden doğan borcun sorumlusu keşidecidir¹⁹⁴. Keşideci, poliçenin kabulünden sonra da herhangi bir nedenle kabul eden tarafından ödenmemiş olan poliçeden dolayı müracaat borçlusu olarak kalır¹⁹⁵. Bu nedenle senetten dolayı söz konusu poliçe bedelini senedi kendisine ibraz eden hamile, ödemek zorundadır.

Öztañ' a göre; poliçenin verilmesindeki amaç dikkate alınarak, maddi hukuk açısından senet bedelini en son ödemek zorunda olan kişiye karşı yöneltilecektir. Sebepsiz iktisap talebi, kabul eden muhatapın, daha baştan beri ödeme aczi içinde olması veya senedin kabul edilmemesi hallerinde, keşideciye karşı yöneltilebilir¹⁹⁶.

2. Muhatap:

Muhatap, poliçenin keşide edilmesi ile doğrudan doğruya kambiyo ilişkisine dahil olmamaktadır. Poliçe kabul edilinceye kadar asıl poliçe borçlusu keşidecidir, kabul işlemi sonucunda kabul eden muhatap poliçenin asli borçlusu haline gelir¹⁹⁷.

¹⁹⁴ TTK.md. 591 "III- Keşidecinin Mesuliyeti"

Keşideci poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı mesuldür. Keşidecinin kabul edilmeme halindeki mesuliyetten kendini muaf tutması caiz ise de ödenmeme halindeki mesuliyetten muaf olduğunu gösteren kayıtlar yazılmamış sayılır. Keşideci, poliçenin kabul edilmemesinden dolayı sorumlu olmayacağı yolunda bir kaydı senet üzerine yazabilir, ancak ödememe halinden sorumlu tutulmayacağı yönünde bir kayıt kabul edilmez, buna yönelik bir kaydı senet üzerine yazmış olsa bile yazılmamış sayılır.

¹⁹⁵ Poroy/ Tekinalp, s. 126.

¹⁹⁶ Öztañ, s. 921.

¹⁹⁷ " Muhatap durumunda olan ve poliçeleri kabul etmiş bulunan davalı bu bedeli ödemek zorundadır. İmzası bulunan başka kişilerin mevcudiyeti davalının sorumluluğunu etkilemez." Bkz. Poroy/ Tekinalp, s. 137.

Öztañ' a göre; kabul edilmiş poliçede, poliçeyi ödeyecek olan kimse muhataptır. Dolayısıyla sebepsiz iktisap talebinin yöneltileceği şahıs muhataptır¹⁹⁸. Ancak, poliçeyi kabul etmemiş muhatabın bu davadaki görünümü hakkında şu düşünce vardır: Poliçeyi henüz veya hiç kabul etmeyen muhatap, havale ilişkisine girmemiş, borçlu sıfatını kazanmamıştır, dolayısıyla hamile karşı tamamen yabancı bir kimsedir; üçüncü şahıs durumundadır. Hal böyle olunca, üçüncü şahıs durumunda olan bu kişiyi havale esasına dayanan poliçe dolayısıyla sorumlu tutmak isabetli olup olmadığı şüphelidir. Muhatabın borçlu olmadığı bir senedi, sırf keşideciden alacağını varlığı bulunması nedeniyle, hamilin sebepsiz iktisap talebi sonucunda yine keşidecinin ödemek zorunda bırakılması doğru değildir. Çekte kabul yasağı kuralı vardır. Bu nedenle muhatap banka kambiyo borçlusu durumuna girmemektedir. Bu durum dikkatle incelenmelidir. Yazara göre, kabul etmemiş muhatabı, keşidecinin karşılık tesis etmemiş olmasına rağmen, poliçeyle sorumlu tutmak (zamanaşımı süresi dolmadan) mümkün değilken, zamanaşımı süresi dolduktan sonra sorumlu tutmanın mantıki izahını yapmakta zordur. Borçların nisbiliği ilkesi sonucudur ki, hamilin keşideci muhatap ilişkisine dayanarak talepte bulunması yine borçların nisbiliği prensibiyle bağdaşmaz¹⁹⁹.

Sebepsiz iktisap davası, aval verenlere ve araya girmek suretiyle ödeme yapanlara karşı açılmayacaktır²⁰⁰.

3. İkametgahlı poliçeyi ödeyecek olan kimse:

TTK. md. 644/ f. 2' de açıkça düzenlendiği üzere, ikametgahlı poliçeyi ödeyecek olan kişiye karşı sebepsiz iktisap davası açılabilir.

Öncelikle kısaca, ikametgahlı(adresli) poliçe hakkındaki yasal düzenleme hakkında bilgi vermeye çalışacağız:

¹⁹⁸ Öztañ, s. 921.

¹⁹⁹ Öztañ, s. 909- 910.

²⁰⁰ Tekil, s. 88.

TTK. md. 586²⁰¹ düzenlemesi sonucu olarak keşideci, poliçede; ödeme yerini muhatabın ikametgahından başka bir mülki birlik olarak düzenleyebilir²⁰². Bu tür poliçelerde senedi kimin ödeyeceği, keşideci tarafından senet üzerinde belirtilebilir eğer belirtilmemişse, muhatap, kabul şerhinde senedi ödeyecek olan üçüncü şahsı gösterebilir²⁰³. Bunun yanında, ne keşideci ne de muhatap ödeyecek olan şahsı belirtmişse; o takdirde poliçenin ödeme yerinde bizzat muhatap tarafından ödeneceği kabul edilir²⁰⁴.

Öztañ' a göre; ikametgahlı poliçeyi ödeyecek olan kimse, kabul eden muhatap adına hareket etmektedir ve bu yüzden 644. maddede bu şahsın davalı olabileceği şeklindeki düzenlemesi yerindedir²⁰⁵.

Bauer' e; " *Poliçeyi kabul etmemiş muhatap, ikametgahlı poliçeyi ödeyecek kimse, hesabına poliçe çekilen kimse, hamile karşı sorumluluk altına girmiş değildir; keza poliçeden dolayı da sorumluluk yüklenmemişlerdir. Bu kimseler genellikle, poliçe sorumlularından biriyle hukuki ilişki içindedirler; dolayısıyla da, senedin ödenmemiş bulunmasının sonucu olarak nezlerinde bir zenginleşme husule gelebilir.*"²⁰⁶

²⁰¹ TTK. md. 586 " *Poliçenin üçüncü şahsın ikametgahında ödenmesi şart koşulabilir.*

Bu üçüncü şahsın ikametgahı, muhatabın ikametgahının bulunduğu yerde (adresli poliçe) veya başka yerde (ikametgahlı poliçe) bulunabilir."

²⁰² Senette gösterilen ödeme yeri, muhatabın ikametgahının bulunduğu mülki birlik içerisinde ve muhatabın adresinden farklı bir adreste ise, adresli poliçe; muhatabın ikametgahının bulunduğu mülki birlikten farklı bir mülki birlik içerisinde ise, ikametgahlı poliçe söz konusudur. Bkz. Öztañ, s. 476.

²⁰³ TTK. md. 609 " *Keşideci poliçede, ödeyecek üçüncü bir şahsı göstermeksizin, muhatabın ikametgahından başka bir yeri ödeme yeri olarak göstermişse muhatap kabul şerhinde bir üçüncü şahsı gösterebilir. Aksi takdirde muhatap, ödeme yerinde poliçeyi bizzat ödemeyi taahhüt etmiş sayılır.*

Eğer poliçenin bizzat muhatabın ikametgahında ödenmesi şart kılınmışsa, kabul şerhinde ödemenin yapılacağı yer olmak üzere ödeme yerinde bulunan bir adresi gösterebilir."

²⁰⁴ Öztañ, s. 477.

²⁰⁵ Öztañ, s. 909.

²⁰⁶ Bauer' den aktaran Öztañ, s. 908.

Bu şekilde belirlenen ikametgahlı(adresli) poliçeyi ödeyecek olan kimse de, sebepsiz iktisap davasında davalı olabilir.

4. Hesabına poliçe çekilen kimseler:

Sebepsiz iktisap davasının yöneltilebileceği kimseler içerisinde, TTK. md. 644/ f. 2 ifadesiyle, hesabına poliçe çekilen şahısta yer almaktadır. Şimdi kısaca hesaba çekilen poliçe hakkında bilgi vereceğiz:

TTK. md. 585/ f. 3 ' e göre; keşideci, poliçeyi kendi adına olmak üzere üçüncü kişi hesabına çekebilir²⁰⁷. Bu şekilde bir kambiyo senedi düzenleyen şahıs, komisyoncu durumundadır ve adına senet düzenlenen ile bu senedi düzenleyen arasındaki ilişkiye de Borçlar Kanunu' nun komisyonculuk hakkındaki hükümleri uygulanır. Bu tür poliçede, hesabına poliçe düzenlenen üçüncü kişi ile poliçenin keşidecisi arasındaki bu komisyon ilişkisi kambiyo ilişkisi dışındadır²⁰⁸.

Öztan' a göre; keşideci, hesabına poliçe çekilen şahıs için senet düzenleyip tedavüle çıkarmıştır, hal böyle olunca davalı olarak hesabına poliçe çekilen şahsın 644. madde metninde yer alması maddenin fıkraları arasında uyumsuzluk yaratmamaktadır²⁰⁹.

TTK. md. 644' ün açık ifadesi doğrultusunda, hesabına poliçe keşide edilen üçüncü şahsa karşı da sebepsiz iktisap davası açılabilir.

²⁰⁷ TTK. 585. madde "*Poliçe bizzat keşidecinin emrine yazılı olabileceği gibi bizzat keşideci üzerine veya bir üçüncü şahıs hesabına da keşide edilebilir.*"

²⁰⁸ Öztan, s. 413.

²⁰⁹ Öztan, s. 909.

B. Bono hükümlerine göre:**a. Davacı Sıfatı:**

Bono hamilinin, sebepsiz iktisap davası açabileceği yönünde Türk Ticaret Kanunu' nda açık bir düzenleme yoktur. Bonolar hakkında uygulanacak poliçe hükümlerine yollama yapan TTK.md. 690' da da bu konuda ilgili poliçe maddelerine yapılmış bir yollama yoktur. Ancak daha önceki bölümlerde belirttiğimiz üzere, TTK. md. 644' ün bonolar hakkında da uygulanacağı kabul edilmektedir Bu nedenle gereksiz tekrardan kaçınmak için ilgili bölüme atıf yapmakla yetiniyoruz Bono hamili, sebepsiz iktisap davasında davacı sıfatına sahiptir²¹⁰.

b. Davalı Sıfatı:

Bonoyu düzenleyen kişi söz konusu bonodan dolayı kambiyo taahhüdü altına girmiştir; esas borçlu olması nedeniyle senet bedelini hamile ödemek zorundadır.

Emre muharrer senette(bono)' de²¹¹, poliçede görülen kabul işlemi yoktur. TTK. 691. maddeye göre, bir bonoyu düzenleyen kimsenin, tıpkı bir poliçeyi kabul eden şahıs gibi sorumlu olacağı kabul edilmiştir²¹². Bonoyu düzenleyip tedavüle çıkaran kimse, o bononun asli borçlusudur. Bonoyu tanzim eden, vadesi geldiği zaman söz konusu bonoyu ödemek zorundadır, bonoyu düzenleyip lehdara vermekle doğrudan bu taahhüdün altına girmiştir²¹³. Dolayısıyla, bir bonodan dolayı kendisine karşı sebepsiz zenginleşme davası açılacak ilk kişi bonoyu tanzim eden kimsedir. Bono

²¹⁰ Bkz. s. 8- 10; Poliçeye ilişkin açıklamalara bkz. s. 59- 63.

²¹¹ Türk Ticaret Kanunu' nun Kambiyo Senetleri başlıklı bölümünün ikinci kısmında sadece dört maddelik bir düzenlemeyle bonoya yer verilmiştir. (TTK. md. 688, 691) Özel olarak düzenlenmiş olan maddeleri dışında, 690. madde de poliçe hükümlerine yollama yapılarak, bonoya ilişkin düzenleme genişletilmiştir.

²¹² Bonoda poliçedeki gibi, bir muhatap yoktur. Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 94.

²¹³ TTK. md. 688/ b. 2 "... 2. Kayıtsız şartsız muayyen bir bedeli ödemek vadini; ..."

üzerinde, senedi ödemek üzere bir üçüncü kişi gösterilebilir(ikametgahlı-adresli bono) (TTK. md. 586), bu şekilde bir şahıs gösterilmemiş ise tanzim edene ibrazı ve bu kişi tarafından senedin ödenmesi gerekir. Düzenleyene ibraz edilen senet bu kişi tarafından ödenmez ise, ödememe protestosunun tanzim edene karşı düzenlenmesi lazımdır, aksi takdirde bononun diğer müracaat borçlularına başvurma hakkı kaybedilecektir²¹⁴. Senet üzerinde gösterilen üçüncü kişi senedin ödenmesinden dolayı sorumluluk altında bulunduğu takdirde, kendisine karşı sebepsiz iktisap davası açılabilir.

Bonoyu düzenleyen, kendi ikametgahından başka bir yerde ödeneceğini şart koşabilir. Eğer ödeyecek üçüncü şahsı tayin etmezse, o mahalde bizzat ödemeyi taahhüt etmiş sayılır²¹⁵.

C. Çek hükümlerine göre:

a. Davacı Sıfatı:

Sebepsiz iktisap davasını açabilecek olan kişi öncelikle, çeki elinde bulunduran hamildir. Hamil, kimi zaman lehtar olurken, kimi zaman çeki ciro yoluyla devralmış olan yetkili hamil olabilmektedir²¹⁶.

²¹⁴ Öztan, s. 1014.

²¹⁵ Poroy/ Tekinalp, s. 237.

²¹⁶ Reisoğlu (Çek), s. 346- 347; Dava konusu çekin, TTK. ' nun 708 inci maddesinde açıklanan sürede ibraz edilmediği ve ödemededen imtina keyfiyetinin aynı Yasanın 720 nci maddesinde gösterilen şekilde belirlenmemiş olması nedeniyle, hamilin çek' e dayalı müracaat haklarını yitirdiği anlaşılmaktadır. Ancak, böyle bir durumda, TTK.' nun 644 üncü maddesine göre, çekin keşidecisine karşı sebepsiz iktisap davası açılabilir. Bu davanın davacısı kural olarak hamil ise de, şayet hamil rücu yolu ile senet bedelini cirantadan tahsil etmişse, sebepsiz iktisap davası açma hakkının hamilin rücuuna muhatap olan cirantaya geçtiğinin kabulü gerekir. Somut olayda ise, davacının dosyaya ibraz ettiği 18.7.1994 tarihli belgeden dava konusu 15.6.1994 tarihli çekin ibraz süresi içerisindeki hamilinin Dursun Tepe olduğu ve süresinde ibraz etmediği ve böylece cirantası olan davacıya çek' e dayalı olarak rücu imkanını kaybettiği anlaşılmakta olup, alacağın temlik yoluyla çeki elinde bulunduran davacının TTK.' nun 644 üncü maddesine dayanarak keşideci davalıdan çek bedelini talep edemeyeceğinin kabulü gerekir. Mahkemece, yukarıda açıklanan nedenlerle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde kabulü doğru görülmemiştir. (Yarg. 19. HD. 25.02.1997 E. 5578, K. 1759).

Lehtar, genellikle keşideci ile aralarında mevcut olan bir asıl borç ilişkisine dayanarak alacaklı durumuna gelmektedir ve bu nedenle, asıl borç ilişkisine dayalı dava hakkı bulunmakla birlikte koşulları olduğu takdirde, sebepsiz iktisap davası yoluna başvurarak alacağına kavuşabilecektir.

Ancak, çekin hamili o çekin lehtarı değil de ciro yoluyla devralan kimse ise, lehtarla keşideci arasında mevcut olan asıl borç ilişkisine dayanarak alacağın tahsili yoluna gidemeyecektir. Koşulları olduğu takdirde çek bedelinin tahsili için elinde bulunan imkan sebepsiz iktisap davası olacaktır.

İbraz süresi geçmiş olduğu halde henüz cayılmamış çekin muhatap banka tarafından ödenmesi mümkündür²¹⁷. Bu şekilde, ödeme sırasında muhataba yapılacak ciro makbuz hükmünde olduğu için, ödemede bulunan banka çekin hamili durumuna geçemeyecektir ve dolayısıyla sebepsiz iktisap davasını açmaya hakkı olmayacaktır²¹⁸.

²¹⁷ Süresinde ibraz edilmemiş çekten dolayı keşidecinin, söz konusu çekten cayma hakkı doğar.(İstisna: Çekten cayılamayacak haller. (TTK. md. 645, 723)) Keşideci bu hakkını kullanarak çekten caymışsa, bu takdirde muhatabın çek kendisine ibraz edilirse, ödememe yükümlülüğü söz konusudur. (TTK. md. 711/ 2) Narbay, s. 34- 35, 52- 53.

²¹⁸ Bu gibi bir durumda, muhatap banka ile keşideci arasında var olan açık ya da kapalı çek sözleşmesi uyarınca, banka keşideciye karşı dava açabilecek olsa bile, karşılığı olmadığı halde ödemede bulunan bankanın sebepsiz iktisap davası açmaya hakkı yoktur. Şimşek (Haksız İktisap), s. 356; Karşılığı olmayan çekin muhatap banka tarafından ödenmesi halinde, ödenmiş olan bedeli keşideciden talep etme imkanı mevcuttur. Ancak, bu hukuki imkan sebepsiz iktisap davası değildir. Esas itibariyle vekaletsiz iş görme, ya da aralarındaki sözleşmeye dayanarak bu talebi yapabilecektir. Dolayısıyla, başka bir hukuki imkana dayanarak alacağını talep edebilecek olan muhatap, sebepsiz iktisap davası yoluna başvuramayacaktır. Bak. Sabih Arkan/ Celal Göle, Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XII, S. 2- 3, Ankara, Haziran 1984, s. 58; "...Takibi yapan banka çekin muhatabıdır. Nezdindeki hesapta karşılığı bulunan paradan çek hamillerine ödediği meblağı keşideci Enver' den çekiye dayanarak ve kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile tahsilini istemiş bulunmaktadır... Çek keşidecisi lehine muhatap banka nezdinde karşılık olarak bir hesabın bulunması kanun icabıdır. Muhatap banka, nezdinde karşılığı bulunmayan çeki reddetmek ve keyfiyeti ibraz tarihini kayıt sureti ile çek arkasına yazmakla yükümlüdür. Çek bedelini ödeyen banka, keşideciyi çekiye dayanarak değil, aralarındaki sair hukuki münasebetlerden doğan bir alacağı varsa buna göre takip veya dava etmesi gerekir. Keşideciyi sadece çeklere müsteniden kambiyo senetlerine özgü özel yolla takip etmesinde isabet yoktur." Yarg. İD. 22.6.1970, 6692 E., 6730 K. (Bkz. Muzaffer Coşkun, **Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları**, İstanbul, 1994, s.115-116).

b. Davalı Sıfatı:

Çek keşide ederek alacaklıya veren kimse, (çek hesabının sahibi) çekten dolayı hamile karşı asil borçlu durumundadır²¹⁹. Bu yüzden, TTK. md. 644 anlamında sebepsiz iktisap davasının yöneltilebileceği kimse, (davalı) çekin keşidecisidir²²⁰.

Reisoğlu' na göre; çekten dolayı sebepsiz iktisap davası ancak keşideci aleyhine açılabilir. Müracaat haklarının korunabilmesi için yapılması gerekli işlemlerin yapılmaması veya zamanaşımı nedeniyle, çek bedelini ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş olan cirantalara karşı bu dava açılmayacaktır²²¹.

Öztañ' a göre esasen çekte, teknik anlamda asli borçlu diyebileceğimiz bir borçlu yoktur. Bu çekte kabul yasağının bir sonucudur. Çekte müracaat borçluları mevcuttur. Bu kişiler, keşideci, cirantalar ve avalistlerdir²²².

Muhatap bankanın çekten dolayı sebepsiz iktisap talebiyle karşılaşp karşılaşmayacağı sorunu tartışılmıştır²²³. Çekte kabul işlemi yasağı vardır²²⁴.

²¹⁹ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 100.

²²⁰ İnan (Riziko), s. 75.

²²¹ Reisoğlu (Çek), s. 346.

²²² Öztañ, s. 1129.

^{223a} ... Her ne kadar davacı taraf, gerek dava dilekçesinde ve gerekse yargılama sırasında Türk Ticaret Kanunu' nun 708. maddesi hükmüne dayanarak söz konusu çekin münhasıran muhatap " Pamukbank Beyoğlu Şubesi' ne ibraz edilebileceğini ve bu banka şubesinde başka diğere bir bankaya ibraz edilemeyeceğini ve dava konusu çekin davalı şirket temsilcisi tarafından Kuşadası Akbank Şubesine ibraz edilmiş olmasının asla kanunun anladığı anlamda" muhataba ibraz yerine geçemeyeceğini ileri sürmüş ve özel daire de bu görüşü benimsemiş ise de, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu aynı görüşe katılmamıştır. Gerek Türk Ticaret Kanunu' nun 708. maddesinin yazılış şekline ve gerekse bir çekin üzerine çekildiği banka şubesinden başka bir şube üzerine ciro edilmesine imkan veren aynı kanunun 701. maddesinin son fıkrası hükmü ile, bir çekin takas odasına ibraz edilmiş olması halinde, ödeme için muhataba ibraz yerine geçeceğine ilişkin yine aynı kanunun 710. ve bir de umumi ve hususi çizgili çeklerle ilgili 715 ve 716. maddeleri hükümleri hep birlikte göz önünde tutulduğu takdirde, davacı tarafın davasını dayandırdığı 708. madde hükmünün iddia edildiği gibi amir ve mutlak bir hükmü ihtiva etmediği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır....Çekle ödemenin bu özelliği icabı olarak; bugün memleketimizde, bir çok, üzerine çekildiği bankadan başka bir bankaya ibraz edilerek o bankanın muhatap Bankadan karşılık istemesi suretiyle ödendiği bir gerçektir. ...Çek hamili olan davalı şirket temsilcisinin (idare meclisi reisinin) iş ve gücünü bırakarak Kanuni ibraz gününün son günü bulunduğu

Buna rağmen çek üzerine kabul şerhi işlenmiş olursa, bu kaydın yazılmamış olduğu kabul edilir²²⁵. Bu durum, muhatabın çekten dolayı çeşitli yollardan kambiyo taahhüdü altına girmesini engellemektedir. Muhatabın, çeki ciro yapması veya aval vermesi gibi işlemleri yapması mümkün değildir²²⁶. Bu açıklamalarda göstermektedir ki; muhatap, çekin ödenmemesinden dolayı doğrudan doğruya sorumluluk altına girmemektedir. Dolayısıyla, muhatap bankaya karşı sebepsiz iktisap davasının açılmayacağını kabulü gerekir.

Göle de, hamile; herhangi bir nedenden dolayı ödeme yapmayan bankanın, ciro yapma ve kabul yasağı uyarınca, hiçbir zaman müracaat borçluları arasına girmeyeceğini belirtmiştir²²⁷.

Kuşadası'ndan uçak veya sair bir vasıta ile İstanbul'a kadar giderek elindeki çeki davacı bankanın Beyoğlu Şubesine ibraz etmesini istemek ve onu bu şekilde bir harekete zorlamak, ticari hayatın olağan akışına aykırı bir davranış olur. Bir an için, Türk Ticaret Kanunu'nun 708. maddesinde yer alan (...Çek, ... muhataba ibraz edilmelidir.) hükmü mutlak ve emredici bir hüküm gibi kabul edilerek aynı kanunun 710. maddesinde yer alan (Çekin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer.) hükmü ile yukarıda değinilen yine aynı kanunun 701., 715, ve 716. maddeleri hükümleri hiç yok farz edilse bile, Türk Ticaret Kanunu'nun 720 ve 730/ 14. bendi hükümleri yoluyla çekler içinde uygulama yeteneği olan ve kıymetli evraka(kambiyo senedine) dayanan bir hakkın korunması için senet hamili tarafından kanuni süresi içerisinde yapılması gereken bir işlemin o süre içerisinde yapılmayıp ihmal edilmiş bulunması nedeniyle senet borçlusu veya senet muhatabının o senetten doğan borçları düşmüş bile olsa, muhatabın hamilin zararına ve sebepsiz olarak kazanmış olduğu meblağ nisbetinde yine hamile karşı borçlu olacağını öngören Türk Ticaret Kanunu'nun 644. maddesi hükmü karşısında, davacı banka, hem keşideci ve hem de muhatabı bulunduğu 2 Mart 1972 günlü (850.000) liralık çekten dolayı meşru hamil davacı şirkete karşı çek bedeli nisbetinde borçlu durumdadır...Gerek yukarıda açıklanan nedenlerle ve gerekse mahalli mahkemenin direnme kararında belirttiği sebeplerle, davacı bankanın, hem keşidecisi ve hem de muhatabı bulunduğu 2 Mart 1972 tarihli (850.000) liralık çekten dolayı çek hamili davalı anonim şirkete karşı borçlu durumunda olduğundan İcra ve İflas Kanununun 72. maddesine istinaden davacı banka tarafından davalı şirket aleyhine açılmış olan (menfi tesbit davası) nın reddine ilişkin direnme kararının onanması gerekmiştir..." Yarg. HGK. 13.11.1974, 641 E., 1185 K. (Erol Ertekin, İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, 2. Bası, Ankara, 1996, s. 239- 242).

²²⁴ Çekte kabul yasağı getirilerek, kambiyo borçlularının içine muhatap bankanın da katılması önlenmek istenmiştir. Reisoğlu (Çek), s.138.

²²⁵ TTK. md. 696 " Çek hakkında kabul muamelesi cari değildir. Çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi, yazılmamış sayılır."

²²⁶ Bkz. Öztan, s. 1126- 1127; TTK. md. 701/ f. 2 "... Kısmi ciro ve muhatabın cirosu bătıldır."

TTK.md. 706 " Çekte yazılı bedelin ödenmesi, kısmen veya tamamen aval ile temin olunabilir. .

Bu teminat muhatap hariç olmak üzere üçüncü bir şahıs yahut çek üzerinde esasen imzası bulunan bir kimse tarafından da verilebilir."; İnan (Riziko), s. 46.

²²⁷ Göle, s. 177.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere çekte kabul yasağı kuralı cari olduğundan ve muhatabın çek yaprağının üzerinde imzasının bulunmasının gerekli olmadığından dolayı muhatabın çek için asli borçlu durumuna girmeyeceği sonucuna varılmıştır. Aynı yazar, farklı bir düşünce ile, TTK. md. 695/ II' ye dayanarak, muhatap tarafından, karşılığı kısmen bulunan çekin ödenmesinin mecburi olduğu ve kısmi ödeme yapmak zorunda olan muhatabın evleviyetle çekin tümünün ödenmesi konusunda da sorumlu olduğu sonucuna varmıştır. Buradan hareketle, hamilin muhatabı dava etme hakkı olduğunu söylemektedir²²⁸.

Şimşek' e göre, esas olarak çek üzerine yazılmış bir kabul şerhinin geçerli olmayacağı yasa da açıkça belirlenmiş olduğundan, hamilin kabul eden muhatap bankaya karşı sebepsiz iktisap davası açamayacağının kabulü gerekir. Ancak yine aynı yazara göre; ikametgahlı poliçe hükümlerinin çekler açısından da uygulanabileceği durumlar mevcuttur²²⁹. Buna göre, çekin muhatabın konutunda veya başka bir yerde üçüncü şahıs(bu şahıs banka olmak kaydıyla) tarafından ödenmek üzere keşide edilebileceğine göre, üçüncü kişi durumunda olan banka hakkında sebepsiz iktisap davası açmak mümkündür²³⁰.

Çek Kanunu' nun(4814 sayılı Yasa ile değişik) 10. maddesi²³¹ uyarınca muhatap banka her çek yaprağı için belirli miktarda ödeme yapmak zorunda bırakılmıştır. Bu düzenleme karşısında ilk bakışta bankanın, çek borçlularından birisi olarak kambiyo taahhüdünde yer aldığı düşünülebilir. Bunun sonucu olarak da, yasal koşullar oluştuğunda muhatap bankaya karşı

²²⁸ Aynı yazara göre, TTK. md. 711 hükmü doğrultusunda, cayılmamış çekleri de muhatabın ödeme yükümü vardır. İnan (Riziko), s. 39.

²²⁹ "İkametgahlı çek" TTK. md. 699 ' da düzenlenmiştir. Bu madde İsviçre Borçlar Kanunu' nun 1107. maddesinden alınmıştır. Bkz. Hamdi Yasaman, Çek, 40.Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997, s. 225.

²³⁰ Şimşek (Haksız İktisap), s. 355.

²³¹ 3167 sayılı " Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunu" 10. madde f. 1 c. 1 "Muhatap banka, süresinde ibraz edilen çekin karşılığının bulunmaması halinde her çek yaprağı için üç yüz milyon liraya kadar ve kısmen karşılığının bulunması halinde ise bu miktarı her çek yaprağı için üç yüz milyon liraya tamamlayacak biçimde ödeme yapmakla yükümlüdür."

sebepsiz iktisap davasının yöneltilebileceği sonucuna varılır. Ancak, yasanın vermiş olduğu bu zorunluluktan hareket edilerek, sebepsiz iktisap davasının muhatap bankaya yöneltilebileceğini düşünmek hatalı olur kanısındayız. Çek Kanunu' nun 10. maddesi her çek yaprağı için sınırlı miktarda belirlediği bedelin çekin, karşılıksız olması halinde ödenmesini mümkün ve zorunlu kılmıştır, bankanın sorumluluğu miktar olarak belirlenmiştir. Belirlenmiş orandaki ödemeyi de kanun icabı, talep halinde yapmak sorumluluğu altındadır. Senet bedelini kısmen de olsa tahsil etmede bunun gibi bir hukuki imkana sahipken hamil tarafından, muhatap banka aleyhine, sorumlu olduğu miktar için çek kanununun ilgili hükmüne dayanarak sebepsiz iktisap davası açılmaması gerekir. Bunun yanında, çekte kabul yasağı yürürlükte olduğundan ve muhatap bankanın hiçbir zaman çekin asli borçlusu durumuna gelmeyeceğinden dolayı, herhangi bir çekten dolayı muhatap bankaya karşı sebepsiz iktisap davası açılmaz düşüncesinin yerinde olduğu kanısındayız.

Muhatabın çekten dolayı borçlu durumuna gelip gelmeyeceği konusunda çeklerde uygulanan teyit mekanizmasını da değinmek gerekir. Yargıtay bir kararında, teyit alınmış çekin karşılığı hamil lehine banka tarafında bloke edilmiş sayılır demiştir²³². Bu şekilde teyit edilmiş bir çekten dolayı banka, ibraz süresinin sonuna kadar hamile karşı sorumludur. Teyidin sonuçlarının bu şekilde kabulü sonucudur ki; hamil çeki süresinde ibraz etmek ve ödememeyi usulüne uygun şekilde tespit ettirmekle muhataba karşı çek bedelinin tahsili için dava açabilecektir²³³. Peki koşulları oluştuğunda bu şekilde bir çeki dayanarak muhatap sebepsiz iktisap davasıyla karşı karşıya kalabilecek midir? Çekte teyit sonucunda, Yargıtay' ında belirttiği gibi çek bedelinin hamil lehine bloke edilmesi söz konusu olursa ve banka bloke edilmiş olan parayı bir şekilde hamile ödemez ise, sebepsiz olarak zenginleşme halinin varlığı söz konusu olur. Burada kanımızca, bankaya karşı; özel bir düzenleme ile koşulları sınırlı şekilde belirlenmiş olan TTK. md.

²³² Bkz. İnan (Riziko), s. 44.

²³³ Doktrindeki egemen görüş, çekte teyit mekanizmasının geçerli olduğu ve teyitli çekteki muhatap- hamil ilişkisinin, teyitsiz olan çeklerdekinden farklılık gösterdiği yönündedir. İnan (Riziko), s. 44; Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 117.

644 anlamındaki sebepsiz iktisap davası açılmamalıdır²³⁴. Garantili çeklerde de durum aynı olmalıdır. Çünkü açıkça bir çekin ödenmesinin banka tarafından garanti edilmesi, çekte kabul yasağına aykırıdır. Bu yüzden, garantili çek uygulaması yapılmış olsa bile, burada ödenmeyen çekten dolayı bankaya karşı sebepsiz iktisap davası açılmamalıdır²³⁵.

Çekin cirantaları (lehdar dahil) TTK. md. 730/ 4. yollaması ile uygulanan TTK. md. 597 hükmüne göre, çek üzerine yazacakları bir beyan ile çekin hamiline ödenmemesi sonucunda ortaya çıkacak sorumluluktan kendilerini bertaraf edebilirler²³⁶.

II. TALEBİN İÇERİĞİ

TTK. 644. maddesinde, sebepsiz iktisap davasında nelerin talep edilebileceği konusunda bir düzenleme mevcut değildir. Bu konu TTK' nda başkaca bir maddede de düzenlenmiş değildir. Bu konuda yasal boşluk vardır.

Sebepsiz iktisap davası açıldığında, öncelikle borçlunun zenginleştiği miktar oranında bir talep yapılabilecektir²³⁷. Buna ilişkin, Yargıtay kararları mevcuttur²³⁸.

²³⁴ Bu tür bir olayda, Borçlar Kanunu anlamında bir sebepsiz iktisap davasının açılabilmesi düşüncesi yerinde olacaktır.

²³⁵ Garantili çek uygulaması sonucu bankanın çekin ödenmesini garanti etmesi açıkça kabul yasağına aykırıdır ve geçersizdir. Bkz. İnan (Riziko), s. 48; Şayet banka tarafından çek hakkında garanti verilmiş ve bu durum açıkça beyan edilmişse, zaten bu durumda ilgili çekin ödenmemesi halinde başka hukuki imkanlar dahilinde çek bedelinin tahsili amacıyla muhatap dava edilebilecektir. Burada sebepsiz iktisap davası uygulama alanı bulamayacaktır.

²³⁶ Göle, s. 178.

²³⁷ Öztan, s. 927.

²³⁸ " ...Davacı vekili, davalının keşide ettiği 3 adet çekin müvekkilinin hamili olduğunu, çeklerin karşılıksız çıkması üzerine, ihtiyati haciz kararı alınarak icra takibine girişildiğini, ödeme emrinin tebliği üzerine davalının Trabzon İcra Tetkik Mercii' ne başvurarak zamanaşımı itirazında bulunarak takibi iptal ettirdiğini ileri sürerek çek bedeli, çek tazminatı, komisyon ve faiz alacağı 421.810.000.- lira alacağın, 141.050.000.- çek bedeline yürütülecek % 75 ticari reeskont faiziyle birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, davacının yetkili hamil olmayıp, çeklerin kendisi tarafından da bankaya ibraz edilmediğini, ibrazdan sonra yapılan cironun ise alacağın temlikli hükümlerine tabi olup,

Bahtiyar' a göre, sebepsiz iktisap davası haksız zenginleşme miktarı nisbetinde açılabilir. Zenginleşme miktarının hesabında esas alınacak zaman

bu şekilde yapılan bir temlik de bulunmadığını, çek arkasında bulunan çek hamilleri A.A. ve M.İ. ' un cirolarının bankaya ibraz cirosu olduğunu, davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece verilen yetkisizlik kararının Dairemizin 28.4.1997 gün ve 1997/ 2557-2918 sayılı ilamıyla bozulması üzerine, mahkemece bozmaya uyularak yapılan yeniden yargılama sonucunda, davacının zamanaşımına uğramış olan, (141.050.000.-) lira üç adet çek bedeli, (7.052.500.-) lira %5 çek tazminat, (423.000.-) lira, %0,3 Komisyon, (271.186.750.-) lira faiz, (2.099.000.-) lira' yı davalıdan talep hakkı bulunduğu gerekçesiyle, bu miktar alacağın davalıdan tahsiline, çekler tutarı (141.050.000.-) lira' ya dava tarihinden itibaren ticari reeskont faizi yürütülmesine karar verilmiştir.

Karar, davalı tarafından temyiz edilmiştir.

...

2- Ancak, çek' e dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yoluyla kavuşabilmesi için ya doğrudan temel ilişkiye dayanarak bir tahsil davası ya da TTK.' nun 730/ 14. bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken ve aynı yasanın 644. maddesinde düzenlenmiş bulunan haksız iktisap davası yoluna başvurulması gerekir. Davacı da, yukarıda belirtildiği gibi ikinci yolu seçerek keşideciye karşı haksız iktisaba dayanarak alacak davası açmıştır. Böyle bir davada talep hakkı zamanaşımının gerçekleştiği veya müracaat hakkının kaybedildiği anda maddi hukuk açısından hak sahibi bulunan hamile aittir. TTK. ' nun 703. maddesine göre, hamiline yazılı çekin ciro yoluyla tedavül görmesi çekin hamiline yazılı vasfını etkilemez ise de çekin mücerret teslim yoluyla el değiştirmesine ancak ödemededen imtinanın TTK.' nun 720. maddesinde öngörülen şekillerden biriyle tespitine kadar diğer bir deyişle çekin olağan fonksiyonu olan ödemenin yapılacağı umudunun mevcut olduğu süre zarfında cevaz verilebilir. Nitekim, TTK.' nun 705. maddesinde ibraz müddetinin geçmesinden veya ödememe keyfiyetinin usulen tespitinden sonra yapılan bir cironun alacağın temlik hükmünde olduğu belirtilmek suretiyle çekin tabi olduğu kambiyo hukuku devir şekline göre tedavül kabiliyetinin ibraz süresinin sonuna veya ödememe hususunun tesbitine kadar mevcut olabileceğine işaret edilmiştir. Bu durum karşılıksızlığı usulen saptanan çekleri herhangi bir temlik beyanı veya ciro imzası olmadan mücerret teslimle edinen kişinin de meşru hamil sıfatı bulunmadığından böyle bir dava açma hakkı bulunmamaktadır. (Anılan karar için Bkz. Batider, C. XV, S. 3 s. 168- 169) Davalı tarafından davacının çekleri bankaya ibrazdan sonra elde ettiği ileri sürüldüğüne göre, mahkemece bu husus üzerinde durulması ve davaya konu çeklerin kim tarafından bankaya ibraz edildiğinin saptanması ve sonucuna göre bir hüküm kurulması gerekirken yetersiz incelemeyle yazılı olduğu şekilde karar tesisi doğru görülmemiştir.

3- Türk Ticaret Kanunu' nun kambiyo senetlerine ilişkin talebiyle ilgili tek hükmünde /TTK.' nun 644. maddesi), nelerin istenebileceği belirtilmemiştir. Bu taleple borçlunun zenginleştiği miktarda bir ödemede bulunması istenir. Çünkü, borçlu çekten dolayı bu miktarda sorumlu kalmıştır. (Prof. Dr. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, 2. baskı, s. 927) Bu nedenle davalının çek tazminatı, komisyon ve icra takip giderlerinden sorumlu tutulmaması gerekirken yazılı şekilde bu kalemlerden dolayı sorumluluğuna da hükmolunması da kabul şekli bakımından yanlış olmuştur.

4-Ayrıca, yine kabule göre; davacı talebinin %75 oranında reeskont faizi olması nedeniyle, hiçbir şekilde bu oran aşılmamak kaydıyla, TC. Merkez Bankası' ndan reeskont faizi oranları sorulmak suretiyle belirlenecek oranlar nisbetinde davalının temerrüt faiz borcunun tesbiti gerekirken, varsayımsal %75 oranı üzerinden yapılan hesaplama dayanılarak bulunan birikmiş faiz alacağının tahsiline dair hüküm tesisi de doğru bulunmamış ve açıklanan nedenlerle kararın bozulması gerekmiştir.

.....2, 3, 4 no' lu bentlerde açıklana nedenlerle ... kararın davalı yararına BOZULMASINA, ... oybirliği ile karar verildi. " Yarg. 11. HD. 3.5.1999, E. 1999/ 1590, K. 1999/ 3442, (Bkz. Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.).

dilimi, zamanaşımının gerçekleştiği veya senetten dolayı yapılması gereken işlemlerin yapılmaması nedeniyle müracaat hakkının düştüğü an olmalıdır²³⁹.

Karayaçın' a göre, sebepsiz iktisap davası, sebepsiz olarak iktisap edilen miktar üzerinden açılabilir. Bu konuya şu örneği vermektedir: poliçenin muhatap nezdinde on bin liralık karşılığı mevcuttur. Oysa senet üzerinde yazılı bedel miktarı on beş bin liradır. Bu durumda şartları oluştuğunda açılacak olan sebepsiz iktisap davası, muhatap nezdindeki karşılık oranında açılmalıdır. (yani on bin lira.) Bakiye kalan beş bin lira için de, keşidecinin poliçeden dolayı sebepsiz iktisabı olacağı için, ayrıca keşideci aleyhine dava açmak gerekmektedir²⁴⁰.

Yabancı doktrinde bazı hukukçulara göre; sebepsiz zenginleşme çoğunlukla, bir borçtan kurtulma şeklinde ortaya çıkmaktadır, dolayısıyla bu davada yapılacak talep, içerik yönünden nakden ödemeye yönelik bir talep olacaktır. Yine bu hukukçulara göre; sebepsiz iktisap davası poliçedeki talep hakkının bir kalıntısıdır, bundan dolayıdır ki davadaki talep daima nakden ödemeye yönelik olacaktır²⁴¹.

Öztañ' a göre; dava konusu zenginleşme çoğunlukla borçtan kurtulma şeklinde ortaya çıktığı takdirde, bu hallerde bir para borcu söz konusu olmaktadır ve bu açıdan bakıldığında yabancı doktrindeki bu görüşte haklılık payı vardır. Ancak, zenginleşmenin ortaya çıkış şekli, bir başkasına yöneltilebilecek bir alacak olduğu durumlarda çözüm alacağın temlik yolu ile bulunacaktır ve aynı hukukçuya göre; bu durumun, örneğin: borçlunun malvarlığında bir değer bulunmadığından alacağın tahsil edilebilmesinin mümkün olamadığı durumlarda sonuca ulaşmayı sağlayabilmek gibi olumlu sonuçları vardır²⁴².

²³⁹ Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 91.

²⁴⁰ Karayaçın (Kambiyo Senetleri), s. 341- 342.

²⁴¹ Bkz. Öztañ, s. 927.

²⁴² Öztañ, s. 927- 928.

Doğanay' a göre, sebepsiz iktisap davası ancak sebepsiz zenginleşme oranında açılabilir²⁴³.

Domaniç' e göre, talebin ne olacağı yönünde Türk Ticaret Kanunu' nda açık bir düzenleme olmadığına göre, dava konusunun tespiti için Borçlar Kanunu' nun uygulanması gerekir. Bu düşünceye göre, BK. md. 63' ten faydalanmalıdır. Bu maddeye göre ise, sebepsiz iktisap davasının konusu, ne zarar görenin tüm kaybı ne de haksız iktisapta bulunanın bütün kazanımıdır. Bu miktarlar davanın azami sınırını teşkil eder. Buradan yola çıkarak haksız iktisap davasında konunun, dava zamanında haksız olarak iktisapta bulunan kimsenin, malvarlığında mevcut bulunan miktardır denilebilir. Davalının haksız iktisap oranında indirimine gidilebilmesi konusunda bazı imkanları mevcuttur, buna göre, haksız iktisapta bulunan kimse, elde etmiş olduğu kazancın kısmen veya tamamen malvarlığından çıkmış olduğunu ispatlamasıdır²⁴⁴.

Poroy/ Tekinalp' e göre; davada talep senet bedeli kadardır, daha fazla olamaz ve faiz istenemez. Talep kural olarak bir miktar paranın tahsilidir, ancak bazı durumlarda alacağın temliki de hakimden talep edilebilir. Senet bedelinin bir kısmı dava açılmadan önce hamile veya önceki hamillerden bir veya birkaçına ödenmiş olursa, dava açılırken talep edilebilecek miktar, ödenen tutarın senet bedelinden düşülmesi sonucunda bulunur²⁴⁵.

Reisoğlu' na göre, davanın değeri, hamilin fakirleştiği ve keşidecinin zenginleştiği miktarla sınırlıdır²⁴⁶.

Göle' ye göre; bu davada talep miktarı senet bedeli ile sınırlı olduğundan dolayı, senet bedelini aşan zararlarda hamil, bu zararını sebepsiz iktisap davası içerisinde talep edemez²⁴⁷.

²⁴³ Doğanay, s. 1810.

²⁴⁴ Domaniç (Şerh), s. 359; Domaniç (Kıymetli Evrak), s. 298.

²⁴⁵ Poroy/ Tekinalp, s. 227.

²⁴⁶ Reisoğlu (Çek), s. 347.

Yargıtay, 30.5.1995 tarihli bir kararında²⁴⁸ temel ilişkideki miktara göre sonuca varılması gerektiği yönünde karar vermişken, daha sonraki 3.5.1999 tarihli bir kararında, sebepsiz iktisap davasında borçlunun zenginleştiği miktarda ödeme istenebileceğini açıklamıştır²⁴⁹.

Sebepsiz zenginleşmenin ortaya çıktığı zaman dilimi olarak baz alınması gereken an; senetten doğan alacağın zamanaşımına uğradığı zaman veya senetten doğan hakkı koruyan işlemlerin ihmal edilmesi veya hiç yapılmaması nedeniyle hamilin müracaat hakkının düştüğü zamandır²⁵⁰.

Bu davada, faiz konusunda ne şekilde karar verileceği TTK. md. 644' de düzenlenmemiştir. Yargıtay vermiş olduğu bir kararında, genel hükümlere göre faiz hesabının yapılması yönünde görüş bildirmiştir²⁵¹.

²⁴⁷ Göle, s. 186; Yarg 11 HD.. 3.5.1999 T. karar için bkz. dn. 271.

²⁴⁸ " Davacı, çekin süresinde ibraz edilmemesi nedeniyle çek bedelinin tahsilini istemiş ve davalı da, borcun bir kısmını kabul etmiştir. Mahkemece, çek miktarı 45.000.000.-TL olmasına karşın, dava 20.000.000.-TL üzerinden kabul edilmiş ve kararı, davacı temyiz etmiştir.

...davanın TTK.' nun 644 üncü maddesi çerçevesinde açılmış bulunan haksız iktisaba dayalı bulunmasına, bu durumda davacının, davalı tarafın daha çok haksız iktisapta bulunduğunu usulen kanıtlayamamış bulunmasına göre, davacı tarafın temyiz itirazlarının reddiyle, hükmün onanması gerekmiştir. (Yarg. 19. HD. 30.5.1995, E. 7419, K. 4705) Eriş(Çek), s. 386).

²⁴⁹ Kararın metni için bkz. dn. 271.

²⁵⁰ Öztan, s. 928; " TTK.' nun kambiyo senetlerine ilişkin sebepsiz iktisapla ilgili 644 üncü maddesinde nelerin talep edilebileceği hususunda açıklık bulunmamakta ise de, Yargıtay' ın kararlılık kazanan görüşüne göre, bu taleple borçlunun zenginleştiği miktarda ödemede bulunması istenebilir. Sebepsiz zenginleşmeye esas alınacak an, alacağın zamanaşımına uğradığı veya müracaat hakkının düştüğü andır. Somut olayda, davalı keşidecisi olduğu çekin hatır çeki olduğu yolundaki savunmasını kanıtlayamadığı gibi, bedelini ödemediği de kabulünde olduğundan, anılan çek tutarı kadar sebepsiz zenginleştiğinin kabulü gerekir. Mahkemece, açıklanan hususlar gözetilerek davalının çek bedelinin tamamından sorumlu tutulması gerekirken, yazılı şekilde davanın kısmen kabulünde isabet görülmemiştir. (Yarg. 19. HD. 17.2.1998 E. 8522, K. 998) Eriş(Çek), s. 417.

²⁵¹ " ...Davacı, çekin tanzim tarihinden itibaren temerrüt faizi talep etmiştir. Konuyu özel olarak düzenleyen sözü edilen maddede(TTK. md. 644), bu konuda açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte davanın sebepsiz zenginleşme ilkelerine dayalı bir talep şekli olduğu kuşkusuz bulunmaktadır. O halde, uyuşmazlığın çözümünde bu hukuki dayanağın ilkelerinden yararlanılması gerekir. Nitekim doktrinde de bu davada faizin genel hükümlere göre istenebileceği vurgulanmıştır. (Bkz. F. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, 2. Bası, sh. 904- 907). BK.' nun 61. ve onu izleyen maddelerinde düzenlenmiş olan sebepsiz zenginleşme taleplerinde ana alacağa sebepsiz zenginleşmenin meydana geldiği tarihten itibaren temerrüt faizi yürütülmesi gerektiği uygulamada kabul edildiğine göre, TTK.' nun 644. maddesine dayalı davalarda da sebepsiz zenginleşmenin vaki olduğu tarihten itibaren temerrüt faizine hükmedilmesi gerekir. Dava konusu, kambiyo senedi çek niteliğinde

III. DAVANIN ZAMANAŞIMI

Sebepsiz iktisap davası açma hakkının ne zaman sona ereceği, Türk Ticaret Kanunu' nda düzenlenmemiştir. Dolayısıyla yasada boşluk vardır.

Sebepsiz iktisap davasında hangi zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği konusunda; doktrindeki düşünceler şu şekildedir:

Zamanaşımının ilgili yasada düzenlenmemiş olması, bazı hukukçulara göre bir kanun boşluğu olarak değerlendirilmektedir²⁵².

Domaniç' e göre, sebepsiz iktisap davasına hangi zamanaşımı süresinin uygulanacağı konusunda Türk Ticaret Yasası' nda bir düzenleme olmadığı için, Borçlar Kanunu' ndan yararlanarak zamanaşımının tespit edilmesi gerekir. Bu durumda BK. md. 66' dan yararlanılmalıdır²⁵³. Bu

olduğuna göre sebepsiz zenginleşmenin olduğu tarih, şayet çek ibraz edilmiş ise ibraz günü, ibraz edilmemiş ise ibrazı gereken son gün olarak kabul edilmelidir."

Yerel mahkemece yapılan yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden yerel mahkeme hükmünü düzelterek onamıştır. Yarg. 11. HD: 17.6.2002, 2756 E., 6224 K. (Bkz. Reisoğlu (Çek), s. 352).

²⁵² Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 342; Halil Can, Semih Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 1999, s. 177.

²⁵³ " Davacı vekili, müvekkilinin alacağına karşılık davalıların keşideci ve lehdar oldukları çeki aldığını, davalıların ricası üzerine çekin arkasının yazdırılmayarak beklendiğini, ödenmemesi üzerine icra takibine başlandığını, itiraz üzerine açılan itirazın kaldırılması davasının red ile sonuçlandığını, davalıların çek bedelini ödememiş olduklarını ileri sürerek, 2.750.000.000.-TL' nin davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı Ö., çek bedelinin nakit ve başka çeklerle ödenmiş olduğunu, borcu kalmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Davalı kooperatif, davacının eşine davaya konu çekin verildiğini, ödenemeyince bu çek yerine iki adet çek verilmiş olduğunu ve bunların ödendiğini savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve dosyadaki belgelere göre, davanın TTK.' nun 644. maddesine dayalı olduğu, bu davanın davacı tarafından ancak kendi cirantasına karşı açılabileceği, davalılar ile akdi ilişkisinin bulunmadığı, bu davanın çek keşidesinden 1,5 yıl sonra açılmış olduğu anılan madde şartlarının bulunmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, Türk Ticaret Kanunu' nun 644. maddesine göre açılmış haksız iktisap davasıdır.

Davacı vekilinin müvekkilinin alacağına karşılık dava dışı kooperatiften ciro yolu ile aldığı çeki, keşideci ve lehdar olan davalıların isteği üzerine bankaya ibraz etmediğini,

maddede belirtilen bir ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin uygulanması gerekir, ancak on yıllık zamanaşımı süresinin poliçelerde pek fazla uygulanma imkanı olmayacaktır. Çünkü, poliçeye bağlı hakkını kullanamamış olan hamilin, haksız iktisabı bilmediği veya daha sonra öğrendiği şeklinde bir durum düşünülemez. O yüzden bir yıllık zamanaşımı süresinin genellikle uygulanacağı ortadadır²⁵⁴.

Hamilin, haksız iktisap hususunu başından beri bildiği kabul edildiği takdirde, BK. md. 66' da belirtilen bir yıllık zamanaşımı süresi müracaat haklarının kaybedildiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır²⁵⁵.

yaptığı icra takibinin de neticesiz kaldığını ileri sürerek, bu dava ile alacağına kavuşmak istemektedir.

Çeke dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yoluyla kavuşabilmesi için önünde iki seçenek bulunmaktadır. Hamil ya doğrudan temel borç ilişkisine dayanarak bir tahsil davası açacak ya da TTK.' nun 730/ 14. bendi yollaması ile çeklerde de uygulanması gereken ve aynı yasa' nın 644. maddesinde düzenlenmiş bulunan haksız iktisap davası yoluna başvuracaktır. Davada davacı hamil ile davalılar keşideci ve lehdar arasında bir temel borç ilişkisi bulunmadığından davacı davasını münhasıran çeke dayandırmıştır. Türk Ticaret Kanunu' nun 644/ 1. maddesine göre zamanaşımı veya kanuni muamelelerin yapılmaması nedeniyle poliçedeki hakkı düşmüş olanların bu davayı açacağı hükme bağlanmıştır. Yine aynı maddenin son fıkrası cirantaya karşı böyle bir davanın açılmayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çeklerde hamil, keşideciye ve diğer çek borçlularına çeke dayalı müracaat hakkını kaybetmekte ancak Türk Ticaret Kanunu' nun 644. maddesi uyarınca haksız zenginleşmeye dayalı olarak keşideciye karşı dava hakkı bulunmaktadır. Somut olayda davalılardan Ö. davaya konu çekte lehdar ve cirantadır. Yukarıda anılan ilkeler doğrultusunda bu davalıya karşı TTK.' nun 644. maddesine dayanılarak dava açılması mümkün bulunmayıp, mahkemece verilen red kararında bu davalı yönünde isabetsizlik bulunmamakta ise de, diğer davalı kooperatif, davaya konu çekin keşidecisi olup, bu davalıya karşı TTK.' nun 644. maddesine göre dava açılması mümkündür. Bu itibarla anılan bu davalı yönünden de davanın pasif husumet yönünden reddi doğru olmamıştır. Öte yandan davalı kooperatifçe davaya cevap dilekçesinde söz konusu çekin zamanaşımına uğradığı öne sürülmüş ise de, ne bu dilekçede ne de yargılamanın daha sonraki bir aşamasının da iş bu davanın TTK.' nun 644. maddesinde bahsedildiği gibi 1 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde açılmadığı yönünde bir def' i öne sürülmemiştir. Zamanaşımı savunmasının bir def'i olması nedeniyle resen dikkate alınmayacağı gözetilmeden mahkemece davacının bu davalı yönünden zamanaşımı nedeniyle reddi de doğru bulunmamıştır. O halde, mahkemece bu davalı yönünden iddianın incelenmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmiş olması isabetsiz olmuştur.

.....BOZULMASINA.....oybirliğiyle karar verildi. " Yarg. 11. HD. 27.1.2003, E. 2002/ 8182, K. 2003/ 794 (Bak. Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.).

²⁵⁴ Burada bir ihtimal akla gelebilir ki, o da hamilin haksız iktisabın hangi malvarlığında oluştuğunun tespitinde güçlük çekmesi ve bu yüzden davanın kime karşı yöneltilebileceği hususunda geç kalınmış olmasıdır. Böyle bir durumun varlığı söz konusu ise bunun ispatı da hamile ait olacaktır. Domaniç (Şerh), s. 360; Domaniç (Kıymetli Evrak), s.299; Bir yıllık zamanaşımının uygulanacağı yönünde görüş için bak. Edgü, s. 100.

²⁵⁵ On yıllık sürenin başlangıcı da müracaat haklarının kaybedildiği gündür. Arminjon/ Carry' den aktaran Domaniç (Şerh), s. 361.

Doğanay, hakkında düzenleme olmadığından zamanaşımı konusunda TTK. md. 1 atfından hareketle, BK. md. 66' nın uygulanması gerektiği fikrindedir²⁵⁶.

Şimşek' e göre; sebepsiz iktisap davasında özel bir zamanaşımı süresinin uygulanmasına ihtiyaç vardır. Borçlar Kanunu' ndaki bir yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması halinde bu davanın pratik bir faydası kalmaz. Çünkü senet hamilinin üç sene içerisinde dava açma hakkı mevcuttur. Dolayısıyla bu düşünce yerinde değildir. Bu dava için uygulanması gereken zamanaşımı süresi kanunda açıkça gösterilmemiş olduğundan BK. 125 maddesinin uygulanması yerinde olacaktır²⁵⁷.

Farklı düşünen diğer yazarlara göre; TTK. 644. maddesi anlamındaki sebepsiz iktisap davasındaki bu boşluğun, BK' da yer alan sebepsiz iktisap hükümleri ile doldurulması fikri yerinde değildir. Aynı hukukçuya göre, her iki davanın ismen benzer olmalarına rağmen aslında farklı davalar olmaları ve TTK. 644. maddeyle düzenlenen davanın kambiyo hukukundan kaynaklanan bir dava olması nedeniyle kıyasen genel hükümlerin uygulanması yerinde değildir²⁵⁸.

Doktrindeki fikirler bu şekilde olmakla birlikte, İsviçre Federal Mahkemesi sebepsiz iktisap davası ile ilgili olarak vermiş olduğu

²⁵⁶ Doğanay, s. 1809; " ...Dava zamanaşımına uğramış bono nedeniyle ve haksız iktisap kurallarınca bono bedelinin ödetilmesini istemiş; mahkemece haksız iktisap davası dahi zamanaşımı sebebiyle reddedilmiş; hüküm Dairemizin 23.2.1981/ 905- 753 kararıyla onanmıştır. Davacı karar düzeltme isteminde bulunmuştur.

.... ve kambiyo senetlerinin zamanaşımına uğramaları nedeniyle açılacak haksız iktisap davalarının zamanaşımının BK.' nun 66. maddesine tabi bulunup bu maddede öngörülen bir yıllık zamanaşımının başlangıcı gününün, senede dayalı müracaat hakkının kaybolduğu, diğer bir deyimle, senet zamanaşımının son gününü takip eden gün olmasına (Prof. Dr. Hayri Domaniç, Kıymetli Evrak Hukuku, 1975, s. 300) senet vadesi 7.6.1969 olup işbu davanın ise 17.5.1979 tarihinde açılmış bulunmasına, icra takibini zamanaşımı nedeniyle iptal eden TM' nin 24.10.1973 günlü kararından itibaren dahi bir yıllık haksız iktisap zamanaşımı geçmiş olmasına göre, karar düzeltme isteminin reddi gerekir." Yarg. 11. HD. 26.2.1982, E. 599, K. 774 (Bkz. İpekçi, s. 2498).

²⁵⁷ Şimşek, s. 120- 121.

²⁵⁸ Öztan, s. 929.

kararlarında, genel hükümlere yollama yaparak(OR. Md. 127) bu davaya da genel zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği görüşünü savunmuştur. Bu kararlarında aynı mahkeme, BK. md. 66²⁵⁹ (OR. 67) 'nın uygulanamayacağına da işaret etmiştir²⁶⁰. Aynı mahkeme, zamanaşımı süresinin poliçeden doğan talep hakkının düştüğü andan itibaren işlemesi gerektiği yönünde karar vermiştir²⁶¹.

Bu konuda Yargıtay' ında çeşitli kararları mevcuttur. Yargıtay 11. HD. vermiş olduğu bir kararında, sebepsiz iktisap davasının poliçeden doğan zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir sene içinde açılması gerektiği yönünde verilmiş yerel mahkeme kararını onaylamıştır²⁶². Yargıtay' ın aynı dairesinin yukarıda bahsettiğimiz zamanaşımı süresi konusunda, açıklık getiren başka kararları da mevcuttur²⁶³. Bunun yanında verilmiş bu kararlar

²⁵⁹ BK. 66. madde " *Haksız surette mal iktisabından dolayı ikame olunacak dava, mutazarrır olan tarafın verdiği istirdada hakkı olduğuna itilâi tarihinden itibaren bir sene müruriyle ve herhalde bu hakkın doğduğu tarihten itibaren on senenin mururiyle sakıt olur. Eğer mal iktisabı mutazarrır olan taraf aleyhinde bir borç teşkilinden ibaret ise mutazarrırın hakkı müruruzaman ile sakıt olmuş olsa bile bu borcu ifa etmez.*"

²⁶⁰ Öztan, s. 929; Bu konuda bizim hukuk sistemimizde BK. madde 125 genel zamanaşımı süresini düzenlemiştir. BK. md. 125 şöyledir: "*Bu kanunda başka suretle hüküm mevcut olmadığı takdirde her dava on senelik müruru zamana tâbidir.*"

²⁶¹ Öztan, s. 929.

²⁶² Yarg. 11. HD. 27.11.1984, E. 5921, K. 327; Öztan, s. 929; " TTK.' nun 644 üncü maddesine dayanılarak açılacak olan sebepsiz iktisap davası, poliçeden doğan alacağın zamanaşımına (TTK.' nun 661) uğradığı tarihten itibaren en geç, bir yıl içinde açılması gerekir." Yarg. TD. 24/ 4/ 1968, 4479 E., 2365 K. (Doğanay, s. 1809).

²⁶³ "... TTK.' nun 644. maddesinde zikredilen sebepsiz iktisabın, Borçlar Kanunu' nda bahsi geçen sebepsiz iktisaptan farklı bir hukuki müessese olduğunu gösteren açık hüküm mevcut değildir. Türk Ticaret Kanunu' nun Türk Medeni Kanunu' nun ayrılmaz bir cüz' ü olduğu ve hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde mahkemenin, ticari örf ve adete, bu dahi yoksa umumi hükümlere göre karar vereceği yazılı bulunduğu göre, sebepsiz zenginleşme ile ilgili genel hükümler Borçlar Kanunu' nun 61. ve onu takip eden maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Emre Muharrer Senet imzalayan kişi, genellikle karşılığında bir iktisadi değer almıştır. Lehtar veya hamil ise senedi alırken karşılığında maddi bir değer vermiştir. Kambiyo senedi zamanaşımına uğradığında, lehtar veya hamil, bu hakkını, senede dayanarak kullanamaz bir duruma geldiğinden, keşideci borçlu, senet bedeli kadar sebepsiz zenginleşmiş olmaktadır. Borçlar Kanunu' nun 66. maddesine göre, sebepsiz iktisapta bir yıllık zamanaşımı süresi uygulanır. Bu sebeple, kambiyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme halinde de bir yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması, Türk Ticaret Hukuku' nun genel düzenlemesine daha uygun olacaktır..."

Öztan, s. 929- 930; " ...Davacı vekili, davalı tarafından keşide edilen (80.000.000.-TL) meblağlı çekin hamili olan müvekkilinin çeki bankaya ibrazında bankaca ödeme yasağı olduğunun bildirildiği, bilahare ödeme yasağının kaldırıldığında ise karşılıksız şerhinin yazıldığını ve bu suretle davalının sebepsiz zenginleştiğini ileri sürerek, bu meblağın reeskont faizi ile tahsilini talep ve dava etmiştir.

gösteriyor ki, Yarg. 11. HD., TTK. 644 maddesinde düzenlenmiş olan davanın kambiyo hukukuna has bir dava olduğunu da kabul etmiştir²⁶⁴.

Öztañ' a göre, Yargıtay 11. HD' nin vermiş olduğu bu karar yerinde değildir. Bu hukukçuya göre, Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunu aynı bütün içinde kabul edilip, ayrıca TTK. md. 644' de düzenlenmiş olan davanın genel hükümlerdeki sebepsiz iktisap davasından farklı olduğunu gösteren bir düzenlemenin mevcut olmadığından bahisle, TTK. md. 644' ün sebepsiz iktisap hakkında lüzumsuz bir tekrar olarak kabul edilmiş gibi olması doğru değildir²⁶⁵.

Aynı hukukçuya göre, sebepsiz iktisap davasına BK. md. 125' de öngörülen on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekmektedir. Bu konuda çözümün, mevcut hukuk kurallarının konuluş amaçlarına ve nedenlerine aykırı biçimde bu kuralların zorlanması yoluyla sonuca ulaşmamak olduğunu düşünmektedir. Sonuca ulaşmak için, (de lege ferenda) işin mahiyetine uygun bir zamanaşımı süresinin tayin ve tespit edilmesi uygundur²⁶⁶.

...Mahkemece, önceki davanın 17.11.1995 tarihinde açılmamış sayılmasına karar verilerek neticelendiği, bu davanın ise 18.11.1996 tarihinde açılmakla BK.' nun 66. maddesi gereğince bir yıllık zamanaşımı süresinin geçtiği gerekçesiyle zamanaşımı yönünden davanın reddine karar verilmiştir.

...hükümün Onanmasına...” Yarg. 11. HD. 23.6.1998, E. 1998/ 1997, K. 1998/ 4774 Bak. İpekçi, s. 2506; Bu kararla ilgili karşı oy yazısı: “ TTK.' nun 644 üncü maddesinde, sebepsiz iktisap davasının ne zaman açılması ve hangi zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği hususunda herhangi bir hüküm yoktur. Bu maddede düzenlenen sebepsiz iktisap davasının, Türk Borçlar Hukuku' nun öngördüğü sebepsiz iktisap davası ile isim benzerliğinden başka bir ilgisi yoktur. Yargıtay 11. HD.' nin 27.1.1984 gün ve 5921/ 327 sayılı kararında yazmış olduğum Karşı Oy Yazısındaki gerekçeler ışığında, iş bu davada on yıllık zamanaşımının uygulanması gerekir. Ayrıntılarına değinmiş olduğum kararda belirttiğim üzere, sayın çoğunluğun onama kararına katılmıyorum. ” Eriş(Çek), s. 426; Bozer, s. 126.

²⁶⁴ Yarg. 11. HD. 5.7.1984, E. 3061, K. 3867.

²⁶⁵ Öztañ' a göre; hukuk sistemi içerisinde çeşitli nedenlerle bazen farklı kanunlarda aynı müesseselerin düzenlendiği durumlar olmaktadır. Bu tip düzenlemelerde, söz konusu müesseselerin birbirlerinden farklı olduklarına yönelik uyarı ifadelerine yer verilmesi şart değildir, bu uyarıların olmaması halinde ise söz konusu müesseselerin aynı olduklarına dair bir yorum yapmak hukuk sisteminde mevcut olmayan bir yorum yöntemidir. Geniş bilgi için bak. Öztañ, s. 930.

²⁶⁶ Öztañ, s.931, aynı düşünce için bkz. Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 4. Bası, Ankara, 1993,s.286.

Bunun yanında, sebepsiz iktisap davasına hangi zamanaşımı uygulanırsa uygulansın bu zamanaşımının başlangıcı, poliçeden doğan taahhütlerin sona erdiği andan itibaren başlayacaktır. TTK. Md. 642' ye²⁶⁷ göre, müracaat hakkının kaybedildiği veya TTK. md. 661²⁶⁸ ' e göre, zamanaşımı def' ini ileri sürebileceği andan itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır²⁶⁹.

²⁶⁷ TTK. Md. 642 "Hâmil, muayyen müddetleri içinde:

1. Görüldüğünde veya görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan poliçeyi ibraz;

2. "Masrafsız iade olunacaktır" şerhinin bulunması halinde poliçeyi ödeme maksadiyle ibraz etmezse, kabul eden kimse hariç olmak üzere cirantalara, keşideciye ve diğer borçlulara karşı haiz olduğu hakları kaybeder.

Kabul maksadiyle ibraz edilmesi için keşidecinin tayin ettiği müddete hâmil riayet etmezse, kabul ve ödemededen imtina sebebiyle müracaatta bulunmak haklarını kaybeder; meğer ki, keşidecinin yalnız kabule ait mesuliyeti müstesna tutmak istediği şerhten anlaşılın.

Ciroda ibraz için bir müddet şart kılınmışsa ancak ciranta bu müddeti ileri sürebilir."

²⁶⁸ TTK. Md. 661 "Poliçeyi kabul edene karşı açılacak davalar vâdenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle müruruzamana uğrar.

Hâmilin; cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar müddetinde keşide edilen protesto tarihinden veya senette "masrafsız iade olunacaktır" kaydı varsa vâdenin bittiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle müruruzamana uğrar.

Bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar."

²⁶⁹ Öztan, s.930; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı "...(Mahkemece, davacının hamili olduğu ve icra takibine konu bonoların zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Davalı Enver tarafından takip konusu bonolara yönelik olarak açılan Ankara Asliye 1. Ticaret Mahkemesi' nin 1997/ 566 esas sayılı menfi tesbit davasında mahkemece hamil aleyhine zamanaşımı def' ine dayanılarak menfi tesbit davası açılmayacağı hükme bağlanmış ve karar derecattan geçerek kesinleşmiştir.

Hamil davacının kambiyo senedi vasfını yitirmiş bonolar ile sebepsiz iktisap hükümlerine göre davalı keşideciden alacak talep edebileceği mahkemece gözden kaçırılarak yazılı şekilde davanın reddi doğru görülmemiştir...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

Temyiz Eden: Davacı vekili

Hukuk Genel Kurulu Kararı: ...Dava, itirazın iptaline ilişkindir.

Davacı, Davalı- borçlu aleyhine Ankara 24. İcra Müdürlüğü' nün 1997/ 779 sayılı dosyasında toplamTL' lik senetler için icra takibine giriştiğini, borçlunun adresi belli olmadığından takibin ilan tebligat yoluyla kesinleştiğini, davalı- borçlunun mallarına haciz uygulandıktan sonra Ankara 3. İcra Hakimliği' ne senetlerin zamanaşımına uğradığı ve tebligatın usulsüz yapıldığı iddiasıyla yaptığı itirazın icra hakimliğince önce reddedildiğini, ancak bu kararın tebligatın usulsüz yapıldığı gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulduğunu, takibin durduğunu, davalının açtığı menfi tespit davasının da reddedildiğini, davalı-borçlunun itirazının iptali ile takibin devamına, borçlunun %40 tazminat ödemeye mahkum edilmesine karar verilmesini istemiştir.

İsviçre Federal mahkemesinin kabul etmiş olduğu gibi, bizde de; senetten doğan hakkın düştüğü veya zamanaşımının gerçekleştiği tarihten itibaren on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı düşünülürse; genel

Davalı- borçlu vekili yasal sürede verdiği cevap dilekçesinde; senetlerin zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle zamanaşımı def' inde bulunmuş, davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece; borçlu gerek icra takibine yaptığı itirazda gerekse mahkemelere verdiği savunmalarında borcun varlığına ve bonolardaki imzaya itirazda bulunmadığı, takibe konulan bonoların TTK.' nun 661. maddesine göre 3 yıllık zamanaşımına uğramakla yazılı delil başlangıcı haline dönüştüğü, davacı menfi tespit davasında kabul edilen 06.06.1991 tarihli senet dışındaki bonoların ciro yoluyla hamili olduğundan davalı ile arasında mevcut bir temel borç ilişkisinden de söz edilemeyeceği, gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

Davacı- alacaklı vekilinin talebi üzerine Özel Daire; Hamil davacının kambiyo senedi vasfını yitirmiş bonolar ile sebepsiz iktisap hükümlerine göre davalı keşideciden alacak talep edebileceği gerekçesiyle, kararın bozulmasına karar vermiştir.

Mahkeme; senedin lehdarı olmayan davacının kambiyo senedi vasfını yitirmiş bonolar ile keşideci davalıya karşı sebepsiz iktisap hükümlerine göre alacak talep edemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar vererek önceki kararında direnmiştir.

T. Ticaret Kanunu' nun, Üçüncü Kitabının "Dördüncü Faslı" nı oluşturan Kambiyo senetleri ile ilgili olarak "Birinci Kısım" da, poliçe hakkında geniş ve ayrıntılı düzenlemeye yer verilmiş, bono (Emre Muharrer Senet) ve çeklere dair hükümlerde ise genelde, poliçe ile ilgili düzenlemeye göndermede bulunulmakla yetinilmiştir. Bu nedenle TTK.' nun 690. maddesi yollaması ile bonolarda da uygulanması gereken aynı yasanın 661. maddesinde, poliçeyi kabul edene (bonolarda keşideciye) karşı açılacak davaların vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür. Anılan yasanın 644. maddesinde, keşideci ve poliçeyi kabul etmiş olan muhatabın, zamanaşımı sebebiyle poliçeden doğan borçları düşmüş olsa bile hamilin zararına ve sebepsiz olarak iktisap etmiş oldukları meblağ nisbetinde ona karşı borçlu kalacağı hüküm altına alınmıştır.

Çeklerle ilgili 730.maddede sözü edilen 644. maddeye göndermede bulunulmuş olmasına karşın, bonolara dair 690. maddede böyle bir atıfta bulunulmamış ise de, gerek doktrinde ve gerekse Yargıtay' ın istikrarlı uygulamasında, bono hamilinin Borçlar Kanunu' nun 61 ve devamı maddeleri uyarınca nedensiz zenginleşme hükümlerine göre keşideciye müracaat edebileceği kabul edilmekle ve özellikle doktrinde 690. maddede, 644. maddeye göndermede bulunulmamış olmasının makul bir izahının yapılamayacağı vurgulanmaktadır. (Prof. Dr. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, 1997, s. 1021)

Yukarıda açıklandığı üzere, zamanaşımına uğramış olan bono adi senet sayılamayacağı gibi, aralarında temel ilişki bulunmayan hamil yönünden yazılı delil başlangıcı da teşkil etmez. Mahkemece söz konusu hususlar gerekçe yapılarak davanın reddedilmiş olmasında isabet görülmemiştir.

Ancak, Eylül 1991 vadeli senetlere ciro suretiyle hamil olan davacının; 1997 yılında giriştiği icra takibine ve açtığı itirazın iptali davasına karşı davalının zamanaşımı def' inde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Davacının hamil olduğu senetlere dayanarak üç yıl içinde keşideciye müracaat etmemesi sebebiyle ancak, vadeyi takip eden üç yıldan sonra sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre ve bir yıl içinde borçluya başvurması gerekirken, bu süreyi geçirdiği ve davalının zamanaşımı def' iyle karşılaştığı gözetilip, zamanaşımı nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerektiğinden ve davanın reddedilmesi bu nedenle yerinde olduğundan, sonucu itibarıyla doğru olan hükmün HUMK:' nun 438' nci maddesinin son fıkrası uyarınca yukarıda belirtilen değişik gerekçe ile onanması uygun görülmüştür.

Direnme kararının...Onanmasına.... Karar verildi. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 28.03.2001, E. 2001/ 19- 230, K. 2001/ 310) Bkz. Meydan, Yapal, s.2041; Bozer, s. 126.

zamanaşımı süresi onüç(13) yıla çıkartılmış olacaktır. Örneğin, kabul etmiş muhataptan karşılığın iadesi talebi on sene içinde talep edilebileceği durumda hamil, kambiyo hukukundaki üç yıllık zamanaşımı süresi ve buna ek olarak on yıllık sebepsiz iktisap davası zamanaşımı süresi içinde iade davası açabilecektir. Bu durum, dava için öngörülmüş zamanaşımı süresinin onüç yıl gibi bir süre olması sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla zaten usulüne göre hakkını koruyamamış, üzerine düşeni yerine getirememiş olan hamile, genel zamanaşımı süresinden fazla bir süreye karşılık gelen zamanaşımı hakkının tanınması için yeterli bir sebep bulunmamaktadır²⁷⁰.

Eriş' e göre, sebepsiz iktisap davasının zamanaşımı ile ilgili yasada bir düzenleme yoktur, bu nedenle Borçlar Kanunu' nda düzenlenmiş olan genel zamanaşımı süresinin yani on yıllık sürenin bu davada uygulanması gerekir²⁷¹.

Kambiyo ilişkisi dışındaki asıl borç ilişkisine dayanarak açılacak davalarda, artık kambiyo senetleri için öngörülmüş olan değil; asıl borç ilişkisi hakkındaki zamanaşımı süresi uygulanacaktır.

Kanımızca, Türk Ticaret Kanunu zamanaşımını düzenlemediğinden dolayı, bu konuda yasal boşluk vardır. Bu boşluğun bir şekilde doldurulması ve dava hakkında zamanaşımının belirlenmesi gerekmektedir. Bu davaya, Borçlar Kanunu' nun sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerinin uygulanması doğru olmaz. Çünkü TTK. md. 644' ün, BK' daki düzenleme ile bağlantısı yoktur, farklıdırlar. TTK. ' da belirlenmiş olan zamanaşımı sürelerine uymayarak ya da hakkı koruyan işlemleri yerine getirmeyerek hak kaybına uğrayan hamilin, senetten dolayı alacağı mevcuttur. Bu alacağın istenebilmesi bir yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulacak olursa, aynen kambiyo hukukunda olduğu gibi esnek olmayan kısa bir süre verilmiş olacaktır. Yasa koyucu bu noktayı düzenlemeyerek, BK' nun genel hükmü olan 125. maddesinin, sebepsiz iktisap davasına uygulanmasını uygun

²⁷⁰ Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 342

²⁷¹ Eriş, s. 402

görmüş olabilir. Biz bu düşünceden hareket ederek, sebepsiz iktisap davasında on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanmasının yerinde olacağını düşünmekteyiz.

IV. CİRANTAYA KARŞI DAVA AÇILAMAMASI KURALI:

TTK. 644/ 3. fıkra²⁷² “ *Poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir dava açılmaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu fıkraya göre, poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı sebepsiz iktisap davası açılmayacaktır.

Kanun koyucu, cirantalar aleyhine sebepsiz iktisap davası açılmaz hükmünü getirirken, cirantanın, kambiyo senedini iktisap ederken bedelini ödeyeceği, ciro ve teslim edilince de bedelini alacağı ve bu nedenle sebepsiz iktisapta bulunamayacağı düşüncesine dayanarak hareket etmiştir²⁷³.

Kınacıoğlu’ na göre; istisnai hallerde mümkün olduğu düşünülse bile, cirantalar aleyhine sebepsiz iktisap davası açılmaz²⁷⁴.

Arslanlı’ ya göre; kambiyo senedindeki cirantaların durumu incelendiğinde, kural olarak bunların malvarlığında bir zenginleşme mevcut olmamaktadır. Senedin devri sırasında cirantalar karşılığını verip de senedi devralmıştır, bu nedenle cirantalarda bir zenginleşme olmayacaktır²⁷⁵.

Tekil’ e göre; kanunun düzenlemesi doğrultusunda cirantalara karşı dava açılmayacaktır. Çünkü, normal bir durumda cirantanın karşılığını ödeyerek senedi devraldığı ve karşılığını alarak senedi devrettiği düşünülmüştür. Cirantaların bazen hatır cirosu veya inançlı ciro yolu ile

²⁷² Cirantalara karşı dava açılmayacağı yönündeki düzenleme İsviçre Borçlar Kanunu’ nun 1052. maddesine 1936 yılında eklenmiştir. Tekil, s. 88.

²⁷³ Kınacıoğlu, s. 279.

²⁷⁴ Kınacıoğlu, s. 279.

²⁷⁵ Arslanlı, s. 150- 151.

yaptıkları devir işlemlerinde, malvarlığı artışlarını yaşayabilecekleri istisnai durumlar olsa da mümkündür. Bu noktadan hareketle, cirantaların da zenginleşebileceği bazı durumlar var diyerek, malvarlığı artışı olan ve tespit edilen cirantalara karşı sebepsiz iktisap davasının açılabilmesi yolu açık değildir. Böyle bir yorum yapmak kanunun iradesine aykırıdır²⁷⁶.

Öztañ' a göre; TTK. md. 644 son fıkrasında, her türlü tereddüdü ortadan kaldırmak amacıyla cirantalara karşı sebepsiz iktisap davasının açılmayacağı şeklinde bir ifade konmuştur. Yazar bu düzenlemeye uymak gerektiğini ve aksine bir yorumun "contra legem" olacağını düşünmektedir ve bu düzenlemeyi niçin yerinde bulunduğunu şöyle açıklamıştır: Kambiyo senedinin cirantalar elinde dolaşımı sırasında karşılıklarının verildiğini, bu açıdan bakıldığında da cirantaların nezdinde herhangi bir sebepsiz zenginleşme ihtimalinin hemen hemen yok gibi olduğunu ifade etmiştir²⁷⁷.

Karayağın'a göre, cirantalar aleyhine sebepsiz iktisap davası açılabilir. Yasanın cirantalara karşı dava açılmayacağı şeklindeki düzenlemesi, makul ve isabetli bir durum değildir²⁷⁸.

Doğanağ, Türk Ticaret Yasasındaki düzenlemenin doğrultusunda hareket ederek, cirantalara karşı sebepsiz iktisap davası açılmayacağı görüşündedir²⁷⁹.

Domaniç' e göre, TTK. md. 644/ 3 fıkrada her ne kadar cirantalara karşı sebepsiz iktisap davası açılmayacağını düzenlemiş ise de, poliçe ilişkisinde cirantaların malvarlıklarında da sebepsiz zenginleşmenin oluşması mümkündür. Bu görüşünü şu örnekle açıklamaktadır: " *keşideci(K) muhatap(M) nezdinde bir karşılık bulundurmamış, fakat, poliçeyi devrederken lehdar (L)' den de bir şey almamış durumdadır. (L) dahi kendi emrine*

²⁷⁶ Tekil, s. 88.

²⁷⁷ Öztañ, s. 910.

²⁷⁸ Karayağın (Kambiyo Senetleri), s. 340, 349

²⁷⁹ Doğanağ, s. 1553; aynı görüş için bkz. Edgü, s. 100

düzenlenen poliçeyi bir karşılık almadan 2 numaralı cirantaya (C2), C2 ise aynı senedi bir bedel karşılığı hâmil (H)' ye ciro etmiş ve H de zamanaşımı veya ibraz ve protesto işlemlerindeki noksanlar sebebiyle kambiyo hukukuna dayanma imkanını kaybetmiştir. Bu durumda, poliçenin düzenlenme ve devri dolayısıyla para hareketi sadece C2 ile H arasında vaki olmuş ve C2 poliçeyi bir bedel ödemeksizin ele geçirdiği halde H' ye bir bedel karşılığı ciro etmiştir. Karşılıksız artış C2 nezdinde olup sebepsiz iktisap davasında davalı bu şahıs, yani cirantadır..” Malvarlığında sebepsiz zenginleşmenin olduğu cirantaya karşı bu dava açılabilirdir²⁸⁰.

Kambiyo senetlerinde imzası bulunanlar arasında zincirleme borçluluk esası kabul edilmiştir. Buna rağmen, hamilin durumu, asıl borçlular ile ikinci derecede borçlular karşısında farklılık gösterir. Bu düzenleme tarzının sebebi, kambiyo senedinde sonradan ciro etmek suretiyle sorumluluk altına girenleri uzun süre senetten dolayı yükümlülük altında tutmamak ve bu tür senetlerin tedavül kabiliyetini azaltmamak düşüncesidir. Yazara göre bu düşünce tarzı doğru bulunmaktadır. Yukarıdaki nedenlerden dolayıdır ki, TTK. md. 644/ 3' te cirantalara karşı dava açılmayacağı kuralı konmuştur²⁸¹.

Şimşek' e göre, TTK. md. 644/ 3. fıkra hükmü açıkça cirantalara karşı dava açılmayacağını düzenlemiş ise de, madde tekrar incelendiğinde bir kısım cirantaların bu maddenin istisnasını teşkil ettiğini görebiliriz. Madde hükmü, sadece borcu düşmüş olan cirantalara karşı dava açılmayacağını düzenlemiştir. Ödeme için ibraz edilmiş bulunan senedin cirantasının, hamile karşı sorumluluğu devam etmektedir. Senet zamanaşımına uğradığı takdirde, bu şekildeki cirantaya karşı sebepsiz iktisap davası açılabileceği gayet açıktır²⁸².

²⁸⁰ Domaniç (Şerh), 1990, s. 359; Senedi devreden cirantanın gerekli ehliyet koşullarına sahip değilse, hamilin bu şahsa karşı başvurabileceği tek imkan sebepsiz iktisap davasıdır. Bkz. Domaniç (Şerh), s. 359.

²⁸¹ Şimşek (Haksız İktisap), s. 357.

²⁸² Şimşek (Haksız İktisap), s. 357; Hamil sebepsiz iktisap davasını, cirantaya aval verenler ile onların yetkisiz temsilcilerine karşı yöneltmemelidir. Şimşek (Haksız İktisap), s. 358.

İsveç, İtalya, Finlandiya, Yunanistan, Norveç, Danimarka gibi ülkelerin yasalarında cirantalara karşı bu davanın açılabilmesine olanak sağlayan düzenlemeler mevcuttur²⁸³.

Bu sorunun çözümünde şöyle bir yol izleyebiliriz: TTK. 644 3. fıkra hükmü senetten dolayı borcu düşmüş olan cirantaya karşı dava açılmayacağını belirtmiştir. Hal böyle olunca, senetten dolayı borcu düşmemiş olan cirantaya karşı dava açılabileceğinin kabulü gerekir. Son ciranta, senedi devrettikten sonra senet hamilin elinde iken sebepsiz iktisap davasının koşulları oluştuğunda, hamilin bu davayı son cirantaya karşı da yöneltebilmesi amaca uygundur. Çünkü, son ciranta senet bedelinin ödenmemesinden dolayı, hamile karşı sebepsiz zenginleşmiştir.

²⁸³ Tekil, s. 88; Öztan, s. 911.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEBESİZ İKTİSAP DAVASINDA İSPAT, GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME, DEF' İLER VE YASA ÇATIŞMALARI

I. SEBESİZ İKTİSAP DAVASINDA İSPAT

Sebepsiz iktisap davasında tartışılması gerektiğini düşündüğümüz en önemli konulardan birisi, davada ispat yükünün hangi tarafta olduğu ve davanın ne şekilde ispat edileceğidir. Bu bölümde, ispat yükü hakkında doktrindeki fikirlere yer verilecek, ispat yükü hakkında uygulamaya da bakılarak davanın ispatı hakkında bilgi verilecektir.

Sebepsiz iktisap davasında, ispat yükünün hangi tarafta olduğu konusunda, Yargıtay' ın bazı kararları, bu yükümlülüğün davacı hamilde²⁸⁴ olduğu yönündedir ancak, aynı mahkemenin kökleşmiş içtihatları, ispat yükünün davalıda olduğu ve davalının sebepsiz olarak zenginleşmediğini

²⁸⁴ " ...Mahkemece; iddia, savunma ve toplanan delillere göre, müddeti içerisinde ibraz edilmeyen çekin kıymetli evrak vasfını kaybettiği, ancak alacağın temlikli olarak kabul edilebileceği, keşideci davalı ile ilk ciranta dava dışı Poly Plast firmasının ticari defterleri üzerinde yapılan incelemeye göre Poly Plast firmasının davalıdan 20.000.000.-TL alacağı bulunduğu gerekçesiyle davalının itirazının iptaline, takibin 30.000.000.-TL üzerinden devamına, alacağın %40' ı olan 12.000.000.-TL inkar tazminatının davalıdan alınarak davacıya ödenmesine karar verilmiş ve hüküm davalı vekilince temyiz edilmiştir.

1- Davacı alacağını, süresinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çeki dayandırmıştır. Süresinde ibraz edilmeyen çekin hamili, keşideci dahil kendisinden önce gelen çek borçlularına kambiyo ilişkisi içinde başvuramaz. Ancak hamil, ya temel ilişkiye dayanarak ya da sebepsiz iktisap davasına (TTK. md. 644) göre, alacağı için dava açabilir. Çek muhatap bankaya ibraz edildikten sonra, ciro işlemi görmediğinden, alacağın temlikli hükümleri uygulanmaz. Bu durumda, davacı keşideci ile arasında temel ilişki bulunmadığından, sadece TTK.' nun 644. maddesine dayanarak keşideciye karşı sebepsiz iktisap davası açabilir. Bu davada ispat yükü davacıda olup, davalının haksız zenginleştiğini ispat etmesi gerekir. Somut olayda, davalı keşidecinin sebepsiz zenginleştiği ticari defterler üzerinde yapılan bilirkişi incelemesi ile saptandığından ve 28.000.000.-TL' lik ödemenin bu borca yönelik olduğu savunması kanıtlanmadığından, davanın kabulüne dair verilen karar da isabetsiz bulunmamaktadır. Davalının aşağıdaki bendin kapsamı dışında bulunan diğer temyiz itirazları bu nedenle yerinde değildir.

... bozmayı gerektirmiştir." (Yarg. 19. HD. 15.10.1996, E. 2207, K. 9053) Eriş, s. 336.

ispatlaması gerektiği yönündedir²⁸⁵. Yani mahkemenin kararlarındaki hakim olan düşünceye göre davada ispat yükü davalıdadır²⁸⁶.

²⁸⁵ " Davacı vekili, müvekkilinin davalıdan 450.000.000.-TL alacaklı olduğunu, davalının aleyhine girilen icra takibine karşı haksız itirazı nedeniyle takibin duruşunu beyan ederek itirazın iptali ile takibin devamını, davalının %40 icra inkar tazminatına mahkum edilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, icra takibinin dayanağı olan çekin kambiyo senedi niteliğinde olmadığını, davacının temel ilişki iddiasının da bulunmadığını beyan ederek davanın reddini ve davacının %40 kötüniyet tazminatına mahkum edilmesini istemiştir.

Mahkemece, çekteki imza inkar edilmediğinden, borcun ödendiği de savunulmadığından davalının çek nedeniyle borçlu olduğu kabul edilmiş ve itirazın kısmen iptali ile takibin 559.350.000.-TL üzerinden %80 reeskont faizi ile devamına, asıl alacağın %40 ' ı olan 180.000.000.-TL icra inkar tazminatının davalıdan alınarak davacıya ödenmesine karar verilmiş hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Çeke dayalı müracaat hakkı (çekin süresinde ibraz edilmemesi sebebiyle) düşmüş olan hamilin alacağına dava yoluyla kavuşabilmesi için ya doğrudan doğruya temel ilişkiye dayanarak bir tahsil davası, ya da TTK.' nun 730/ 14. bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken ve aynı yasanın' sinde düzenlenmiş bulunan sebepsiz iktisap davası yoluna başvurusu gerekir. Davacı da yukarıda belirtildiği gibi haciz yoluyla icra takibi yapmış, itiraz üzerine aynı nedene (sebepsiz iktisaba) dayanarak itirazın iptalini istemiştir. Başka bir deyimle davada temel ilişki iddiasına dayanılmamıştır.

Bu durumda somut olay yönünden uyumsuzluğun' nun hükmü çerçevesinde çözümlenmesi gerekmekte olup davalı keşideci sebepsiz zenginleşmediğini usulen kanıtlamadığından sonucu itibariyle doğru olan hükmün bu gerekçeyle onanması gerekmektedir.

... ONANMASINA.... oybirliğiyle karar verildi. Yarg. 19. HD. 5.11.2002, E. 2002/ 8423, K. 2002/ 7094 (Bkz. Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.).

²⁸⁶ "...Yargıtay 19. Hukuk Dairesi' nin 19.10.1998 tarih ve 1998/ 4896 – 6173 sayılı ilamı ile; (...Davacı vekili, davalının keşidecisi bulunduğu çekin süresinde bankaya ibraz edilmemesi ve talebe rağmen bedelinin de ödenmemesi üzerine alacağın tahsili için icra takibine girişildiğini, davalının haksız itirazı ile takibin durduğunu iddia ederek itirazın iptali ile takibin devamına ve icra inkar tazminatına hükmolunmasını talep ve dava etmiştir.

Davalı davanın reddinin savunmuştur.

Mahkemece davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir, hüküm davalı vekilince temyiz edilmiştir.

Mahkemece süresinde ibraz edilmeyen çeke dayanılarak TTK' nin 730. maddesi yollaması ile TTK.' nin 644. maddesine göre davacının, davalı hakkında sebepsiz zenginleşme davası açabileceğinin kabulünde, bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak, davalı dava ve takip konusu çekin bir araba alım-satımında teminat olarak verilip, karşılıksız olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle, davalı keşidecinin savunması üzerinde durulup haksız zenginleşmediği yönünden varsa delillerinin toplanıp değerlendirilerek uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, bu yön göz ardı edilerek ve gerekçesiz olarak davanın kabulü isabetsizdir...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

...Yerel mahkeme, icra takibine dayanak yapılan çekin dava dışı üçüncü kişiler arasındaki otomobil satımı sırasında teminat olarak verildiğine ilişkin savunma ve delillerinin yargılama sırasında ileri sürülmediğini, bu nedenle bu savunma ve delillerin temyiz aşamasında göz önüne alınmayacağını gerekçe göstererek direnme kararı vermiştir.

....kararın ONANMASINA...karar verilmiştir." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 1.12.1999 E. 1999/ 19- 1007 K. 1999/ 1004, (Bkz. Nihat Meydan, Fadime Yapal, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları, 2. Cilt, İstanbul, 2002, s.1417-1418).

Doktrinde Karayalçın' a göre; davacı hamilin, ticari senedin ödenmemesi dolayısıyla davalının bir iktisapta bulunduğunu ve mevcut hukuk kurallarına göre bu iktisabın haksız olduğunu ispat etmesi ile yükümlü tutulması, açılmış bulunan sebepsiz iktisap davasının kazanılması güçleştirebilir ve bazen imkansızlaştırabilir²⁸⁷.

Poroy/ Tekinalp' e göre; Yargıtay' ın davalıyı sorumluluk altına sokan uygulaması yerindedir. Davayı açan, müracaat hakkını yitirmesi sebebiyle veya zamanaşımının dolmasıyla oluşan soyut zararını belirtmekle yetinecektir ve davalı da, sebepsiz zenginleşmediğini ispatlamakla yükümlü olacaktır²⁸⁸.

Domaniç' e göre; davada ispat külfetinin hangi tarafta olduğu meselesi üç farklı şekilde sınıflandırılmıştır²⁸⁹, buna göre:

Poliçeden kaynaklanan tüm talep ve müracaat haklarının yitirildiğini, bu yüzden de bir haksız iktisabın söz konusu olduğunu, bu iktisabın kendi zararına ve karşı tarafın menfaatine oluştuğunu ispat etmek yükümü davacı olan hamile aittir.

Açılmış olan sebepsiz iktisap davasında, haksız iktisap ettiği kıymetlerin kısmen veya tamamen malvarlığından çıktığını iddia ve ispat eden haksız müktesibin kötü niyetle hareket ettiğini ve iade etmek yükümlülüğünde kalacağını bile bile söz konusu kazanımları malvarlığından çıkardığını, ispat edip davada haklı duruma geçebilecek olan da yine davacı hamildir.

Davacının ispat etmiş olduğu noktaların aksine²⁹⁰, poliçeden dolayı malvarlığına dahil olan kazanımların kısmen veya tamamen elinden çıkmış

²⁸⁷ Karayalçın (Kambiyo Senetleri), s. 342.

²⁸⁸ Poroy/ Tekinalp, s. 227.

²⁸⁹ Domaniç (Şerh), s. 360.

olduğu, veya zamanaşımı süresinin dolduğu şeklindeki iddiaları ispat yükümlülüğü ise davalı yani haksız kazanımda bulunan kişiye düşer²⁹¹.

²⁹⁰ " Davacı vekili, davalının keşide ettiği ve dava dışı lehtar C.A.' in cirosu ile müvekkiline geçen 1.526.000.000.-TL. miktarlı çekin yasal ibraz süresi içinde 31.10.1997 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiğini, karşılığının olmadığını çekin arkasına yazıldığını, davalının oyalaması sonucu 6 aylık zamanaşımı süresinin geçirildiğini, müvekkili şirketin zarar uğradığını, davalının haksız zenginleştiğini ileri sürerek çek bedelinin faizi ile birlikte tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin çek bedelini banka havalesi yoluyla lehtara çek tazminatı ile birlikte ödediğini, ancak lehtarın kötüniyetle çeki müvekkiline iade etmediğini, TTK.' Nun 664/ 3. maddesi uyarınca bedelin haksız zenginleşen lehtardan istenmesi gerektiğinden müvekkili şirkete husumet tevcih edilemeyeceğini, kaldı k, davacının çekin kendisinde olduğunu müvekkiline bildirmesi gerektiğini, TTK.' nun 644. maddesi uyarınca önemli olanın, hamilin ödenmeyen çek meblağı dolayısıyla uğradığı zarar sonucu keşidecinin haksız zenginleşmesi olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve toplanan kanıtlar doğrultusunda çekte yetkili son hamilin 6 aylık müracaat süresini geçirdiğinden ancak 1 yıl içinde keşideciye karşı TTK.' nun 644. maddesine dayanarak haksız zenginleşmeden dolayı dava açabileceği, davalı keşidecinin davacı hamil zararına çek bedeli kadar zenginleştiği gerekçeleriyle davanın kabulüne, 1.526.000.000.-TL' nın faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiştir.

Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Dava, davalı keşidecinin haksız zenginleştiği iddiasıyla davacı hamilin TTK.' nun 644. maddesi uyarınca açtığı alacak davasıdır.

Davalı keşideci, davaya konu çekin bedelini lehtarını dava dışı C.A.' e ödendiğini, dolayısıyla zenginleşmediğini savunarak ödemeye ilişkin 5.11.1997, 17.11.1997, 25.11.1997 tarihli banka dekontları ile 6.11.1997, 5.11.1997, 4.11.1997, 10.11.1997, 14.11.1997 tarihli tahsilat makbuzlarının fotokopilerini ibraz etmiştir.

Gerçekten de keşidecinin bu çek sebebiyle ödeme yaptığını kanıtladığı kabul edildiği takdirde keşideci davalı yönüyle TTK.' nun 644. maddesinde yazılı zenginleşme olgusunun gerçekleşmemesi nedeniyle davanın reddi gerekecektir.

Bu itibarla, davalı keşidecinin ibraz ettiği ve dayandığı ödeme belgelerinin üzerinde durularak dava konusu çek nedeniyle yapılmış, kuşku duyulmayacak bir ödemenin var olup olmadığını, gerektiğinde bilirkişi incelemesi ile ortaya konması, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi hatalı olup, davalı vekilinin bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün bozulması gerekmiştir.

..... hükmün davalı yararına BOZULMASINA.... Oybirligi ile karar verildi. " Yarg. 11. HD. 6.4.2000, E. 2000/ 1769, K. 2000/ 2716 (Bkz. Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.).

²⁹¹ " Davacı çek hamili, davalının keşidecisi olduğu çeki süresinde ibraz edemediğini ve bu çeki dayanılarak yapılan icra takibine davalının itiraz ettiğini ileri sürerek, bu itirazın iptalini istemiş ve davanın kısmen kabulüne ilişkin karar, davalı tarafça temyiz edilmiştir.

Mahkemece süresinde ibraz edilmeyen çeki dayanılarak TTK.' nun 730 uncu maddesi yollaması ile TTK.' nun 644. maddesine göre davacının, davalı hakkında sebepsiz zenginleşme davası açabileceğinin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak, davalı, dava ve takip konusu çekin bir araba alım-satımında teminat olarak verilip, karşılıksız olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle, davacı keşidecinin savunması üzerinde durulup haksız zenginleşmediği yönünden varsa delillerinin toplanıp, değerlendirilerek uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, bu yön gözardı edilerek ve gerekçesiz olarak davanın kabulü isabetsizdir." Yarg. 19. HD. 19.10.1998, E. 4896, K. 6173 (Eriş(Çek), s. 427).

Bahtiyar' a göre; haksız zenginleşmenin varlığını kanıtlama yükümlülüğü davacı taraftadır²⁹².

Doğanay' a göre, sebepsiz iktisap davasını açan davacı, dava konusu kambiyo senedinden dolayı davalının zenginleştiğini ve somut olaya göre, bu zenginleşmenin sebepsiz kaldığını ispatlamakla yükümlüdür²⁹³.

Öztan' a göre; sebepsiz zenginleşmenin var olduğunu, davacının (yani hamilin) ispatlaması gerekmektedir. Bu ispatı yaparken, sebepsiz zenginleşmenin varolduğuna yetecek olguların hakime gösterilmesi yeterlidir.

Reisoğlu ispat yükü konusunda şöyle düşünmektedir: " *Davacının, iddialarını ispat etmesi kural olmakla beraber, Yargıtay' ında kabul ettiği gibi, çeki dayanan bir sebepsiz zenginleşme davasını, özellikle keşideci ile hiçbir ilişkisi olmayan hamil açmışsa, hamilin ödenmeyen çek meblağı kadar zarara uğradığını ve çek meblağını ödemeyen keşidecinin de bu miktarda sebepsiz zenginleştiğini kabul etmek gerekir.*"²⁹⁴ Aynı yazar, sebepsiz iktisap davasını lehtar açarsa, bu takdirde ispat yükünün hangi tarafta olacağı konusunu mahkemenin belirlemesi gerektiği düşünülmektedir. Bu düşüncesine örnek olarak Yargıtay 11. HD.' nin 11.11.1999 tarihli kararını göstermektedir²⁹⁵.

Davada, asıl borç ilişkisinin ispat edilmesi gerekmez,²⁹⁶ çünkü sebepsiz iktisap davası asıl borç ilişkisine dayalı bir tahsil davasının

²⁹² Bahtiyar (Kıymetli Evrak), s. 91.

²⁹³ Doğanay, s. 1810.

²⁹⁴ Reisoğlu (Çek), s. 348.

²⁹⁵ Reisoğlu (Çek), s. 348; bkz. dn. 297.

²⁹⁶ " Davacı, davalının borcuna karşılık verdiği çekler için kendisine güven telkin etmesi sonucunda çeklerin süresinde ibraz edilmediğini ileri sürerek, bu çeklerin bedelinin tahsilini istemiş ve davalı da hatır çeki bulunduğunu savunarak, borçlu olmadığını öne sürmüştür.

Mahkemece, Davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, TTK.' nun 644 üncü maddesine göre, keşideciye karşı açılmış sebepsiz iktisap davasıdır.

Anılan Yasanın 644/ 1 maddesine göre, zamanaşımı ve kanuni muamelelerin yapılmaması nedeniyle, poliçedeki hakkı düşmüş olanların bu davayı açabileceği hükme

alternatifidir. Asıl borç ilişkisine bağlı olarak açılan bir dava değildir. Davacı dilerse asıl borç ilişkisine dayalı bir tahsil davası açabileceksen, dilerse; TTK. 644. maddeye dayanarak sebepsiz iktisap davası açabilecektir²⁹⁷. Bize göre, sebepsiz iktisap davasında asıl borç ilişkisine dayalı bir ispat sorumluluğu getirilmiş²⁹⁸ olsa idi, kambiyo hukukuna özgü olarak yasal düzenlemeye kavuşturulmuş olan sebepsiz iktisap davasının bir anlamı, ayrıcalığı kalmayacaktı.

Kendisine karşı sebepsiz iktisap davası açılmış bulunan keşideci(veya diğer davalılar), sebepsiz iktisap olmadığını, asıl borç ilişkisinden dolayı borcunun devam ettiğini veya bu borcunu asıl borç ilişkisinden dolayı alacaklı olan kimseye(lehtara) ödemiş olduğunu ispatlarsa borcundan kurtulur²⁹⁹.

bağlanmıştı. Yine, aynı maddenin son fıkrasında ise, cirantaya karşı böyle bir davanın açılmayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla, ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çeklerde hamil, keşideciye ve diğer çek borçlularına müracaat etme hakkını kaybetmektedir. Bu durumda, çek hamilinin sadece TTK.' nun 644 üncü maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşmeye dayalı olarak keşideciye karşı dava hakkı bulunmaktadır ki, bu davada temel ilişkinin ayrıca ispatı gerekmez. Kaldı ki, davalı keşideci savunmasında çeklerin hatır için verilmiş olduğunu savunmuş olmakla, çeklerin hatır çeki olduğunu ispat yükü de artık davalı keşideciye aittir. O halde, mahkemece ispat yükünün davalıya yöneltilecek hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde davacının temel borç ilişkisini ispatlayamadığından bahisle, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir. Yarg. 11. HD. 13.9.1999, E. 4504, K. 6608 (Eriş(Çek), s. 431).

²⁹⁷ " Davacı vekili, davasını açıkça TTK.' nun 644 üncü maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırmış olup, akdi ilişkiden bahsetmediğine göre, ilişkiyi kanıtlama yükümlülüğü bulunmadığı gibi, davalının çeklerin hatır çeki olduğu yolundaki savunmasının ispat yükü davalı da olduğu düşünülmeden ve yine davalının bu çeklerin ödenmemesi nedeniyle haksız zenginleşme sağlamadığını kanıtlamakla yükümlü olduğu nazara alınmadan, yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmemiş ve bu nedenlerle davacı vekilin temyiz itirazlarının kabulüyle, yerel mahkeme kararının bozulması gerekmektedir." Yarg. 11. HD. 11.11.1999, E. 7302, K. 8994 (Eriş(Çek), s. 433-434).

²⁹⁸ "... Davacı, ilamsız icra takibine dayanak yaptığı 27.12.1990 keşide tarihli 16.500.000.- liralık hamiline düzenlenmiş çekin ciro yoluyla hamili olup, anılan çeki TTK.' nun 708. maddesi hükmünde belirlene süre içinde muhatap bankaya ibraz etmemiş olduğundan dolayı aynı yasanın 720. maddesi hükmü gereğince çeki dayalı müracaat hakkını yitirmiş bulunmaktadır. Öte yandan davacı hamil ile davalı keşideci arasında bir temel borç ilişkisi de bulunmadığından, davacının temel ilişkiye dayanarak bir talepte bulunması da mümkün değildir. Ancak, TTK.' nun 730/ 14. bendi hükmünün yollama yaptığı aynı yasanın 644. maddesine göre sebepsiz iktisap davası açması gerekir. Bu durumda mahkemece davanın reddine karar verilmek gerekirken, davalı keşidecinin çeki ödediği ve borçlu olmadığı yolundaki savunması ancak açılacak bir sebepsiz iktisap davasında değerlendirilebileceği düşünülmeden, davacının müracaat hakkını yitirdiği çeki dayalı davasının kabulüne dayanak yapılması doğru görülmemiştir..." Yarg. 19. HD. 4.3.1994, 2028 E., 2112 K. (Ertekin, Karataş, s. 333).

²⁹⁹ Reisoğlu (Çek), s. 348; " Davacı tarafça, davalı aleyhine 30.12.1997 tarih ve 75.000.000.- TL miktarlı çeki dayanılarak ilamsız icra takibine geçilmiş, davalının itirazı üzerine açılan

Örneğin; çekin lehtar tarafından ciro edilip devredilmesinden sonra, keşideci çek bedelini haricen lehtara ödemiş ise bu tür bir iddia asıl borç ilişkisine dayalı bir ödeme ise, açılmış bir sebepsiz iktisap davasında dikkate alınacaktır³⁰⁰.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararında ispat yükünün, davalı tarafta olduğu yönünde görüş bildirmiştir³⁰¹.

itirazın iptali davası sonunda davanın kısmen kabulüne karar verilmiş ve hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Dava konusu çekin süresinde ibraz edilmemiş olması sebebiyle yazılı delil başlangıcı sayılması gerektiği, davalının çekteki imzayı inkar etmediği ve çek bedelinin ödenmediği gerekçesiyle, yerel mahkemece davanın kısmen kabulüne karar verildiği anlaşılmaktadır.

Davacı hamil, davalı ise keşidecidir. Taraflar arasında temel ilişki mevcut değildir. Bu itibarla, ancak temel ilişkiye dayanılması halinde söz konusu edilebilecek olan yazılı delil başlangıcı ile ilgili kuralları, hükmün gerekçesi yapmak isabetli görülmemiştir.

Somut olayda; davalı keşidecinin haksız zenginleşme kuralları çerçevesinde savunmada bulunması ve çek bedelini aralarında temel ilişki bulunan kişiye ödediğini kanıtlaması gerekir. (TTK. md. 644) Ancak, böyle bir savunma ileri sürülmediğine göre, davalının, çek bedeli kadar bir miktarla hamil aleyhine sebepsiz zenginleşmiş olduğunun kabulü gerekir. Bu nedenle, sonucu itibarıyla doğru bulunan hükmün onanması gerekmiştir. Yarg. 19. HD. 7.10.1999 E. 4206, K. 5672 (Eriş, s. 415- 416).

³⁰⁰ Reisoğlu (Çek), s. 350.

³⁰¹“ Davacı vekili, davalı M. tarafından keşide edilen çek’ in haricen ödeneceği vaad edilerek bankaya ibrazının engellendiğini, ciro yolu ile hamil olan müvekkilinin alacağıının ödenmediğini beyanla çek bedeli 300.000.000.-TL’ nin davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalılar, davaya karşı beyanda bulunmamışlardır.

Mahkemece, iddia ve dosyadaki belgelere göre, davanın sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacak davası olduğu, davaya konu çekin hamilinin davacı olduğu, çekten başka delili bulunmadığı, teklif edilen yeminin davalı tarafından eda edildiği, davacının davasını ispat edemediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, ibraz süresi kaçırılan çek nedeniyle keşideciye karşı açılmış bulunan çek bedelinin tahsili istemine ilişkindir.

Davacı, keşidecisi davalı M. olan 30.05.1999 tarihli çek’ in yetkili hamili olup, ibraz süresinin kaçırılmış olduğunu beyanla çek bedelini talep etmektedir. Çeke dayalı müracaat hakkı düşmüş olan hamilin alacağına dava yolu ile kavuşabilmesi için ya doğrudan temel ilişkiye dayanarak bir tahsil davası, ya da TTK.’ nun 730/ 14 bendi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken ve aynı yasanın 644. maddesinde düzenlenmiş bulunan sebepsiz iktisap davası yoluna başvurusu gerekir. Somut olayda davacı ciro yolu ile hamil olup, keşideci ile aralarında temel ilişki bulunmaması nedeniyle TTK.’ nun 644. maddesine göre talepte bulunmaktadır. Bu maddeye göre açılan davalarda ispat yükü sebepsiz olarak zenginleşmediğini veya çek bedelini cirantalardan birine veya hamile ödediğini savunan keşideci davalıya aittir. O halde mahkemece davalıya bu konuda ispat imkanı vermek gerekirken yazılı olduğu şekilde davacıya ispat külfeti yüklenmek ve icapsız olarak yemin delilinin hatırlatılması ve yeminin eda edildiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.

.....hükmün BOZULMASINA..... oybirliği ile karar verildi. ”

Yarg. 11. HD. 22.1.2001, E. 2000/ 9468, K. 2001/ 373 (Bkz. Yargıtay Kararları Dergisi, C. 27, S. 4, Nisan- 2001, s. 535- 536).

Kanımızca, açılmış olan bir sebepsiz iktisap davasında sebepsiz olarak zenginleşmediğini ispat yükü davalı tarafa düşmektedir. Yargıtay' ın bu şekildeki düşünce tarzı yerinde ve (TTK. md. 644) maddenin amacına uygundur. Burada, genel ispat kurallarına zıt bir durum ortaya çıkmaktadır³⁰² ancak, özel düzenleme gereğince bu davadaki koşulların genel hükümler çerçevesinde değerlendirilmemesi gerekir. Öncelikle, BK' da düzenlenmiş aynı isimli bir sebepsiz iktisap davası türü daha var iken, farklı yasada özel bir madde ile düzenlenmiş olan ve genel hükümlerdeki aynı isimli davadan farklı bir dava türü olan, sebepsiz iktisap davasının ortaya konuluş amacı ve kambiyo hukukuna has özellikleri bizi bu sonuca götürmektedir. Kambiyo senedini elinde bulunduran hamil, sadece kambiyo senedine zilyet olmakla o senetten dolayı alacaklı olduğunu, kambiyo ilişkisinin mücerret olmasının sonucu itibariyle ispatlamaktadır. Kambiyo senedine ilişkin müracaat haklarının bu çalışmamızda saymış olduğumuz nedenlerden dolayı yitirilmiş olması, kambiyo ilişkisinin otomatikman sona ereceği anlamına gelmemelidir. Aksi düşünüldüğü vakit, ispat yükünün senede dayanarak alacağını tahsil etmek isteyen hamilde olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak belirtmek gerekirse, kambiyo ilişkisi bu ilişkiye neden olan alacağın ödenmesiyle sona erecektir. Ödemeyi talep edebilmenin koşulu ise senedin, senet üzerinde yazılı bedeli ödeyecek olan şahsa ibraz edilmesidir. Hal böyle olunca senedi elinde bulunduran hamil, kambiyo hukukuna dayalı müracaat hakkını yitirmiş olsa bile senetten dolayı alacaklı olduğunu, senedi mahkemeye ibraz etmek suretiyle ispatlayacaktır³⁰³. Bütün bu açıklamalarımızı geçerli olarak var olan

³⁰² Kambiyo senetlerinde bir ödeme halinin oluşabilmesi için senedin borçluya ibrazı gereklidir. Senedin ibrazı ve teslimi sonrasında senet bedeli ödenecektir. Burada bir karineye değinmek istiyoruz: Senet hamilin elinde ise, bunu mahkemeye ibraz ettiğinde bu senedin ödenmediğinden dolayı hamilin elinde olduğu karinesi oluşur. Bu nedenle de, karşı taraf eğer senedi ödediğini iddia etmekte ise, bu iddiayı öne süren tarafça bu durumun ispat edilmesi gerekir.

³⁰³ " Dava, çekin zamanaşımına uğramış olması nedeniyle, hamil tarafından keşideciye karşı yöneltilmiş bir haksız iktisap davasıdır. Bu tür davalarda "hamilin zarara uğradığını ve keşidecinin zenginleştiğinin ispatı yeterli olup" temel ilişkiden dolayı keşidecinin hamile borçlu olup olmadığı, ancak davaya konu senedin hamil ve keşideci arasında kurulan temel ilişki nedeniyle düzenlenmesi halinde önem taşımaktadır.

Somut olayda, yanlar arasında böyle bir ilişkinin bulunmadığı belirlendiğine göre, keşideci tarafından dava dışı lehdarın borcuna teminat olarak verilen çekler dolayısıyla, davacının tahsil edemediği bu çek bedelleri kadar fakirleştiği nazara alınarak davacının isteği

bir kambiyo senedine dayandırmaktayız, aksi takdirde geçersiz bir senede dayanarak böyle bir alacak hakkının varlığını ispat imkanı olmayacaktır. Çalışmamızın ilgili kısımlarında sebepsiz iktisap davasının, Borçlar Hukuku anlamındaki sebepsiz zenginleşme davasından farklı olduğunu belirlemiştik. Bundan dolayıdır ki bu davada, sebepsiz olarak zenginleşmediğini ispat yükü, Borçlar Hukuku sisteminden farklı olarak, davalıdadır.

Kambiyo senedi niteliğini yasal gereklilikler yerine getirilmediği için kaybetmiş olan senede dayanarak kambiyo senetlerine has icra takibi yolu gerçekleştirilemeyecektir. Bu durumda ilamsız takip yolu ile alacağı kavuşmak imkanı mevcuttur; ancak, borçlu bu takibe itiraz ettiği takdirde, takip duracak ve itirazın iptali davası açılmak gerekecektir. İtirazın iptali iki türlü olmaktadır, birincisi itirazın, icra tetkik merciinde kaldırılması, ikincisi ise, genel mahkeme de itirazın iptali davası açmaktır. Kambiyo senedi niteliğini kaybetmiş olan senede dayanarak icra tetkik merciinde itirazın kaldırılması davası açılmayacağını düşünmekteyiz. Çünkü, bu tür senet İİK: md. 68 normunda itirazın mercide kaldırılmasını sağlayacak nitelikte bir belge değildir³⁰⁴. Dolayısıyla bu tür belgeye dayanarak İcra Tetkik Mercii' nde dava açılmış olsa bile bu davanın reddi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda açılacak olan dava genel mahkemelerde itirazın kaldırılması şeklinde olacaktır; işte bu tür dava içerisinde sebepsiz iktisap koşullarının ispatı halinde olumlu sonuç alınabileceğini düşünmekteyiz.

Davalı taraf, sebepsiz iktisap davasına konu kambiyo senedini ödemiş olduğunu belgelerse bu takdirde açılmış bulunan dava reddedilecektir. Ayrıca davalı, kendisinde bir sebepsiz iktisap halinin oluşmadığını geçerli şekilde ispatlarsa yine sorumluluktan kurtulacaktır.

değerlendirilmek ve sonucuna göre bir karar verilmek gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine hüküm tesisi yerinde görülmediğinden, kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir." Yarg. 11. HD. 22.2.1999, E. 9564, K. 1342 (Eriş(Çek), s. 428- 429).

³⁰⁴ Bkz. dn. 110.

II. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

TTK. md. 644' e göre açılacak bir sebepsiz iktisap davasında, görevli ve yetkili mahkemenin tespiti şu şekilde yapılabilir:

Dava konusu alacak miktarına göre; sebepsiz iktisap davası, Asliye Hukuk (bulunan yerlerde Asliye Ticaret) mahkemelerinde veya Sulh Hukuk mahkemelerinde açılacaktır. Dava konusu alacak miktarı, yasada belirlenmiş görev sınırını aşmıyor ise bu dava, Sulh Hukuk mahkemelerinin görev alanına girer. Şayet bu görev sınırını aşıyor ise bu takdirde dava, Asliye Hukuk mahkemelerinin görev alanına girer³⁰⁵.

Genel yetki kuralına göre, dava zamanında davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesinde sebepsiz iktisap davası açılabilir³⁰⁶.

Kambiyo senedinin ödeneceği yer mahkemesi de yetkilidir. Kambiyo senetlerine ilişkin borçlar, aranacak borçlardandır. Bu nedenle ödeme zamanında senedin, borçlunun ikametgahında ona ibraz edilmesi gerekir. Bundan dolayı, borçlunun ikametgahının bulunduğu yer mahkemesinde de dava açılabilir³⁰⁷.

Kambiyo senedinin düzenlendiği yer mahkemesi de sebepsiz iktisap davasının açılacağı yetkili mahkemelerdendir(HUMK. Md. 10)³⁰⁸.

³⁰⁵ HUMK. Md. 8, 469 s. K. m. 3; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 1, İstanbul, 2001.

³⁰⁶ HUMK. Md. 9; Kuru, s. 384.

³⁰⁷ Alacaklının ikametgahında dava açılmaz. Kuru, 2001, s. 445; Şimşek, Batider, s. 353.

³⁰⁸ " Davacı çek hamili, 30.10.1996 havale tarihli dava dilekçesinde, çek keşidecisi davalı aleyhine TTK.' nun 644 üncü maddesine dayanarak, haksız zenginleşme davası açarak, üç adet çekin eklentileri ve faizi ile birlikte tahsilini istemiş ve mahkemece, davalı keşidecinin yetkisizlik itirazı göz önüne alınarak, dava yetki yönünden reddedilmiştir.

Dava konusu çekler, Trabzon' da düzenlenmiş ve muhatap bankada Eynesil olarak gösterilmiştir. Davacı, 5.1.1996 tarihinde Trabzon Asliye Birinci Hukuk Mahkemesi' ne başvurmuş ve aynı tarihte ihtiyati haciz kararı almış ve bu karara dayanarak aynı gün icraya başvurarak, ihtiyati haczin infazını istemiş ve icra takibine de girişmiştir. Davalı çek keşidecisi de, 6.1.1996 günlü ihtiyati haciz tutanağında borcu kabul etmiş ve ödeme taahhüdünde bulunmuştur.

Kambiyo senedinin üzerine yetki şartı(sözleşmesi) yazılmış ise, bu durumda davacının seçimlik hakkı doğar, ya yetki anlaşmasında belirtilen yerde ya da kanunen yetkili olan genel veya özel mahkemede dava açılabilir. Bu şekilde yapılan bir yetki sözleşmesi tarafları bağladığı gibi onların cüz' i ve külli haleflerini de bağlar³⁰⁹.

III. DEF' İLER:

Sebepsiz iktisap davası, asıl borç ilişkisine dayandırılmadığından ve özel bir dava türü olduğu için; yasanın düzenlemesi ve davanın niteliğine göre, asıl borç ilişkisine dayalı def' iler ileri sürülemez. Bunun aksine, davacı ile davalı arasında varsa şahsi def' iler ileri sürülebilir³¹⁰.

Poroy/ Tekinalp' e göre; kambiyo senedini elinde bulunduran hamil, kendi kusurlu davranışı sonucunda kambiyo alacağıının, müracaat hakları çerçevesinde tahsil edilebilmesi imkanını ortadan kaldırmış olduğundan; sebepsiz iktisap davası açarak alacağını talep ettiği davada, davalı borçlu tarafından "*geri verilmesi gerekeni isteyen kimse iyi niyetli değildir.*" def' i ileri sürülebilir. Hamil kambiyo alacağını korumada özen borcuna aykırı davranmıştır ve bunun sonucunda da iyi niyetli değildir. Buna şu örnek verilebilir: Görüldüğünde ödenmek üzere keşide ettiği bir poliçeyi, semen borcuna karşılık olmak üzere ifa uğruna lehtara veren keşideci, lehtarın süresinde ibraz etmemiş olduğu söz konusu poliçeden dolayı sebepsiz

Davacı çeklere dayanarak, TTK.' nun 644 üncü maddesi hükmü uyarınca istemde bulunmuştur. Çekler, Trabzon' da düzenlendiğine göre, çeker dayalı bu davada çekin düzenlendiği yer mahkemesi yetkilidir. Ayrıca, çeklere dayanılarak ihtiyati haciz kararı istenmiş ve Trabzon Mahkemesi' nce ihtiyati haciz kararı verilmiş ve davalı keşideci de, bu karara karşı, yetki yönünden itiraz etmemiştir. Bu durumda, HUMK.' nun 12. maddesine göre, ihtiyati haciz kararının verildiği yer mahkemesi de yetkilidir.

Açıklanan bu durum karşısında, davanın açıldığı Trabzon Mahkemeleri yetkili bulunduğundan, yerel mahkemece tarafların iddia ve savunmalarının incelenmesi ve sonucu çerçevesinde karar verilmesi gerekirken, yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş ve kararın bozulması gerekmiştir. Yarg. 11. HD. 28.4.1997 E. 2557, K. 2918 (Eriş (Çek), s. 399- 400).

³⁰⁹ Yetki sözleşmesi sonucunda yetkili kılınmış olan mahkeme, kendisinde açılmış bulunan davaya bakmak zorundadır. Kuru, HUMK, s. 555 vd.

³¹⁰ Poroy/ Tekinalp, s. 227.

iktisap davasıyla karşılaşır ise, bu durumda lehtarın kusurundan dolayı yine ona karşı “geri verilmesi gerekeni isteyen kimse iyiniyetli değildir” def’ ini ileri sürebilir³¹¹.

IV. YASA ÇATIŞMALARI

Kambiyo senetlerinde kanunlar ihtilafı kuralları, poliçe’ ye ilişkin hükümler arasında yer bulan TTK. 678- 687. maddeler ile düzenlenmiştir. Bu maddeler bono için TTK. md. 690 yollaması ile uygulanacaktır. Diğer bir kambiyo senedi olan çek içinse, TTK. md. 730 yollaması ile TTK. md. 678, 680 ve 681 uygulanacaktır. Bu maddeleri, sebepsiz iktisap davasını ilgilendiren kısımları dışında, çalışma konumuzun sınırlarını aşmamak için detaylı şekilde incelemeyip, kısaca belirtmekle yetiniyoruz.

TTK. md. 685 metni şöyledir: “ *Muhatap, ikâmetgahlı poliçeyi ödeyecek olan üçüncü şahıs ve (Keşidecinin başka bir kimse veya ticarethane hesabına poliçe çekmiş olması halinde) kendi hesabına poliçe çekilmiş bulunan kimse veya ticarethane aleyhlerine sebepsiz iktisaptan doğan haklar, bunların ikametgahlarının bulunduğu memleketin kanununa göre tâyin olunur.*”

Maddeden açıkça anlaşıldığı gibi, açılmak istenen ve sınırlar aşan bir nitelikte olabilecek sebepsiz iktisap davasında, bu davaya uygulanacak kuralları belirlerken şahısların ikametgahları önem göstermektedir. Kambiyo senedinin muhatabına, ikametgahlı olarak düzenlenmiş senedi ödeyecek olan kimseye (başka bir kimse veya ticarethane üzerine çekilmiş kambiyo senedinde) karşı yöneltilebilecek sebepsiz iktisap talebi o kimselerin ikametgahlarının bulunduğu ülke kanunlarına göre tespit edilir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekirse, muhatap ile ikametgahlı çeki ödeyecek kişinin nezdinde bulunan karşılık dolayısıyla, sebepsiz iktisap

³¹¹ Bu durumda kendisine başvuru borçlunun(keşidecinin) alacaklıya karşı tazminat talebi de olabilecektir. Poroy/ Tekinalp, s. 225.

davasının açılıp açılmayacağı ve koşulları, bu şahısların ikametgahlarının bulunduğu ülke kanunlarına göre belirlenir³¹².

³¹² TTK. md. 735; Poroy/ Tekinalp, s. 290.

SONUÇ

Geçmişte ve günümüzde kambiyo senetlerinin, tedavül kabiliyeti oldukça yüksek olmuştur. Kambiyo senetleri ticari hayatın vazgeçilmez parçasıdır. Bunun sonucu olarak, hukuk sistemlerinde özel düzenlemeye bağlanması gerekmiştir. Neticede, kambiyo senetlerine özgü bir sistem olan, kambiyo hukuku sistemi oluşmuştur. Kambiyo hukuku sistemi, ticari hayatın gerekliliklerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla şekilci ve kısa sürelerle tabi bir sistem haline gelmiştir. Kambiyo hukuku sistemindeki şekilci kurallar, uyulmaması neticesinde hak kaybına neden olabilecek sertliktedirler.

İşte yasa koyucu, bu sıkı şekil şartlarının, kısa başvuru ve zamanaşımı sürelerinin doğurabileceği hak kayıplarını bir ölçüde giderebilmek amacıyla, denkleştirici adalet düşüncesinden hareket ederek, kambiyo senetlerine özgü bir dava türü olan sebepsiz iktisap davasını, Türk Ticaret Kanunu' na dahil etmiştir. İsviçre Borçlar Kanunu' ndan aktarılmış olan TTK. md. 644 ile sebepsiz iktisap davası düzenlenmiştir.

TTK. md. 644 ' deki sebepsiz iktisap davası dışında, aynı ismi taşıyan ve genel hükümlerde yerini bulan bir dava türü daha vardır. Bu iki dava, aynı ismi taşımaları, hizmet ettikleri amaç, benzer olan bazı dava şartları ve çeşitli nedenlerden dolayı birbirleriyle karıştırılmaktadır. Ancak, doktrinde ve uygulamada hakim olan düşünceye göre, bu davalar farklı türde davalardır. TTK. md. 644' deki dava kambiyo hukukuna özgü nitelikte bir davadır.

Kambiyo hukukuna özgü bir dava olan sebepsiz iktisap davası, TTK.' da tek madde halinde düzenlenmiştir. Tek maddelik düzenleme, beraberinde bazı yasal boşluklar doğmasına neden olmuştur. Dava ile ilgili çeşitli konulardaki(örneğin: davada uygulanacak zamanaşımı gibi) yasal boşlukların varlığı, ve ne şekilde doldurulması gerektiği yönünde doktrinde tartışmalar yapılmıştır. Uygulama ve doktrin boşlukların doldurulması konusunda farklı yollarla çeşitli sonuçlara varmıştır.

TTK. md. 644 anlamında sebepsiz iktisap davası açılabilmesi için, bazı şartların var olması gerekmektedir. Buna göre; kambiyo senetlerinde yapılması gerekli olan, hakkı koruyan işlemlerin yapılmamış veya yapılamamış olması nedeniyle senetten doğan talep haklarının sona ermiş bulunması, zamanaşımının gerçekleşmiş olması nedeniyle, senetten doğan talep haklarının sona ermiş bulunması, kambiyo senedinin hamilinin zarara uğraması, hamilin zararına karşılık, senedin borçlusu olan tarafın zenginleşmiş olması, davanın şartlarıdır. Bu şartların varlığı halinde, sebepsiz iktisap davası açılabilir.

Sebepsiz iktisap davasının tarafları TTK. md. 644' den anlaşılmaktadır. Madde de sayılanlar dışında, kambiyo senetleri hukukundaki kurallardan ortaya çıkan davacı ve davalılar vardır.

Davanın tarafları konusunda TTK. md. 644' de 3. fıkra göze çarpmaktadır. Senetten dolayı borcu düşmüş olan cirantaya karşı, sebepsiz iktisap davasının açılmayacağı özel olarak bu fıkroda belirlenmiştir. Bu özel düzenlemeye gerek duyulmasının sebebi, cirantaları haksız olarak açılacak sebepsiz iktisap davalarına karşı korumak düşüncesi olmalıdır. Yasa koyucu, cirantalar lehine senetten dolayı herhangi bir sebepsiz iktisabın gerçekleşmeyeceğini düşünerek hareket etmiştir. Ancak doktrinde aynı görüşte olan yazarların yanı sıra farklı düşünce de olup, kimi zaman cirantanın da sebepsiz zenginleşebileceği fikri örneklerle ortaya konulmuştur. Cirantaya karşı yöneltilecek olan bir davada, aslen senet borcunu ödemek zorunda olan kimse haksız olarak dava dışı kalmış ve korunmuş durumda olabilecektir. Yasanın açık düzenlemesi karşısında, her ne kadar cirantaların da sebepsiz zenginleşebileceği düşünülse de, sebepsiz iktisap davasının cirantalar aleyhine açılmayacağı ortadadır.

TTK. md. 644 uyarınca açılmış bulunan davada, neyin ispat edileceği ve ispat yükünün hangi tarafta olacağı tartışılmıştır. Doktrinde hakim olan görüş ve son zamanlarda birlik gösteren Yargıtay uygulamaları, davada ispat yükünün, zenginleşmediğini ispat noktasında, davalı tarafta olacağını

göstermektedir. Davacı taraf, elde bulunan ve müracaat hakkı yitirilmiş geçerli bir kambiyo senedini, mahkemeye ibraz ederek sebepsiz iktisap sonucu karşı tarafın zenginleştiğini belirterek üzerine düşen ispat sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır. Davacının elinde olan senedin ödenmemiş olduğunun ispatının, senedin mevcudiyetinin yeterli olmadığından bahisle, davacıya yükletilmesi yerinde değildir. Bu şekilde bir ispatın istenmesi, davanın özel olarak düzenlenmesine ve dava ile ulaşılmak istenen amaca (TTK. md. 644 gerekçesine) aykırı olacaktır. Kambiyo hukukunun sıkı şekil şartlarına tabi oluşu, senetten doğan hakkın korunabilmesi için kısa süreler öngörülmüş olması, Borçlar Kanunu' nda sebepsiz iktisap davası hakkındaki genel düzenlemenin, kambiyo senedindeki alacağın tahsili için her zaman olumlu sonuç vermemesi, kambiyo senedinin mücerret borç taahhüdü oluşundaki özelliğın kullanılabilmesi gibi nedenlerle, kambiyo hukukuna özgü olan sebepsiz iktisap davasında ispat yükünün, (geçerli senedi mahkemeye ibraz eden davacıya karşı) zenginleşmediğini ispat yönünde davalı tarafta olması yerinde bir düşüncedir. Bu da maddenin amacını ortaya koymaktadır. Davacının davasını açarken elinde bulunan kambiyo senedini mahkemeye ibraz etmesi ve elinde bulunan bu senedin bedelinin kendisine ödenmemiş olduğunu belirtmesi yeterli olmalıdır. Tabi ki bu söylediklerimiz dışında, davanın koşullarının oluştuğunu ve karşı tarafın sebepsiz olarak zenginleştiğini davacının belirtmesi gerekir. Kanımızca, davalı durumunda olan kimsenin (senedin borçlusı durumunda olan kimsenin) dava konusu kambiyo senedinin, davadan önce veya davanın hemen başında, haricen davacıya ödenmiş olduğunu geçerli şekilde ispatlaması olnağı da mevcut olmalıdır. Davanın yasaya konuluş şekli, amacı ve düzenleniş tarzı dikkatle incelendiğinde, ulaşılmak istenen sonuca götüreceğ yorum tarzı bu şekilde olacaktır ve davada ispat yükü davalı olmalıdır. Davalı, sebepsiz iktisapta bulunmadığını ispatlamalıdır.

TTK. 644. madde, ulaşmak istediğı amaç doğrultusunda yorum yapılarak uygulanırsa, kambiyo hukukundaki hak kayıplarını azami ölçüde

giderebilecek bir davadır. Bu da gösteriyor ki söz konusu düzenleme, kambiyo hukukuna özgü nitelikte olup, özel bir düzenlemedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abdullah Çetin Oğuzoğlu,
Özkan Oğuzoğlu, **Açıklamalı- İctihatlı Bono ve Çek Sorunları**, 7. bası, İstanbul, 2000.
- Ali Arman Okan, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları", **İstanbul Barosu Dergisi**, C. 50, Sa. 9- 10, s. 56- 64, İstanbul, 1976.
- Ali Bozer, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi**, Ankara, 1981.
- Andreas von Tuhr,
(Çev. Avukat Cevat Edege), **Borçlar Hukuku 1- 2**, Ankara, 1983.
- A. Hulusi Gürbüz, **Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar**, İstanbul, 1985.
- Baki Kuru **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C.1 İstanbul, 2001.
- Celal Göle, **Çek Hukuku**, Ankara, 1989.
- Edip Şimşek, **Ticari Senetler**, Ankara, 1969.
- Edip Şimşek, "Kambiyo Senetlerinde Haksız İktisap Davası", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C: 9, Sa. 2, s. 349- 367, Ankara, 1978(Haksız İktisap).

- Ekrem Edgü, **Ticaret Hukuku III Kıymetli Evrak,** Ankara, 1965.
- Ernst Hirş, **Ticaret Hukuku** dersleri, 3. bası, İstanbul, 1948.
- Erdoğan Moroğlu, **Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat,** 7. Bası, İstanbul 2001.
- Erol Ertekin, İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler,** 2. bası, Ankara, 1996.
- Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku,** İstanbul, 2. bası, 1994.
- Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku,** 2. bası, Ankara, 1997.
- Gönen Eriş, **Açıklamalı- İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku,** Ankara, 2000.
- Gönen Eriş **Açıklamalı- İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku,** Ankara, 2004.(Çek)
- Halil Arslanlı, **Ticari Senetler** Dersleri, 3. bası, İstanbul,1954.
- Halil Can, Semih Güner **Kıymetli Evrak Hukuku,** Ankara, 1999.
- Hamdi Yasaman, **Çek, 40.yılında Türk Ticaret Kanunu,** İstanbul, 1997.

- Hayri Domaniç **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1975(Kıymetli Evrak).
- Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. bası, İstanbul, 2001.
- Hayri Domaniç, **TTK. Şerhi IV-Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1990(Şerh).
- İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Madde 420- 815)**, C. II, 3. baskı, Ankara, 1990.
- Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, İstanbul, 1995.
- Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 2003(Kıymetli Evrak).
- Mehmet Bahtiyar, "Yargıtay Kararları Işığında Kambyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı" , **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XX, S. 1, Ankara, Haziran 1999.
- Muzaffer Coşkun, **Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları**, İstanbul, 1994.
- M. Kemal Kutluay, "Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri" , **Yargıtay Dergisi**, C: 6, Sa: 3, s. 560-566, Ankara, 1980.

- M. Zerrin Akgün, **İcra- İflas ve Ticaret Kanunlarına Göre Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, 1965.
- Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 4. Bası, Ankara, 1993.
- Nazif Kaçak, **İçtihatlarla Bono**, Ankara, 2001.
- Nihat Meydan, Fadime Yapal, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları (1996- 2001)**, 2. Cilt, İstanbul, 2002.
- Nizam İpekçi, Nedret İbuldu, **Türk Ticaret Yasasında Aval**, İstanbul, [Tarih yok].
- Nizam İpekçi, **Kıymetli Evrak – Taşıma 557- 815**, C. 3, Ankara, 2003(Kıymetli Evrak).
- Nurkut İnan, **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk**, Ankara, 1981(Riziko).
- Nurkut İnan, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları**, Ankara, 1969(Hatır).
- Oğuz İmregün, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1998.
- Ömer Özkan, "Polıçe' de Sebepsiz Zenginleşme Davası", **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu' na 65. Yaş Günü Armağanı**, İstanbul, 2001, s: 507- 533.

- Ömer Teoman, "Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi" , **Reha Poroy' a Armağan**, s. 426- 435, İstanbul, 1995.
- Reha Poroy/ Ünal Tekinalp **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul, 2001.
- Sabih Arkan/ Celal Göle, "Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı" , **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XII, S. 2- 3, Ankara, Haziran 1984.
- Selahattin Canbolat,
Bedrettin Canbolat, **Ticari Senetlerde Menfi Tesbit ve İsdirdat Davaları**, Ankara, 1987.
- Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara, 2003(Çek).
- Seza Reisoğlu, **Sebepsiz İktisap Davasının Genel Şartları**, Ankara, 1961(Sebepsiz İktisap).
- Sururi Kocaimamoğlu, **Ticari Senetler**, Ankara, 1959.
- Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul, 1996.
- Talih Uyar, "Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akıbeti" , **İstanbul Barosu Dergisi**, S: 1- 2, sh: 12- 30, C: 45, İstanbul, 1971.

Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, 1993.

Yahya Deryal **Ticaret Hukuku**, Trabzon, 1997.

Yaşar Karayalçın, "Zürich Üst Mahkemesi' nin 27 Temmuz 1962 Tarihli Kararı ve Protestodan Muafiyet – İbrazdan Muafiyet Temel Borç İlişkisi – Sebepsiz İktisap Konuları" , **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. VII, S. 3, Ankara, Haziran 1974(Zürich).

Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler(Kambiyo Senetleri)**, 4. baskı, Ankara, 1970(Kambiyo Senetleri).

Yücel Kıran, "Poliçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı" , **İstanbul Barosu Dergisi**, S. 1-2-3, İstanbul, 1979.

Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası.

Yargı Dünyası, S. 85, Ocak 2003.

Yargıtay Kararları Dergisi, C. 27, S. 4, Nisan- 2001, s. 535- 536.

ÖZGEÇMİŞ

Ersan Atalay 03.06.1976 tarihinde Burdur' da dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini yine bu şehirde yerine getirdi.

Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi' ne 1995 yılında kayıt yaptırdı. Burada iki yıl okuduktan sonra, yatay geçiş yapmak suretiyle İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi' ne 1997 yılında kayıt yaptırdı. İstanbul Hukuk Fakültesi' nden 1999 yılında mezun olduktan sonra, İstanbul Barosunda kayıtlı olarak 2000 yılında avukatlık stajını tamamladı. Aynı yıl, Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans programına kayıt yaptırma hakkı kazandı. Kocaeli Üniversitesi' nde yüksek lisans öğrenimi görmektedir. Halen, İzmit' te serbest avukatlık yapmaktadır.

Kocaeli, 2004

